

The Project Gutenberg eBook of Singoalla, by Viktor Rydberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Singoalla

Author: Viktor Rydberg

Translator: Juhani Aho

Release date: October 13, 2015 [EBook #50202]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SINGOALLA ***

Produced by Tapio Riikonen

SINGOALLA

Kirj.

Viktor Rydberg

Suomentanut Juhani Aho

Werner Söderström, Porvoo, 1921.

ENSIMMÄINEN OSA:

Metsälinna.

Singoalla.

Ikävä.

Muukalaiset Egyptin maalta.

Erland ja Singoalla.

Hämyhetki metsäpuron rannalla.

Kaksintaistelu.

Leiri.

Lähtö.

Yö.

Myrkkijuoma.

JÄLKIMMÄINEN OSA:

Surun lapsi.
Ritari ja pyhiinvaeltaja.
Rotko.
Salainen voima.
Päivä ja yö.
Viimeinen yövaellus.
Päivän koitto.
Rutto.
Metsän erakot.

ENSIMMÄINEN OSA.

METSÄLINNA.

Muutaman Smålannin sisäjärven saarella oli linna, joka kauan oli ollut Månesköldin suvun omaisuutta. Siinä oli useita toisiinsa kiinni rakennettuja tammihirsistä salvettuja huoneita ja oli siinä pyöreä torni, suurista harmaakivilohkareista tehty. Tornin yksitoikkoista ulkoseinää elostuttivat muutamat sinne tänne puhkaistut ikkunareiät pyöreine kaarineen ja hietakivipatsaineen.

Nähtävästi olivat useat sukupolvet vetäneet rakennusaineita saarelle, liittäneet huoneen huoneeseen ja veistelleet niitä kukin aikansa rakennustavan ja oman mielensä mukaisesti.

Kolmannellatoista sataluvulla oli linna laaja rakennusryhmä, kattojen harjat olivat toiset matalampia, toiset korkeampia; kattojen ääriviivat kulkivat sikin sokin, seinät yhtyivät toisiinsa kaikenlaisissa kulmissa, ja vaikka niissä ikkunoita olikin vähän, oli niissä sitä enemmän ulkonevia nurkkia ja luhtia, käytäviä ja vertauskuvallisia rauta- ja puukoristeita. Porttikäytävän koreasti leikettyjen pylväiden päällä seisoivat noiden kolmen veritodistajan Unamanin, Sunamanin ja Vinamanin kunnianarvoiset, vaikkei tosin aivan kauniit kuvat. Korkeuteen ojennettuine käsineen oli niiden määrä rukoilla Jumalan siunausta Ekön linnalle.

Saaren ympärillä oli paaluaita ja nostosilta yhdisti sen mantereeseen.

Aika oli maalannut linnan harmaaksi ja ruskeaksi. Näytti siltä kuin olisi se kätkenyt salaisuuksia, sekä muinaisia että tulevia. Hiljaisuus, joka siellä tavallisesti vallitsi, oli kuin käskystä syntynyt, jotteivät muistot ja aavistukset häiriintyisi.

Kuksia kasvavat jyrkät kalliorannat kuvastuivat järven pintaan. Tumma havumetsä ulottui loitolle joka puolelle. Eräällä paikalla laskeutui ranta aukeana järveen. Aukosta pilkotti laakson koivujen välitse rappu rapultaan ylenevä luostarin pääty.

Vielä tänä päivänä näkyy siinä sen kivijalka. Olen istunut siinä eräänä myöhäisenä syyspäivänä, kun raskasmieliset pilvet taivaalla vaeltivat ja kosteat tuulahdukset milloin kohisivat, milloin huokailivat kellastuneessa rannan ruohikossa. Kuolleita ja kuolevia heinänkorsia virui jalkojeni alla; harjaheinä ja keto-orvokki olivat säilyttäneet vielä viimeisen, myöhästyneen vihannuutensa. Kesän katoova kukoistus huokui alakuloisuutta yli maiden ja metsien. Kivien lomassa kasvavan pihlajan melkein lehdettömillä oksilla loisti vielä läpi samean päivänsalon muutamia yli kesäisen elämän säilyneitä veripisaroiita. Linnan nimeä eivät muistane enää muut kuin kenties jotkut muinaistutkijat. Mutta taru kertoo, että musta rutto sen autioksi pani, ja siitä lähtien on se saanut kukistumistaan kukistua.

Noin vuonna 1340 oli ritari Pentti Månesköld Ekön isäntänä. Sananparsa, joka jo silloin oli vanha, kertoi, että linna oli äänettömyyteen vaipunut, ja sen omistajista, toisesta toisensa perästä, sanottiin,

että sana oli heistä vaikeampi antaa kuin runsas almu. Månesköldit näyttivät tahtovan kulkea kulkuaan yhtä äänettöminä kuin kuu, joka tarun mukaan oli heidän pakanallisen esi-isänsä ystävä ja joka oli hänelle hopeaisen sirpin lahjoittanut. Noiden monien linnan seinissä olevien merkkien ja esi-isiä muistuttavien kuvien joukossa ei kuitenkaan kuun sirppiä näkynyt muualla kuin yrttitarhan portin päällä, mutta siinä se oli asetettu pyhän neitsyen jalkojen juureen ja siis ristin alaiseksi saatettu. Mutta jos joku ritari Pentiltä tuota kummallista tarinaa tiedusti, teki hän epäävän liikkeen kädellään, teki välistä ristinmerkin, ja vastasi vain: se tapahtui pakanuuden aikana. Taipuvaisempi sanoin selittämään asiata oli kuitenkin vanha palvelija, Rasmus metsästäjä.

Seudun kansa kyllä tiesi, miksi Ekön linnassa oltiin ääneti ja miksi Ekön miehet vaikenivat. Kun kristinuskon sanansaattajat — nuo kolme, joiden kuvat linnan portin päällä kohottivat katseensa ja kätensä taivasta kohti — olivat ilmaantuneet Smålannin maakuntaan ja sen jättikumpujen päältä alkaneet puhua valkeasta Kristuksesta ja pyhästä isästä Roomassa, oli Månesköldin esi-isistä se, joka siihen aikaan eli, alkanut heitä vastaan intoilla, koonnut väkensä pyhille kukkuloille ja uhrilehtoihin ja kehoittanut heitä pysymään uskollisina salaperäiselle Odinille, valkoiselle Balderille ja mahtavalle Torille. Näiden epäjumalain kunniaksi lauloi hän harpulla säestäen lauluja niin mahtavia, niin hurmaavia, että kansa luuli kaikkien luomakunnan äänien niihin säveliin sointuneen. Se paadutti sen vuoksi sydämensä evankeliumia kohtaan ja karkoitti sen sanansaattajat. Sentähden vallitsi nyt äänettömyys Ekön linnassa ja sentähden vaikenivat Ekön miehet. Mutta äänettömyys ei ollut pahan omantunnon painamaa, niinkuin ennen lienee ollut. Seitsemän hurskaan miespolven jäsenet olivat koettaneet sovittaa pakanallisen laulajan rikosta. Se kevensi omaatuntoa.

Kerrottiin, ettei yksikään kristitty Månesköld voinut eikä tahtonut laulaa ulkosalla taivaan alla — ei kukaan ennen Erlandia, ritari Pentin poikaa, joka vielä oli keskenkasvuinen. Hänen ääntänsä olivat ihmiset ihmetyksellä kuunnelleet, kun hän tuon tuostakin metsän peitossa lauleskeli, missä mielellään jousella ja keihäällä varustettuna kuljeskeli. Hän lauloi kummallisia säveliä, rajuja ja kauniita, lauloi varsinkin silloin kun kuuset ja hongat kovimmin kohisivat. Hän kulki yksin silloin kun ei tahtonut, että Rasmus metsästäjä häntä seuraisi.

Rasmus oli taitava metsänkävijä, hyvin perehtynyt petojen tapoihin ja elkeihin, ja ylen oppinut oli hän kaikessa, mikä koski metsähiisiä ja peikkoja. Useammin seurusteli Erland kuitenkin kahden koiransa kanssa, jotka olivat suuria ja pörröisiä, joiden silmät olivat verenpunaiset ja hampaat terävät. Naapurit pelkäsivät Hallia ja Hurttaa, ja sudetkin niitä nälkäisellä ja äkäisellä pelolla katselivat.

Rannan korkeimmalta kalliolta oli Erlandin tapana viskautua veteen. Kun tuuli kohotti laineet lakkapäiksi, silloin häntä huvitti uida. Ihmisten mielestä oli pojassa jotain levotonta ja rajua, jotain, joka pakanuuden aikoja muistutti; hänen luonteessaan oli jotain, jota ei kastevesi ollut kostuttanut.

Entäpä jos se vanha pakana, se muinoinen Månesköld, joka ei koskaan ollut antanut siunata itseään ja joka kuolinvuoteellaankin oli hourailut kilpineidoista ja kuolemattomuuden simasta — entäpä jos hän oli nyt palannut Erlandin hahmossa? Noin arvelivat keskenään talonpojat matalissa majoissaan. Mutta Ekön talonväki vakuutti, että Erland risti silmänsä hartaasti ja luki rukouksensa kädet ristissä; että hän totteli isää ja äitiä ja osoitti kunnioitusta opettajalleen isä Henrikille; että hän oli hyväsydäminen vaikkakin kiivas, antelias niinkuin kaikki Månesköldit, ja harras oikeutta noudattamaan, vaikkei se aina onnistunutkaan. Rasmus metsästäjä, joka luuli parhaiten tuntevansa Erlandin, vakuutti kaiken tämän todeksi, mutta pudisti kuitenkin päätänsä.

Ritari Pentti ei ollut tehnyt elämää Ekössä äänekkäämmäksi kuin hänen esi-isänsäkään, ja hänen vaimonsa, jalovartinen, solakka ja vaaleaverinen Elfrida, jolla oli Kristuksen vuorisaarna silmissään ja otsallaan Taborin vuoren loisto, toimitti monet tehtävänsä hiljaisella arvokkuudella.

Kaksi kertaa vuodessa oli Ekössä pidot, joihin tuttavien ja ystäviä saapui kaukaisista kartanoista. Pidot olivat loistavat: kullalla neulottuja verhoja riippui salin seinillä, pöydällä oli kallisarvoisia astioita ja kellarista kannettiin esille kalliita juomia. Mutta vaikka ilo silloin ei ollutkaan hillittyä, esiintyi se kuitenkin arvokkaasti: vieraat eivät siihen syytä tienneet, mutta heistä tuntui juhlalliselta vielä silloinkin, kun heidät tarpeeksi juovuksissa vuoteisiin talutettiin. Itse herra Gudmund Ulfsax, Ekön lähin naapuri, jonka tapana oli huutaa ja meluta silloin kun olisi puhua pitänyt, ja joka kiroili enemmän kuin siunaili, silloin kun oli saanut yllin kyllin olutta ja viiniä nauttia, oli Ekössä ollessaan kohtelias ja kohtuullinen, ja säyseä sanoissaan ja liikkeissään, ja lallatteli vielä vuoteessaankin lapsena oppimaansa, hänelle ymmärtämätöntä latinalaista iltarukousta, jos ei näet sattunut niin, että se oli jo aamurukoukseen vaihdettava.

Ritari Pentti oli monta kovaa kokenut mies. Matti Kettilmundinpojan kanssa oli hän taistellut onnettomien herttuoiden puolesta ja Skånessa oli hän käynyt sotaa holsteinilaisia herroja vastaan. Nyt oli hän vanha ja harmaantunut ja hoiti isällisesti ja älykkäästi talonisännän tehtäviä. Talvipäivinä pysytteli hän enimmäkseen käsityökammiossaan talonpojan Olavi Hallsteninpojan kanssa, joka oli tehnyt ja koristellut alttarin pitäjän kirkkoon. Siellä työskentelivät uutterasti nuo harvapuheet miehet

ja heidän käsistään ilmestyi puuhun veistettyjä enkeleitä, apostoleita ja pyhimyksiä: pyhiä Marioita ja Katariinoja, taivaallinen Gabriel kädessään lilja, Pyhä Pietari avaimineen, pyhä Paavali miekkoineen, pyhä Sigfrid sauvoineen, pyhä Gregorius haarniskaan puettuna ja pyhä Sebastian, jonka ruumista nuolet lävistivät. Olavi Hallsteninpoika teki tärkeimmän työn; mutta ei ritarikaan pelkkää roskatyötä tehnyt: hän vuoleskeli taitavasti vaippojen poimut ja maalaili ne tottuneella kädellä. Monet talvet oli ritari Pentti sillä tavalla viettänyt. Ei koskaan näyttänyt hän hurskaiden kuvien tekoon kyllästyvän. Linnan kappeli ja luostarin kappeli olivat kukin saaneet kuvansa. Sali ja makuukamari samoin. Myöskin pitkissä mustissa käytävissä häämötti pyhimyksiä joka nurkassa, ja rappujen käänteissä elustelivat ne pyhäisiin aatoksiinsa vaipuneina. Siinä osassa linnaa, jota luultiin pakanuuden aikana rakennetuksi, seisoi pyhä Sigfrid, ja hänen edessään oli polvillaan tuo pakana, joka oli pitänyt Balderia Kristusta parempana ja Odinia kolmi-yhteistä Jumalaa parempana. Hänen kuvansa, se näkyi selvästi, katui tuota suurta syntiä ja rukoili hartaasti, ettei tulevia sukupolvia sen vuoksi pahalla rangaistaisi. Harppu, joka oli salaperäisiä pakanalauluja soitellut, oli muserrettuna hänen vierellään. Monena yönä oli ritari Pentti herätessään ajatellut tuota kurjaa, joka kiirastulessa paloi, ja hän lohdutti itseään sillä, että sielumessut ja sukulaisten hyvät työt ehkä lievittävät hänen kipujaan ja tekevät hänen pelastuksensa mahdolliseksi.

Isä Henrikki, Erlandin opettaja, oli maita ja mantereita matkustellut, ennenkuin pysähtyi prioriksi syvällä Smälannin metsässä olevaan luostariin. Hänen munkkinsa kertoivat, että hänen arvonsa hengellisenä miehenä ja oppineena oli ollut suuri kaukaisissa maissa, ja se tiedettiin, että itse Maunu kuningas oli tämän priorin edessä päänsä taivuttanut yhtä syvälle kuin Upsalan arkkipiispan edessä. Ja harva se vuosi, ettei hänelle kaukamatkustajain mukana tullut kirjeitä, jotka oli kirjoittanut itse paavi Avignonissa tai joku Pariisiin yliopiston korkeasti oppineista herroista. Korkeita kunniasijoja oli hänelle tarjottu. Mutta hänellä oli luostarissaan, mitä hän maailmassa oli saadakseen halannut: oli aikaa mietiskelyihin ja tutkimuksiin, oli aikaa pergamentille piirrellä toiveitaan pian tulevasta Jumalan valtakunnasta maan päällä. Hän luki mielellään vanhoja roomalaisia runoja, vaikka niiden tekijät olivatkin olleet pakanoita, ja vanhan Vergiliuksen säe *Magnus ab integro saeculorum nascitus ordo* [suurten vuosisatain aika on kerran vielä koittava] kaikui hänen korvissaan profeettallisena ennustuksena. Luki hän myöskin kirjoja, jotka olivat kummallisilla kirjaimilla kirjoitetut, ja joista munkit sanoivat: *graeca sunt, non leguntur*: se on kreikkankieltä, sitä emme lue. Sillä isä Henrikki oli pari vuotta oleskellut kreikkalaisessa keisarikaupungissa.

Harva oli se viikko, ettei hän olisi jonain iltana istunut Ekön linnan mukavimmassa nojatuolissa, toisella puolellaan rouva Elfrida ja toisella ritari Pentti. Ritari oli harvasanainen, mutta kilisti tuon tuostakin isän kanssa, ja katse, jolla hän maljansa nosti, ilmaisi kunnioitusta, ystävyyttä ja viihtymystä. Rouva Elfrida kyseli, munkki vastaili ja kertoi. Ja mitäpä kaikkea hän tiesikään kertoa! Hänhän oli nähnyt sen maailman, joka nyt oli, ja tunsii kirjoistaan sen maailman, joka oli ollut. Liialti ei hän sanoja käyttänyt. Mutta kuinka olivatkaan sattuvia ne sanat, joita hän käytti! Rouva Elfrida piti huolta siitä, että Erland oli sellaisissa tilaisuuksissa läsnä. Ja poika oli mielellään läsnä. Hän kuunteli tarkkaavasti. Se pitää minun saada kokea, se ja vielä paljon enemmän, ajatteli hän.

Tapahtui kuitenkin, että hänen huomionsa harhaili poissa. Kun ilta oli kuutamoinen, oli hänen vaikea kuunnella, mitä isä Henrikki kertoi. Hän oli näkevinään kuun veripunaisena kohoavan metsän takaa; hän näki kuun kuin hopearenkkaan uiskentelevan taivaan viileässä sinessä; hän näki kuun katselevan makuuhuoneen ikkunasta sisään; hän näki, miten se läpi ilmojen syvyyden pudotti kimmeltävän hopeasirpin hänen pakanalliselle esi-isälleen; näki neitosen Bilin ja nuorukaisen Hjuken onnellisina soutavan pois kuun venhossa; näki kuun säteiden välkkävän rouva Elfridan hameen poimuissa. Sellaiset näyt ne hänen mielessään harhailivat. Oliko Erland jollain tavalla kuun sukua?

Eikä ollut hänen helpompi seurata isä Henrikin sanoja, kun sisäjärven aallot kohisivat saaren rannoilla ja tuuli vinkui havumetsässä. Silloin kuuli Erland ääniä, jotka kutsuivat häntä ulos ja joilla oli käsittämättömän hämäriä totuuksia hänelle ilmaistavina. Silloin tapahtui, että hän kuvaili mielessään maailman kokoisen harpun, joka oli koristeltu tuikkivilla tähdillä ja jonka kielet kulkivat läpi sinisen tai sumean äärettömyyden — vavahdellen valoisien kätösten niitä koskettaessa tai synkkien myrskypilvien ja sinivalkoisten salamain niitä soittaessa. Ja tästä harpusta kiitivät hänen ajatuksensa tuohon särjettyyn pakanalliseen harppuun pyhän Sigfridin jalkojen juuressa. Miksi? Sitä hän ei tiennyt, eikä sitä edes ajatellutkaan.

Kun tämä kertomus alkaa, oli Erland seitsentoista vuotias, oli voimakas ja kaunis nuorukainen, taitava monenlaisissa urheilussa, ja kirjatietoinen myös, usein iloinen, välistä mietteihinsä vaipunut, herkkä vihaan, sukkela sopimaan, nuorukainen tuolloin, lapsi tällöin.

Herra Gudmund Ulfsax oli leskimies ja hänellä oli sinisilmäinen tytär Helena. Ritari Pentti ja herra Gudmund arvelivat että nuoret olivat toisilleen määrättyt. Molemmat olivat vanhempainsa ainoat, ja tilukset olivat siinä niinkuin yhdistettäväksi aiotut. Ja kun rouva Elfrida oli samaa mieltä, päättivät vanhemmat, että Erlandista ja Helenasta oli muutamien vuosien kuluttua tuleva toistensa aviot. Vielä he toisiaan vierastivat. Mutta kaikella on aikansa. Rakkaudella on aikansa silläkin.

SINGOALLA.

Eräänä päivänä palasi Erland metsästysretkeltään.

Kukkulan huipulla metsässä kasvoi kuusi, nuori ja solakka, mutta korkeampi kaikkia muita puita ympärillään. Sen latva näkyi linnan ikkunasta yli metsän, ja kun se kuvastui punaista iltataivasta vasten, oli niinkuin se ikävöiden olisi katsellut ulos maailmaan ja toivonut olevansa kaukana palmujen maassa.

Kukkulan alla lirisie hiekk- ja kivipohjainen puro pyrkien järveä kohti. Purolla oli metsässä vaivaloinen matka kuljettavana sammalisen kiven ja satavuotisten puunjuurien välissä, mutta täällä laajenivat sen rannat nurmikoiksi, joilla sinisiä, valkoisia ja punaisia kukkasia hohti. Täällä istui Erland usein iloiten honkien huminasta ja yksinäisyydestään; tänne tuli hän nytkin juodakseen puron raitista vettä. Hänen koiransa Hurtta ja Halli seurasivat häntä.

Saavuttuaan kukkulan laelle pysähtyi hän ihmeissään, sillä alhaalla näki hän jotain erikoista. Puron reunalla istui tyttö. Erland ei nähnyt hänen kasvojaan, sillä tyttö ei häneen päin katsellut, mutta hän näki mustain hapsien valuvan yli paljaiden olkapäiden ja yli kirjavilla nauhoilla koristellun mustan puvun. Tyttö pisteli paljaita jalkojaan vuorotellen veteen. Hän varmaankin iloitsi viileydestä, ehkä myöskin vesikuplista, jotka syntyivät hänen veden kanssa leikkiessään. Ja nyt alkoi hän laulaa heleällä ja kauniilla äänellä, joka kajahteli kaukana metsässä.

Ken oli hän? Seudun tyttöjä hän ei ollut, sen näki Erland hänen liikkeistään, puvustaan ja laulustaan, joka soi aivan toiselta kuin ne laulut, joita sen puolen tytöt lauloivat karjaa metsästä ajaessaan. Kuka hän sitten oli? Ehkä sinipiika tai loihdittu prinsessa? Hiljaa ja ihmetellen seisoi Erland kukkulalla, ja hän tunsie sydämessään jotain salaperäistä, selittämätöntä, kamalaa, mutta samalla kuitenkin houkuttelevaa.

Mutta Halli ja Hurtta seivästivät tuikeat silmänsä tyttöön ja murisivat vihaisesti. Ja kun Erland yhä seisoie siinä katselemiseensa ja ajatuksiinsa vaipuneena, hyökkäsi Halli kukkulalta alas niinkuin olisi tahtonut repiä palasiksi tuon tuntemattoman.

Silloin huomasi Erland mikä vaara tyttöä uhkasi, ja kutsui koiraa takaisin. Mutta ennenkuin se ehti tapahtua oli tyttö nopeasti käännähtänyt päin, noussut seisoalleen, ja juuri kun koira iski terävät hampaansa hänen hameeseensa, upottanut tikarin sen kaulaan. Palanen hametta hampaissaan kaatui Halli kuolleena hänen jalkojensa juureen.

Erlandin silmät säihkyivät vihasta, kun hän näki uskollisen Hallinsa surman, ja hän huusi, juosten nopein askelin tyttöä kohden:

"Kuka sinä olet, joka uskalsit tuon tehdä?"

Mutta tyttö katseli suurilla, mustilla, säihkyvillä silmillään tuota vaaleaveristä herraspoikaa, hänen ruskeat poskensa hehkuivat tummanpunaisina, huulet vapisivat ja hän heilutti verta vuotavaa tikaria, niin että punaiset helminauhat hänen paljailla käsivarsillaan kalisivat:

"Tahdotko ehkä tappaa minut?" kysyi hän kiivaalla äänellä murtaen jollekin vieraille kielelle.

Ja hän kohotti tikarinsa puolustukseksi toista koiraa vastaan, joka aikoi hyökätä hänen kimppuunsa.

Erland komensi Hurtan paneutumaan pitkäkseen, ja kun tämä ei kohta paikalla totellut isäntänsä ääntä, löi hän petoa jousellaan, niin että se ulvahtaen vetäytyi syrjään.

Pojan ja tytön silmät kohtasivat toisensa. Uhkaavia olivat kumpaisenkin katseet. Mutta miten lienee käynytäkään, niin vetäytyivät tytön huulet hymyyn.

"En pelkää sinua", virkkoi hän ja heitti pois tikarinsa, niin että se lensi vinkuen ilmassa, ja tarttui kärjestään puuhun.

Erlandin viha muuttui ihmettelyksi ja uteliaisuudeksi.

"Sinä olet kummallinen tyttö, — mutta huono olisin mies, ellen miesten otteluissa voisi naisen kanssa kilpailla."

Hän veti metsästyspuukkonsa tupestaan, ja heitti sen samaan puuhun. Puukko tunki tikarin viereen, mutta niin syvälle, että puolet terästä upposi kaarnaan.

Hän meni puun luo ja vetäsi irti aseet, huuhtoi tikarin purossa ja antoi sen takaisin omistajalleen.

"Sinä olet kaunis tyttö", sanoi hän, "mutta hyvin kummallinen... tahdotko", lisäsi hän arvelen, "että minä tapan tuon toisenkin koiran, koska se on sinulle vihainen?"

"En", sanoi tyttö, ja pisti tikarin tuppeen, joka riippui vyössä hänen kupeellaan; "koira on viaton, sillä nuo eläimet ovat sellaisia kuin heidän isäntänsä tahtovat. Mutta sinä itse mahtanet olla ilkeä poika."

Ja tuo tuntematon houkutteli luokseen Hurttaa, joka isäntänsä merkkiä totellen lähestyi tyttöä maassa madellen. Tyttö silitteli sen pörröistä päätä.

"Suo anteeksi minulle", sanoi Erland; "olet oikeassa: minä olen kovasydäminen ja ilkeä, mutta älä luule, että minä koiraa usutin. En tahtonut sinulle mitään pahaa tehdä."

"Minä uskon mitä sanot." Hän katseli Erlandia syvälle silmiin. "Asutko täällä läheisyydessä?"

"Asun."

"Hyvästi", sanoi tyttö, "me emme varmaankaan enää toisiamme tapaa." Hän oli valmis kiittämään metsään, kun Erland ikäänkuin unesta heräten, kohotti päänsä ja huudahti:

"Ei, ei, älä mene!"

Hän sanoi sen sellaisella äänellä, että tuntematon katsahti taakseen.

"Sano minulle nimesi", sanoi poika ja tarttui häntä käteen.

"Olet utelias."

"Ei, en minä nimestäsi välitä, kun vain tahdot sanoa, mistä olet ja miksi emme enää koskaan saa nähdä toisiamme."

"Nimeni on Singoalla, olen tullut tänne kaukaa, enkä pysähdy mihinkään paikkaan."

"Emmekö siis koskaan enää tapaa toisiamme?"

"Mitä sinä minusta huolit? Huomenna olet minut unohtanut."

Singoalla kumartui maahan, taittoi punaisen kukan, heitti sen puroon ja juoksi metsään.

Erland jäi yksin seisomaan. Hänen katseensa harhaili kadonneen jälkeen. Hän seisoi sillä tavalla hetken, ääneti, liikkumatta ja uinaillen. Vihdoin heräsi hän, kun Hurtta alkoi ulvoa. Koira katseli isäntäänsä levottomasti, sillä se ei ollut tottunut häntä sellaisena näkemään. Mutta Erland heitti jousen olalleen ja lähti hitaasti nousemaan kukkulan rinnettä.

IKÄVÄ.

Seuraavana päivänä palasi Erland kukkulalle puron luona. Jousi oli hänellä kädessään, ja Hurtta seurasi häntä, mutta metsästystä hän ei ajatellut. Hän ajatteli Singoallaa, tuota ruskeata tyttöä. Hän oli yöllä nähnyt unta Singoallasta, että tämä tarttui hänen käteensä ja puristi sitä, että hän vuorostaan puristi tytön kättä, että he katsoivat syvälle toistensa silmiin ja tunsivat olonsa omituisen onnelliseksi. Sellaista unta ei Erland ollut nähnyt koskaan ennen; ennen uneksi hän vain taisteluita metsän karvaisten asukkaiden kanssa, uneksi urosten otteluita ja halaistuja saraseenien turbaaneja.

Hän tuli puroille, mutta Singoalla ei ollut siellä. Ehkä hän tulee, ajatteli Erland ja istuutui nurmelle, jossa tyttö oli ennen istunut, ja kuunteli kauan puron lorinaa. Mutta Singoalla ei tullut. Silloin ikäänkuin puro olisi kuiskannut hänelle: etsi tuolta metsästä, sieltä, mistä minä tulen. Ja Erland nousi ylös ja lähti seuraamaan puroa metsään. Hän vaelsi kuusien siimeksessä, kiipeili kivien ja kallioiden yli ja tuli lopulta paikkaan, jonka metsänhakkaajan kirves oli raivannut, mutta joka vielä oli asumaton. Ainoastaan hiilenpolttajain risumaja oli siinä vanhan hiilihaudan luona; kanervia, sieniä ja kuolleenkouria kasvoi sen ympärillä. Oli isketty seipäitä maahan, ja kun hän ihmetteli, mitä varten ne siinä olivat, tuli Rasmus metsästäjä tietä pitkin astellen ja kertoi nuorelle herralle, että joukko outoja ihmisiä, miehiä, naisia ja lapsia, jotka olivat kummasti puetut ja jotka oudosti puhuivat, joiden iho oli ruskea ja hiukset ja silmät mustat, joilla oli hevosia, vaunuja ja paljon kuormastoa, oli tehnyt aholle majansa, viipynyt siinä päivän ja sitten matkaansa jatkanut pohjoiseen päin. Enempää ei tiennyt Rasmus kertoa, mutta hän näytti, mistä vaunut olivat kulkeneet mutkitellen puiden lomitse. Ja kun

Erland katseli pyöräin jälkiä ja ajatteli, että varmaankin oli Singoalla yksi noista ihmisistä, löysi hän maasta punaisen helmen, samanlaisen kuin ne, jotka olivat tytön käsivarsia ja nilkkoja koristaneet. Hän otti helmen ja kätki sen sydämelleen, joka kuiskasi: hän on poissa, et koskaan enää saa häntä nähdä. Silloin virkkoi Rasmus, joka huomasi, että Erland oli synkkä: "Näin juuri äsken miehen, joka vei Hallin kaulanauhaa Eköhön. Halli on metsässä, puoleksi susien raatelemana. Suretteko hyvää metsäkoiraanne?"

Rasmus puhui totta. Sudet olivat yöllä löytäneet Hallin ruumiin puron varrelta, kulettaneet sen kauaksi metsään ja ilolla nauttineet vanhan vihamiehensä lihaa.

Erland vastasi lyhyesti Rasmuksen kysymykseen, että metsäkoiria on paljon, mutta harvassa niin hyviä kuin Halli. Hän sanoi hyvästi Rasmukselle, joka lähti matkaansa jatkamaan; itse palasi hän linnaan.

Joka päivä palasi hän kukkulalle puron luona. Luuliko hän, että Singoalla palaisi? Mutta kesä kului; syksy tuli; puronvarren punaiset, siniset ja valkeat kukkasat kuihtuivat, niinkuin kuihtui Erlandin raju mieli; tammets, joita kasvoi siellä täällä kuusien keskellä, kellastuivat ja varistelivat terhonsa maahan; päivä lyheni ja taivas synkkeni; muuttolinnut lensivät etelään; vettä satoi kaatamalla; puro tulvehti sen paikan yli, jossa Singoalla kerran oli istunut ja Erland niin monta kertaa hänen jälkeensä.

Mutta vielä sittenkin kun lumi peitti kukkulan, tuli Erland Hurtan seuraamana purolle, ei kuitenkaan niin usein kuin ennen. Ei hän enää odottanut Singoallaa tapaavansa, mutta hän rakasti tuota paikkaa, ja hän lauloi omia laulujaan ja kuunteli niiden kaikua, sillä Singoallan nimeä hän lauloi.

Ritari Pentti ihmetteli pojan vaihtelevaa mieltä ja kysyi monta kertaa, joko kaikki sudet ja ketut olivat tapetut metsistä ja joko kaikki petolinnut olivat vieraille maille menneet, koskapa Erland ei tuonut mitään riistaa kotiin. Toista tietävät kuitenkin paimeneni, sanoi hän, sillä usein kertovat he, että karvaiset ryövärit ovat hävittäneet karjaani. Sellaisiin puheisiin ei Erland paljoa vastannut. Mutta Elfrida rouva iloitsi poikansa käytöksestä, joka oli nyt lempeämpää kuin ennen; toisinaan luuli hän kuitenkin huomaavansa raskasmielisyyttä ja kyseli painoiko mikä hänen mieltään. Mutta Erland vastasi, ettei hänen mieltään mikään painanut ja katseli ulos salin ikkunasta tuota korkeata kuusta, joka kukkulalla kasvoi.

Talvella oli Erland ahkerammin isä Henrikin opissa kuin muulloin. Joka päivä ohjasi hän askeleensa luostariin. Portinvartija, veli Johannes, joka tunsu hänen soittonsa, pisti silloin sileäksi ajellun päänsä portin luukusta, tervehti nuorta herraa ja avasi hänelle portin. Munkkien kammioiden välitse vievän käytävän läpi kulki Erland kirjastoon, missä prioru tavallisesti oleskeli. Se oli keskikokoinen huone, katto oli kupera ja ikkuna korkea ja suippokaarinen. Ikkunaruudut olivat pienet ja lyijypuitteiset, ja aurinko oli polttanut ne niin, että ulkona olevat koivut näyttivät tuulessa heiluessaan vihreiltä varjoilta. Seinät olivat kuvakoristeisia kirjakaappeja täynnä; vasikannahkaisuun kansiin sidotut kirjat olivat ketjuilla ja lukoilla seiniin kytketyt. Lukkojen avaimet olivat priorin tallessa. Varokeinolla oli kahdenlainen tarkoitus: suojella kalliita aarteita rosvoilta, mutta myöskin estää munkkeja ottamasta alas ja lukemasta kirjoja priorin tietämättä, sillä monet näistä kirjoista olivat, niinkuin hän sanoi, roomalaisten pakanain kirjoittamia ja saattoivat olla vaarallisia kokemattomien lukea.

Oppilas sai päivä päivältä yhä suurempaa suosiota opettajaltaan. Ja niin tapahtui eräänä talvi-iltana, kun Erland istui hänen vieressään kirjastossa, että prioru paiskasi kiinni sen "kirkkoisän", jota oli lukenut, ja merkitsevä ilme kasvoillaan meni kirjahyllylle, vapautti erään toisen kirjan vankeudesta ja asetti sen oppilaansa eteen.

Hän ei ole enää lapsi, sanoi prioru itsekseen; hänen ymmärryksensä kehittyi huomattavasti; en epäile antaa hänen lukea tätä kirjaa johdollani. Se on vaarallinen. Ja se on juuri tämä vaara, joka uhkaa hänen ikäisiään, mutta vanhemman ystävän opastamana on siihen tutustuminen vaarattomampaa.

Se oli Ovidiuksen teos "Muuntumiset." Huolellisesti valitsi prioru ne paikat, jotka katsoi hyödyllisiksi lukea.

Ja niin lukivat he Heron ja Leanderin rakkaudesta, ja Erland antoi mielessään Herolle Singoallan kasvot; he lukivat Pyramuksen ja Tisben rakkaudesta ja Erland antoi mielessään Tisbelle Singoallan säteilevät silmät, ruskean ihon ja punahuulet.

Hän luki heidän rakkaudesta, ei, heidän rakkaudesta hän ei lukenut, vaan heidän onnettomasta kohtalostaan, ja tarina oli vähällä saada hänen silmänsä kyynelymään.

Samoin kuin rouva Elfrida iloitsi isä Henrikin Erlandin muuttuneesta mielestä. Usein istui hän pojan kätet omiinsa suljettuina ja kertoi jotain oman elämänsä runsaista kokemuksista. Usein ajoivat muistot pilven hänen otsalleen, ja hän katseli tarkkaavasti Erlandia. Oli kuin olisi hän mielellään tahtonut jotain tälle virkkaa, mutta ei kuitenkaan virkkanut. Suuria ajatuksia liikkui isän aivoissa, mutta

hän pelkäsi, ettei Erlandin mieli vielä ollut tarpeeksi valmistunut ottamaan vastaan niitä siemeniä, joita hän tahtoi kylvää.

Eräänä iltana kevättalvesta tapahtui, sittenkun opettaja ja oppilas olivat yhdessä lukeneet, että vanhus laski kätensä nuorukaisen olkapäille, ja hänen silmänsä säihkyivät innostuksen tulta. Puoleksi kuiskaavalla äänellä, joka kuului juhlalliselta ja salaperäiseltä lampun laimeasti valaisemassa holvissa, puhui hän siitä, miten henki aineen voittaa, miten näkymätön sana hallitsee jäntevät kädet ja uhkaavat mielet, ruhtinaat ja herrat ja kaiken maailman sotajoukot, vaikka ne olisivat niin lukuisat kuin meren hiekka. Rakennetaan suuri rakennus, jonka perustus on maassa ja jonka torni taivasta tavoittelee (niin puhui hän), ja kun se valmistuu, silloin ei maa ole enää maa, vaan maallinen taivas, taivaallisen taivaan heijastus; perustus on jo pantu, pylväät pystytetyt, jotkut niistä kohoavat jo pilviin; mutta pahat jättiläiset, jotka aavistavat, että tuosta rakennuksesta on tuleva vankila johon heidät timanttikahleilla ikuisiksi kytketään, ovat tarttuneet pilareihin kukistaaksensa ne; mutta työ on valmistuva, sillä hyvän voima on suurempi kuin pahan, koska Jumala on suurempi kuin perkele. Mutta ajassa ajallisessa elää Jumala vain puhtaissa ihmissydämissä, ja jokainen sydän, joka hänelle aukenee, antaa tukea hänen vallalleen täällä maan päällä. Tahdotko sinä (niin puhui ukko pojalle) tulla Jumalan liittolaiseksi? Tahdotko kantaa kivesi tähän rakennukseen? Se ei ole helppoa, sillä miehen voima ei siihen riitä eikä miehen rohkeus; siihen vaaditaan kieltäymystä kaikesta maallisesta. Onko sinulla voimaa uhrata elämäsi ruusu Jumalalle ja pitää elämän orjantappura itseäsi varten? Enempää en nyt voi sanoa.

Niin puhui isä Henrikki, ja Erland, joka tosin ei oikein hänen sanojansa ymmärtänyt, tunsikin ne kuitenkin sydämessään ja sanoi tahtovansa olla Jumalan liittolainen. Silloin asetti vanhus kätensä siunaten hänen päänsä päälle.

MUUKALAISET EGYPTIN MAALTA

Kevät on tullut, järvellä uiskennelleet jäälohkareet ovat sulaneet auringon paisteessa, puut tekevät urpuja ja metsä tuoksuu.

Näetkö, Erland, nuo muuttolintuparvet, jotka ylhäisissä ilmoissa liitelevät? Ne palaavat etelästä. Tunnetko raikkaat tuulahdukset, jotka käyvät avoimista ikkunoista läpi ritarisalin? Ne tuovat tervehdyksiä kaukaisilta mailta. Eikö nyt palaa hänkin, hän, jonka muistoa talvi ei ole saanut unhon nietoksiin upotetuksi. Kuule! Metsistä kuuluu ihmisten ääniä, kavioiden kopsetta, vaunujen pyörien kolinaa ja piiskojen läiskettä. Kuuluu kuin olisi suuri seurue tulossa. Ja metsän reunasta tulee esille kirjava joukko: miehiä pitkissä kauhtanoissa, naisia kirjavissa hameissa, puolialastomia lapsia, jotka meluavat, nauravat ja itkevät, hevosia, vaunuja ja koiria. He lähestyvät linnaa. Kaikki rientävät ikkunoihin, palvelijat, jotka pihamaalla työskentelevät, levähtävät ja katselevat ihmetellen tulevia; vartija katselee kysyvästi ritaria ja tämä antaa merkin sillan laskemiseen. Muukalaiset kulkevat sillan poikki, mutta jättävät hevosensa ja vaununsa ulkopuolelle. He järjestyvät puoliympyrään; miehet ottavat viittansa alta esille huiluja ja harppuja; mustasilmäiset ja mustatukkaiset nuoret tytöt, joiden paljailla käsivarsilla helmiä hohtaa ja tummien ja punaisten hameiden saumoissa tekokultaa kimmeltää, astuvat esiin naisten joukosta; huilut ja harput äännähtelevät, ja tytöt tanssivat outoja tansseja. Hurjina kuin räiskyvän tulen kipinät, keveinä kuin tuulonen vihreällä niityllä pyörivät he toistensa ympärillä kimakan soiton sävelien mukaan, kunnes huilut ja harput vaikenivat, tanssi taukoo ja tytöt kiiruhtavat takaisin vanhempien naisten luo. Silloin ilmaantuu isä Henrikki nostosillalle; hän tulee luostarista, jossa muukalaiset äsken olivat olleet. Ja muukalaisista muuan, roteva mies, kaikkia muita komeammin puettu, astuu häntä vastaan ja syvään kumartaa. Isä viittaa häntä itseään seuraamaan. He lähestyvät linnan rappuja, jonne ritari Pentti on laskeutunut kuullakseen, keitä vieraat ovat ja mitä he tahtovat.

Tuo roteva mies kumartaa nöyrästi Ekön herran edessä ja panee molemmat kätensä otsalleen. Musta on hänen pitkä tukkansa, sinisen musta tuo kähärä parta hänen huuliensa ympärillä, musta, ylpeä ja kuitenkin arka se katse, jonka hän ritariin luo.

Hän vaikenee, mutta isä Henrikki puhuu hänen puolestaan:

"Nämä ihmiset pyytävät armoanne, jalo herra, ja lupaa saadakseen asettaa majansa metsäänne, sillä he aikovat viipyä täällä muutamia päiviä, jonka jälkeen taas jatkavat matkaansa. Sillä tietäkää, jalo herra, että nämä ihmiset ovat kansaa, jolta Jumala kieltää levon ja rauhan, tuomittuaan heidät polvi polvelta vaeltamaan maasta maahan. Merkillinen on heidän kohtalonsa, ja otollista on sitä ajatella, sillä se todistaa Jumalan kaikkivaltiota ja ankaraa vanhurskautta ja meidän pyhän oppimme ijtäi pysyvää totuutta.

"Näiden kierteleväin ihmisten esi-isät asuivat, niinkuin tämä mies, joka on heidän päällikkönsä, minulle on sanonut, tuhatta kolme sataa ja enempi kuin neljäkymmentä vuotta sitten Egyptin maassa. He olivat arvossa pidetty kansa, Ismaelin, Abrahamin ja Hagarin pojan heimoa, ja heillä oli omat asuinsijansa siunatuissa seuduissa, jotka olivat yhtä hedelmälliset kuin Gosenin maa. Silloin saapui eräänä päivänä heidän maansa ääriin matkamies, naisen seuraamana ja käsivarrellaan pienoinen lapsi. Itsellensä ja perheellensä pyysi matkamies yön ja raju-ilman suojaa heidän kattonsa alla. Kaikkialla kieltäytyttiin sitä antamasta ja osoitettiin heitä talosta toiseen. Mutta matkamiehet, jotka he oveltansa käännyttivät, olivat pyhä Jooseppi, taivaallinen kuningatar Maria ja maailman vapahtaja. Ja rangaistukseksi tästä synnistä tuomitsi Jumala heidät ja heidän lapsensa kaksi tuhatta vuotta kodittomina harhailemaan, ilman muuta toivoa henkensä elättämiseksi kuin minkä ihmiset armostansa antaisivat. Enempi kuin puolet heidän vaivaloisesta matkastaan on jo päättynyt, mutta vielä tulee 23 sukupolvea, kolmen vuosisadan aikana, kuolemaan sille tielle, joka on heidän kuljettavanaan, ennenkuin he ovat päässeet siihen päämäärään, mihin pyrkivät: isänmaahan ja sovintoon Jumalan kanssa. Jalo herra, tämä kansa, joka pyytää vierasvaraisuuttanne muutamiksi päiviksi, on harhaillut monissa maissa, eikä ole turhaan anonut tätä samaa armoa ruhtinailtakaan. Katuvina pyhiinvaeltajina on heitä pidettävä; pilkatuita, ylenkatsotuita, pois sysätyitä ja vainotuita ovat he monin paikoin, sillä kärsimyksen malja on heidän käteensä pantu, mutta Rooman valtakunnan keisari on heille kuitenkin suojeluskirjan antanut ja ovat he myöskin saaneet armon esiintyä pyhän isämme edessä Roomassa."

Kun isä Henrikki oli näin puhunut, otti päällikkö viittansa taskusta moniin nauhoihin käärityn pergamentin, kiersi sen auki ja jätti sen uudella kumarruksella ritari Pentille.

Ritarin olisi ollut vaikea lukea sanoja mitkä olivat pergamentille kirjoitetut, mutta sen alla olevasta suuresta sinetistä, jossa oli Rooman valtakunnan vaakuna, ymmärsi hän, että tämä oli se suojeluskirje, josta isä Henrikki oli puhunut. Ritari silmäili kunnioittavasti pergamenttia, jätti sen takaisin päällikölle ja virkkoi hänelle, keskeyttäen priorin, joka aikoi puhettansa jatkaa:

"Ylen merkillistä on se, mitä olen teistä kuullut, ja minusta näyttää, että tekisin synnin, samanlaisen kuin se, mistä itse rangaistusta kärsitte, ellen sallisi teidän muutamia päiviä viipyä maallani. Ruokaa ja juomaa ei ole teiltä sillä aikaa puuttuva, ja mitä teihin tulee, päällikkö, kutsun teidät kattoni alle vierailemaan."

Päällikkö kiitti nöyrin sanoin, mutta selitti, että esi-isiltä peritty lupaus kielsi häntä samoin kuin hänen heimoaan hakemasta yösjää huoneessa, olkoon se sitten kivistä tai puusta, ennenkuin heidän rangaistuksensa on loppuun kulunut. Vielä sanoi hän syyksi siihen, että oli muutamain päivien vierasvaraisuutta pyytänyt, sen, että hänen täällä piti tavata heimolaisjoukko, joka joksikin ajaksi oli hänestä eronnut muita seutuja kulkeakseen, mutta joka nyt taas tulisi häneen yhtymään.

Kun ritari Pentti ja kiertolaisten päällikkö vielä olivat vaihtaneet muutamia lauseita, poistuivat vieraat sille aukealle metsään, mihin kerran ennenkin olivat majansa pystyttäneet. Sinne antoi ritari Pentti viedä ruokaa ja juomaa yltäkyllin, niin että heillä oli runsaasti ravintoa kokonaiseksi viikoksi.

Mutta mustatukkaisten tyttöjen joukossa, jotka olivat kartanolla tanssineet huilujen ja kielisoittimien tahdissa, oli Erland tuntenut Singoallan. Hän se oli tanssia johtanut, sillä hän oli päällikön tytär ja kaikista kaunein.

Isä Henrikki viipyi linnassa sen illan, keskustellakseen ritari Pentin kanssa noista merkillisistä vieraista ja antaakseen hänelle niitä lisätietoja, joita oli saanut päälliköltä kuulla, kun tämä äsken oli käynyt hänen puheillaan luostarissa ja pyytänyt häneltä puoltolausetta ritarin luo mennäkseen.

ERLAND JA SINGOALLA.

Erland oli alussa kuunnellut isä Henrikin kertomusta, joka tuntui hänestä kummalliselta ja koski sitä kansaa, johon Singoalla kuului; mutta kohta ajoi levottomuutensa hänet salista pois: hän vaelsi huoneesta huoneeseen, juoksi kiertoportaita myöten ylös korkeimpaan tornikammioon, katseli yli metsän ja järven ja kuunteli vierasten hevosten tiukujen kilinää, kiiruhti taas rappuja alas linnan puutarhaan, joka oli hyvin hoidettu, mutta pieni ja muurien ympäröimä, ja sijaitsi linnan eteläisellä puolella, missä ilta-aurinko nyt valoi punaisen keltaista valoaan yli Elfrida rouvan kukkasten ja ruokakasvien. Mutta sielläkään ei hän viipynyt kauaa, vaan riensi neitosten kammioon, jossa hän muutoin kävi harvoin. Täällä säilytti Elfrida rouva kiilloitetussa kaapissa poikansa juhlavaatteita, ja täällä oli kuvastin hiotusta teräksestä, jossa neitokset kernaasti kasvojaan katselivat. Erland avasi

kaapin, otti esille kallisarvoisen ulkomaalaisesta kankaasta tehdyn ja koreilla hopeahakasilla varustetun puvun, ja pukeutui siihen. Hän sukki vaaleanruskean tukkansa niin, että kiharat levisivät pitkin lainein hänen hartioittensa yli. Ketä varten hän koristelihe, sen tiesi hän, mutta ei kukaan muu. Kun hän oli valmiiksi puettu, heitti hän jousen olalleen, vihelsi mukaansa Hurtan, satuloi hevosensa ja ratsasti pois yli nostosillan metsään päin. Elfrida rouvan ja neitosten silmät seurasivat häntä, sillä hän oli kaunis katsella ajaessaan keikailevan heponsa selässä, jota kaunisti korea loimi. Mutta Elfrida rouva meni saliin ja ilmoitti ritarille, että Erland oli ratsastanut pois eikä luultavasti palaisi ennen kuin seuraavana päivänä; aivan varmaan oli hän Ulfåsaan ajanut, Gudmund Ulf sax'in taloon, sillä minkä vuoksi olisi hän itsensä koristanut noin, ellei ihanan Helena neidon, tulevan morsiamensa vuoksi.

Mutta kaikkein vähimmin ajatteli Erland Helena Ulf saxia, vaikkei ollutkaan hienompaa hipiää eikä kirkkaampia sinisiä silmiä kenelläkään koko Virdalannissa. Se hipiä, jota Erland ajatteli, oli ruskea; silmät, jotka hänen mielessään loistivat, olivat tummanruskeat, ja tyttö, jota varten hän oli koristautunut, ei ollut nimeltään Helena, vaan Singoalla.

Elfrida rouvan aavistus ei toteutunut, sillä vähää ennen auringon laskua nähtiin Erlandin ajavan takaisin yli nostosillan. Hän oli harhaillut metsässä ja ollut ahon läheisyydessä ja puitten välitse nähnyt vieraiden majojaan pystyttävän, hevosiaan ruokkivan ja ruokaansa keittävän. Mutta esille hän ei ollut ratsastanut. Singoallaa ajatellen oli hän sinne tullut, mutta nyt pelkäsi hän häntä nähdä. Siitä syystä käänsi hän kauan epäröityään ratsunsa kotiin päin. Mutta Hurtta, joka ei epäröimisistä mitään tiennyt, oli juossut leiriin, ehkä haluten tutustua niihin heimolaisiinsa, jotka seurasivat muukalaisia, ehkä myöskin tulessa paistuvain lihain houkuttelemana. Ja kun Erland linnan pihalla hyppäsi alas satulasta, tuli Hurtta metsästä ja hyppäsi isäntäänsä vasten, ikäänkuin olisi hänellä ollut tälle tervehdys noilta oudoilta vierailta. Niin saattoi ollakin, sillä hänen pörröisen kaulansa ympärillä riippui seppele metsän kukkia. Oudoissa ajatuksissa loistivat Erlandin silmät, kun hän seppeleen keksi; ehkä se oli Singoallalta, ajatteli hän. Hän irroitti sen Hurtan kaulasta ja pani sen päänaluisensa alle vuoteeseensa. Silloin saisi hän ehkä nähdä unta hänestä, joka oli kukkaset sitonut.

Epävarmaa on, toteutuiko tämä toive; mutta seuraavana aamuna pukeutui Erland taas juhlapukuunsa, kiinnitti takkinsa ympärille komean vyön, jossa riippui metsästyspuukko tuppineen, ja meni metsään, kukkulalle puron luo. Kaunista ja yksinäistä oli siellä rannalla kukkulan juurella. Kuuset kuiskailivat, puro liris, vuokot ja orvokit pilkistivät esille vihreästä nurmesta. Erland istuutui tavalliselle paikalleen puron reunalle; Hurtta laski päänsä hänen polvelleen. Silloin näkyi toisella rannalla — ihan kuin olisivat he keskenään sopineet yht'aikaa tänne tulevansa — Singoalla. Tuuli heilutteli hänen lyhyen hameensa poimuja. Hänen käyntinsä oli kevyttä, eikä hän pysähtynyt, nähdessään komeasti puetun nuorukaisen. Ei, hän hymyili tuttavallisesti, nyökäytti päätänsä iloisesti, nosti ensin toisen jalkansa ja sitten toisen, kenkiänsä riisuakseen, ja kahlasi yli puron suoraan Erlandin luo. Puro oli matala, ja ainoastaan muutamia hopeankirkkaita pisaroita pärskyi punaisille helmille, jotka olivat kiedotut tytön nilkkojen ympäri. Ei Erlandkaan ollut hämillään, vaan oli iloinen. Se oli raitis tunne, vaikkei juuri juhlallinen, sillä ei hän edes noussut seisoalleen Singoallaa tervehtimään, niinkuin oli oppinut muita tyttöjä tervehtimään. Mutta hän hymyili sydämensä pohjasta, kun Singoalla tultuaan toiselle rannalle, laski kätensä hänen olkapäilleen ja virkkoi:

"Näetkö, etten ennustanutkaan oikein. Me tapaamme taas. Sinulla on hyvä isä, joka osoittaa minun isälleni vieraanvaraisuutta. Sentähden olkaamme mekin ystäviä."

"Olkaamme. Tiedätkö, Singoalla, että olen sinua ikävöinyt aina siitä päivästä jona ensi kerran täällä näimme toisemme. Olen sinusta monta kertaa untakin nähnyt, ja jos unet totta puhuvat, ei ole mielesi minua kohtaan ynseä."

"Ei ole", vastasi Singoalla ja istuutui rannalle Erlandin viereen; "kun erosin sinusta, en ollut enää sinulle vihainen; ajattelin päinvastoin, että sinä olit kaunein poika maailmassa; ei edes vihasikaan sinua rumentanut. Ei koko meidän joukossamme ole ainoatakaan, joka olisi niin kaunis kuin sinä olet. Assimia, joka sanoo tahtovansa minut vaimokseen, ei voi verratakaan sinuun."

"Kuka on Assim?"

"Hän on sen miehen poika, joka oli päällikkönä ennen isääni..."

"Ja Assim tahtoo ottaa sinut vaimokseen?"

"Tahtoo, mutta älkäämme enää puhuko Assimista. Sanoit nähneesi minusta unta; minä olen uneksunut tapaavani sinut täällä. Sentähden tulin tänne. Uneni ovat varmemmat kuin ennustukset, joka on harmillista, sillä oikein ennustaminen on kunniaksi meille naisille. Mutta oikea ennustustaito tulee vasta vanhoilla päivillä. Annahan minun kuitenkin tarkastaa kätesi poimuja... tai ei, en tahdo nähdä niitä... jos tulisit onnettomaksi, surettaisi se minua. Oi, kuinka tukkasi on kaunis" — Singoalla hiveli kädellään Erlandin kiharoita — "se ei ole musta niinkuin minun heimolaisillani."

Niin hän puhui ja hänen puheensa lensi yhdestä toiseen. Hän puhui kansansa retkistä, ja kuinka iloinen hän oli, kun hänen isänsä ja hänen heimonsa miehet olivat sopineet siitä että tapaisivat Erlandin isän tiluksilla ne, jotka olivat heistä eronneet. Oikeastaan oli se Assim, joka oli tätä miesten neuvostossa ehdottanut, ja tehnyt sen Singoallan kehoituksesta. Ei hän kuitenkaan aavistanut, että Singoalla tahtoi tänne Erlandin vuoksi; muuten ei Assim varmaankaan olisi Singoallan pyyntöön suostunut. Ja tätä kertoessaan hyväili tyttö Hurttaa, joka oli ystävällinen, sillä iltaa ennen oli se saanut syödäkseen Singoallan ateriasta, ja Singoallahen oli pistänyt sen kaulaan seppeleen, vaikkei se suinkaan ollut osannut antaa arvoa koristeelle.

Erland näytti nyt Singoallalle punaisen pienen helmen ja kuihtuneen kukkasen, toisen sanoi hän löytäneensä aholta, jossa hänen kansansa nytkin majaili; toisen sanoi hän ottaneensa purosta, joka oli saanut sen Singoallalta.

Mutta tyttö tempasi kuihtuneen kukkasen hänen kädestään ja heitti sen takaisin puroon.

"Minä tahdon antaa sinulle tuoreita kukkia", sanoi hän, "poimikaamme kilpaa!"

Erland suostui leikkiin ja kilpailen poimivat he kukkasia puron rannalta. Sitten vertailivat he niitä nähdäkseen, kuka oli enemmän poiminut, ja Erlandin kimppu oli suurempi, sillä hän oli riipinyt molemmin käsin, valikoimatta, mutta Singoallan kukat olivat kauniimmat.

He istuutuivat kukkulan rinteelle järjestääkseen ja taipuvilla ruohoilla kiinni sitoakseen kukkasat kimpuiksi. Erland satoi huonosti ja hitaasti, mutta Singoallalla oli oma tapansa sitoa kukkasia, niin että niiden eri värit kauniisti sointuivat. Sitä taitoa ei ollut kukaan hänelle opettanut, mutta hän taisi sen kuitenkin. Kun kukkaskimput olivat valmiit, vaihtoivat Erland ja Singoalla niitä, ja tyttö ei ollut tyytymätön Erlandin kimppuun, vaikka se oli epätasainen, resuinen ja huonosti tehty. Viimein sanoi Singoalla palaavansa leiriin, sillä muutoin alkaisivat hänen isänsä, Assim ja naiset ihmetellä, minne hän oli joutunut, ja etsiä häntä. Sitä hän ei tahtoisi.

Silloin sanoi Erland:

"Mene vaan Singoalla, mutta minä tahdon, että joka päivä tulet tänne, niin että saan sinut nähdä."

Singoalla mietti hetkisen ja vastasi:

"Tavatkaamme vaan joka päivä; mutta parasta on, että tapaamme vasta auringon laskettua. Meidän kansallamme on tapa semmoinen, että nuoret tytöt vaeltavat yksikseen illoilla hetkisen, sillä siitä saavat he ennustustaidon. Sanon isälleni huomenna: tahdon mennä metsään tulevaisuuden näkyjä oppimaan. Silloin sanoo hän: mene... ja minä hiivin tänne. Näetkö hämärä on hyvä senkin vuoksi, että jos Assim tai naiset ovat läheisyydessä, he eivät meitä näe. Assim tahtoo kernaasti minua seuralla."

"Onko Assim suuri ja voimakas?" kysyi Erland.

"On hän suurempi kuin sinä ja on hänellä parta, jota sinulla ei ole, ja hän on notkein nuorista miehistämme. Hän on useimmittain säyseä luonnoltaan, mutta helposti pikaistuva, ja jos hän suuttuu, niin karttavat häntä kaikki. Verta on usein hänen veitsestään vuotanut."

"Jos Assim tulee tänne, opetan minä häntä jälkiäsi karttamaan. Katso käsivarsiani, Singoalla", sanoi Erland ja kääri hihansa; "olen vain seitsentoistavuotias, mutta etkö luule, että syleilyni rutistaisi Assimin? Tulkoon hän vaan? Minä heitän hänet maahan ja painan kantapäni hänen rintaansa."

"Sitä älä tee. Miksi puhut noin ankarasti Assimista? Mitä pahaa hän on sinulle tehnyt? Jos uhkaat häntä noin, en tahdo koskaan tulla tänne."

"En siedä häntä. Toivon kuitenkin, ettei hän tule tänne silloin kun me olemme täällä. Paikka on loitolla ja metsä on suuri. Miksi tulisi hän juuri tänne? Minä lupaan sinulle, Singoalla, etten taistele Assimin kanssa enkä sano hänelle edes pahaa sanaa, jollei hän ärsytä minua. Oletko tyytyväinen nyt, ja lupaatko tulla tänne huomenna, sittenkun aurinko on laskenut järven rantakallioiden taa?"

"Sen lupaan, sillä sinä et tiedä, kuinka minä rakastan katsella kasvojasi. Illallahen voit tulla leiriämme katsomaan. Isäni odottaa, että ritarin poika on tuleva hänen luokseen, joskaan ei hyvyydestä, niin ainakin uteliaisuudesta."

"Minä tulen, mutta parasta on tavata sinut yksin, Singoalla."

Nyt ojensi Singoalla kätensä Erlandille ja heitti hänelle hyvästit huomiseksi. He puristivat kauan toistensa käsiä ja katselivat toisiaan silmiin; se miellytti heitä. Mutta vihdoin huudahtivat he: huomenna! — niin, huomenna! ja nyökäyttivät iloisesti päätään toisilleen. Mutta ennenkuin Erland oli ehtinyt kukkulalle ja Singoalla metsään kadonnut, kääntyivät he molemmat taakseen katsomaan ja

heiluttivat toisilleen vielä viimeiset hyvästit.

HÄMYHETKI METSÄPURON RANNALLA.

Aurinko laskee järven rantakallioiden taa; puitten latvat hohtavat illan ruskossa; linnut asettuvat levolle; luostarin kello, joka kutsuu munkit iltarukoukseen, soi yli seudun; Erland lähtee linnasta ja kiiruhtaa yhtymäpaikkaan.

Niin tapaa hän Singoallan joka ilta tuon suuren kuusen alla kukkulan laella, kun hämärä hiipii puitten runkojen välitse. He puhelevat alussa paljon ja leikkivät kuin lapset viheriällä rannalla; "ei ole toista niin kaunista tyttöä kuin sinä", sanoo Erland Singoallalle, ja tämä vastaa iloisesti: "oi niinkö luulet? Ennenkuin tulin tänne, katsoin kuvaani lähteestä, nähdäkseni, pitäisitkö minua kauniina."

Mutta vähitellen vaikenevat he molemmat; kernaammin kuin puhuvat, he toisiaan silmiin katselevat, ja he voivat tehdä sen hämärästä huolimatta, sillä he ovat toisiaan lähellä ja kietovat kätensä toinen toisensa kaulaan. Kun katseensa noin yhtyvät, ikävöivät myöskin huulet huulia, ja pian vaihtavat he pitkiä suuteloita, jotka samalla lämmittävät ja jäädyttävät — jotka samalla sammuttavat ja sytyttävät kainoja haluja.

Joka kerta kun Erland kukkulalle kulkee, soipi hänen sielussaan laulu, johon hänen huulensa eivät osaa luoda säveliä. Laulu on tämä:

"Suloista on neitoansa kohdata, suloisinta silloin kun hämärä maita peittää. Lähestyn kukkulaa, jossa illan tuuli kuusessa kuiskailee. Oletko siellä, Singoalla? En sinua näe, mutta minä aavistan, että sinä olet siellä, sillä tuuli tuoksuu kukkasia, sillä metsässä on hiiskumattoman hiljaista, sillä rinnassani asuu niin outo mieli. Tuolla liikkuu joku kukkulan laella; onko se kuusi, joka mustia oksiaan heiluttaa? Onko se ruusupensas, joka taipuu, kun tuuli noukkii sen vaaleanpunaisia kukkia? Vai onko se Singoallan hame, joka liehuu tuulessa, kun hän rakkaintansa vartoo? En tiedä, mutta minä aavistelen ja olen onnellinen. Suloista on neitoansa kohdata, suloisinta silloin, kun hämärä peittää maita." —

Muukalaiset viipyivät aholla kauemmin kuin heidän päällikkönsä alussa oli aikonut, sillä se joukko, jota hän odotti, viipyi. Mutta ei Erland eroa ajatellut, eikä sitä ajatellut Singoalla. Heistä oli kuin he aina saisivat olla yhdessä.

Kahdeksan päivää kului; kahdeksan kertaa oli Singoalla sanonut isälleen: minä tahdon mennä tulevaisuuden näkyjä yksinäisyydessä oppimaan, ja isä oli vastannut: mene! Ja hän oli tehnyt pitkän eksyttävän kierroksen metsään, haihduttaakseen Assimia ja saattaakseen hänet harhaan kukkulalta puron luona, jos hän Singoallan askelia väijyisi. Kahdeksan kertaa olivat Erland ja Singoalla tavanneet toisensa kukkulalla, jossa ei kukaan muu paitse uskollinen Hurtta saanut heidän onneaan nähdä, sillä harvoin eksyivät tänne metsästäjät, ei ainakaan hämärän aikana, ja muukalaisten vaimot kantoivat veden ja kylvettivät lapsensa kaukana täältä, missä puro juoksi lähempänä ahoa.

Mutta yhä enemmän muuttui Singoalla näinä päivinä. Hän vapisi yhtymäpaikkaan hiipiessään, mutta ei kuitenkaan voinut pysyä sieltä poissa, sillä hänen sydäntään kirveli, milloin hän ei saanut ritarin uljasta poikaa nähdä, yöllä hän näki hänestä unta, päivällä häntä ajatteli, ja oikein onnellinen ei hän ollut, ellei tuntenut solakan pojan käsivartta vyötäistensä ympärillä. Ja kuitenkin oli hän arka tietämättä miksi, kuitenkin kaikui hänen rinnassaan äänettämiä hätähuutoja, kun nuorukainen häntä läheni. Tuskin voi hän puhua, kun he vierekkäin istuivat, sillä pelko ja toivo pusertivat vuorotellen huokauksia hänen rinnastaan; ei voinut hän enää Erlandia silmiin katsoa, sillä Erlandin silmät ikäänkuin polttivat häntä; hän loi silmänsä, joita pitkät ripset varjostivat, puron lorisevaan veteen, tai kohotti ne äänettäminä vaeltaviin tähtösiin, Sillääikaa kun Erland häntä vain katselemistaan katseli. Ja kuitenkin tunsu hän hänen katseensa, voimatta niitä kohdata, niinkuin suloisin kivun sielunsa syvyudessa.

Silloin sanoi Erland eräänä iltana, kun he istuivat poski vasten poskea, niin että toisen vaalean ruskeat hiukset sekaantuivat toisen mustiin kihariin:

"Laula Singoalla! Laula joku kansasi lauluista!"

Mutta Singoalla vastasi tuskin kuuluvasti:

"En voi enää laulaa."

"Mutta kuulihan sinun laulavan silloin kun ensi kerran toisemme tapasimme, kun Halli tahtoi sinua

purra, ja minä olin sinulle ilkeä. Miksi et enää tahdo laulaa? Onko mielesi murheinen?"

"On."

"Miksi on mielesi murheinen? Olenko sinua pahoittanut?"

"Sinäkö! Et, Erland! En tiedä miksi mieleni on murheinen... Ehkä se on siksi että meidän kerran täytyy erota."..

"Erota!" huudahti Erland kalveten. "Etkö tahdo ainiaaksi jäädä tänne?"

"Tahtoisin aina olla luonasi, mutta minun täytyy seurata isääni. Kun sitä ajattelen... katso, en ole sitä ennen ajatellut... mutta nyt luulen minä, että minä kuolen kun sinusta eroan. Minä vaellan kauas, kauas pois, yhä kauemmaksi sinun luotasi, Erland. Kun sinä tulet tänne iltasilla, ei Singoalla enää olekaan täällä; mutta hän ikävöi tänne ja on ikävänsä kuoleva. Ehkä itket, Erland, ja nimeäni huudat, enkä minä voi sittenkään tulla..."

Singoallan silmät täytyivät kyynelillä, ja nyyhkytykset repivät hänen rintaansa.

Erland oli kalpea ja vaikeni. Hän ei ollut ennen ajatellut eron mahdollisuutta. Hän päästi Singoallan käden ja kyyneleet vuotivat hänen silmistään, sillä salaperäinen rakkaus oli heidän sydämensä yhdistänyt niin, että ilo ja suru ja valtimon liike oli molemmilla sama. Mutta kun Singoalla näki Erlandin silmien kosteina kiiluvan, tahtoi hän hymyillä, ilahuttaakseen hänen mieltään, ja virkkoi:

"Elä ole pahoillasi! Kun Singoalla on poissa, unohdat sinä hänet pian ja olet taas onnellinen."

"Unohtaisinko sinut!" virkkoi Erland ja nousi ylös. "Ei, minä en sinua koskaan unohda, en sinusta koskaan eroa, vaan seuraan sinua minne ikinä menetkin."

"Teetkö sen?" huudahti Singoalla säteilevin silmin. "Tahdotko erota isästäsi ja äidistäsi ja kauniista linnastasi ja kaikesta muusta mitä rakastat, ja seurata minua?"

"Tahdon", vastasi poika.

"Silloin olemme me mies ja vaimo; sinä olet oleva herrani ja minä sinun orjattareni, matkoillamme kannan minä sinun kuormasi, illoilla jäähdyttelen sinun jalkojasi kylmällä vedellä, levätessämme paistan minä riistan, ojennan sinulle maljasi, kun janoat, laulan sinulle, kun mielesi on raskas, ja kärsin kaikki mitä sinäkin kärsit. Sen teen minä mielelläni, sillä minä tiedän, että sinä minua rakastat."

"Ei", sanoi Erland, "niin ei saa olla, vaan minä kannan sinun kuormasi, sillä hartiani ovat voimakkaammat kuin sinun; minä ammun sen riistan ja poimin ne marjat, jotka sinulle parhaiten maistavat; sinä et saa olla orjattareni, sillä sitä en minä tahdo, eikä se käy päinsä. Mutta olkaamme mies ja vaimo."

"Etkö tahdo heti olla mieheni?" sanoi Singoalla. "Tahdon tehdä sinut siksi siten, kuin kansallani on tapana."

Ja Singoalla otti esille pienen litteän kiven, jota käätyihin kiinnitettynä kaulassaan kantoi. Kiveen oli piirretty kuun sirppi — vertauskuvaksi hänen kansansa Jumalasta *Alakosta*.

Tämän kiven painoi hän Erlandin oikeaan käteen ja kysyi, tahtoiko hän rakastaa häntä ainoana naisenaan kuolemaansa saakka ja vanhoa hänelle uskollisuutta, jota vastaan tehty pieninkin rikos oikeuttaisi hänen ottamaan hänen maallisen elämänsä ja sulkemaan häneltä rukouksillaan taivaankin oven. Tähän vastasi Erland myöntävästi. Silloin pani Singoalla saman kiven oikeaan käteensä teki saman valan ja lisäsi kansansa tavan mukaisesti, että hän tahtoisin olla uskollisen miehensä uskollinen orjatar ja kärsiä kaikki hänen vihansa, mutta ei vähääkään hänen uskottomuuttaan.

Tämän tehtyään sanoi Singoalla: "Nyt olet sinä mieheni, Erland, ja minä olen kaikessa tahdollesi kuuliainen." Ja kun hän oli sen sanonut, heittihe hän polvilleen nurmikolle, kohotti kätensä kuuta kohden ja puhui sanoja kielellä, jota Erland ei ymmärtänyt:

"Hän on mieheni, se ainoa jota rakastan! Tietäkää se naiset kaikki, älkääkä häntä katselko, sillä hän on minun ja ylenkatsoo teitä muita, kiitos sinulle, hyvä Alako taivaassa, sillä hän on minun, ainoa, jota rakastan!"

Toisissa oloissa olisi Erland ihmetellyt, että Singoalla kutsui häntä nyt miehekseen, vaikkei sormuksia oltu vaihdettu, ei häitä tavalliseen tapaan pidetty eikä mitään siunausta heille Herran palvelija antanut. Mutta nyt ei hän mitään sellaista ajatellut; ei tuntunut hänestä vaikealta pitää sitä valaa, jonka hän oli vannonut, sillä Singoallaa yksin hänen mielensä halusi; hän ajatteli vain miten suudella Singoallan suuta, miten levätä hänen rinnoillaan ja seurata häntä maailman ääriin.

"Istuhan vierelleni", sanoi tyttö, "ja kuuntele tarinaa, jota isäni kansan keskuudessa kerrotaan. Ne sanovat, että se mies ja se nainen, jotka ovat toistensa verta juoneet, tuntevat elämän surut ja ilot, taudit ja terveyden samalla aikaa ja samalla tavalla; että he voivat toisilleen ajatustensa kautta puhella, vaikka ovatkin kaukana toisistaan, ja että heidän sydämensä eivät koskaan erkane. Uskotko sen?"

"En tiedä, mutta minä olen kuullut, että ystävät, jotka tahtovat ikuisen liiton rakentaa, sekoittavat verensä. Singoalla", jatkoi Erland, "minä tahdon juoda vertasi; tahdotko sinä juoda minun vertani?"

"Tahdon, vielä kernaammin kuin vettä erämaan lähteestä", vastasi Singoalla.

Erland paljasti vasemman käsivartensa, sillä vasen käsi oli lähempänä sydäntä; mutta kun hän veti puukkonsa haavoittaaksensa ihoansa, pyysi Singoalla saadaksensa sen tehdä. Siihen suostui Erland. Tyttö veti tikarinsa, pisti sen hienon kärjen rakastettunsa käsivarteen ja imasi huulillaan sen pienen verihelmen, joka nuorukaisen ihosta kihosi.

Sen jälkeen paljasti hän itse vasemman kätensä. Tikarin kärellä loihti hän esille pisaran suontensa mehua, jonka Erland innokkaasti siitä suuteli pois; niin, hän peitti käsivarren loppumattomilla suuteloilla ja kietoi sen sitten kaulansa ympärille.

KAKSINTAISTELU.

Mutta mikä on se haamu, joka tulee esiin kalpeassa kuutamossa ja aavemaisella läsnäolollaan uhkaa rakastavien rauhaa?

Singoalla säpsähtää ja huutaa: "Assim!"

Synkkä tuskallinen nauru vastaa hänen huutoonsa.

Erland hyppäsi ylös ja paljasti metsästyspuukkonsa mennäkseen tulijaa vastaan. Singoalla tarttui hänen käteensä, mutta hän riuhtaisihe irti. Musta Assim näki veitsen kimmeltävän kuutamossa; hän heitti pois viittansa, hypähti taapäin samalla kun kouransa haki vyössä riippuvan tikarin kahvaa, ja virkkoi:

"Päällikön tytär ja linnan herran poika! Singoalla parka! Naiset tulevat sinua aina pilkkaamaan ja miehet sinua ylenkatsomaan!"

Ja näin puhuessaan heitti hän tikarinsa Erlandin päätä kohti. Mutta Assimin heitto ei sattunut; kiukku ja hämärä saattoivat taitavan tikarin heittäjän häpeään. Erland astui häntä vastaan veitsi kohona. Assim teki hyppäyksen taaksepäin, vikkelan hyppäyksen: hän ojensi kätensä, hänen mustat silmänsä seurasivat uhkaavan aseiden liikkeitä, sormet aukenivat tarttuakseen sopivana hetkenä Erlandin ranteeseen ja tuo notkea ruumis kumartui väistääkseen odottamattomalla syrjähyppäyksellä iskua, jos ei käsi voisi sitä torjua.

"Assim on aseeton, armoa Assimille!" huusi Singoalla ja repi raivoisasti tukkaansa.

"Oletko aseeton?" kysyi Erland ja laski kätensä.

"Olen", vastasi Assim, "mutta minä olen mies."

Erland heitti metsästyspuukkonsa nurmikolle, taistellakseen pohjoismaalaisten tavoin aseetonna aseetonta vastaan.

Erland, vaalea gootti, oli seitsentoistavuotias, parraton ja keskenkasvuinen vielä; Assim, Ganges virran kansan musta jälkeläinen, oli vaeltanut kuusikolmatta kesää, lukuunottamatta niitä kahta, jotka hänen äitinsä oli häntä selässään kantanut.

He käyvät toisiansa vastaan, levittävät kätensä, painavat rinnan vasten rintaa; heidän suonensa paisuvat, heidän jänhteensä ojentuvat, heidän lihaksensa jännittyvät kiireestä kantapäähän.

Mutta nyt on voitto ratkaistu. Vaalea gootti on heittänyt mustan muukalaisen maahan; hänen polvensa painaa kovasti kaatuneen rintaa, ja käsi tarttuu hänen kurkkuunsa.

Silloin rientää tyttö taistelevien luo, voittajaa hellyttääkseen, rukoillakseen voitetun puolesta. Erland kuuntelee, päästää vastustajansa ja nousee ylös.

Assim nousee ylös hänkin, mutta maahan hän tuijottaa. Hän ottaa viittansa, kääriytyy siihen ja hiipii pois.

"Voi minua!" huutaa Singoalla. "Hän on kertova leirissä kaikki. Isäni on minua lyövä, miehet ylenkatsovat minua ja naiset minua piikkaavat."

"Ei", sanoi Erland, "niin ei ole käyvä."

"Ei", huudahti Singoalla, "niin ei saa käydä, sillä me olemme mies ja vaimo."

"Tule", sanoi Erland, "minä seuraan sinua leiriin, puhuakseni isäsi kanssa. Kun minä olen vierelläsi, ei Singoallan tarvitse mitään pelätä."

"Mieheni", sanoi tyttö.

"Vaimoni!" virkkoi poika, nosti hänet syliinsä, kantoi hänet puron yli ja katosi hänen kanssaan metsän peittoon.

LEIRI.

Metsä, joka ympäröi ahoa, oli pimeässä kuin läpipääsemätön musta muuri, jonka päällä taivaan tähditetty kansi lepäsi. Avonaisella kentällä leimusi nuotioita, joiden valossa liikkui varjoja ja sieltä täältä erotti jonkun teltankin. Siellä vilisi ihmisiä ja eläimiä, miehiä ja naisia, lapsia, hevosia ja koiria; siellä oli äänen sorinaa korkeimmasta bassosta kimakimpaan diskanttiin, oli laulua, soittoa, vihellyspillin teräviä ääniä, rumpujen pärinää, koirain haukuntaa, lasten huutoja, tynesti keskustelevien miesten ääniä, riiteleviä kimeitä haisten ääniä, vasarain pauketta, jotka takoivat jotain haljennutta kuparikattilaa tai muovailivat hehkuvista rautapalasisästä hevosen kenkiä ja nuolenkärkiä — kaikki tämä sekaantui korvia särkeväksi, huumaavaksi epäsoinnuksi. Singoalla oppaanaan ja pitäen häntä kädestä kiinni, astui Erland läpi väkijoukon, jossa miehet söivät, joivat, heittivät arpaa, teroittivat veitsiä ja miekkoja — jossa naiset patoja hämmentivät, ruokkivat lapsia, paikkasivat vaatteita, puhelivat ja riitelivät, — jossa leikki alastomia poikia ja puolialastomia tyttöjä, toisiaan korville lyöden ja raapien, nauraen ja itkien, — jossa oli hevosia, vaunuja, tynnöreitä, huonekaluja ja työaseita — kaikkien ohi astui hän, uteliainen katseiden seuraamana ja kuullen puhetta ja huomautuksia kielellä, jota hän ei ymmärtänyt, päällikön, Singoallan isän, majaa kohden.

Samana iltana, jolloin Singoalla oli Erlandin luona, oli odotettu seurue saapunut leiriin ja päällikkö oli ilmoittanut, että liikkeelle lähtö olisi tapahtuva toisen päivän aamuna tästä aamusta lukien.

Päällikön maja oli etelään päin lähellä metsän rantaa. Täällä ei ollut melu eikä tungoskaan niin suuri kuin muualla. Heimon vanhimmat ja paraimmat miehet olivat tänne kokoontuneet; myöskin oli täällä muutamia naisia, jotka hiljaa, mutta innokkaasti puhelivat keskenään, kun Erland ja Singoalla lähestyivät. Nämä naiset olivat Assimin äiti, sisaret ja heimolaiset; kaikki katsoivat he päällikön tytärtä, kun hän Erlandin vierellä kulki heidän ohitsensa. Assimin äiti, vanha eukko, oli tulen valossa, ja ehkäpä myöskin päivän valossa, ilkeän noidan näköinen. Hänen pitkä, koukkuinen nenänsä näytti kasvaneen kasvoista esiin kuin kiusaksi syville silmäkuopille ja ontoille poskille... aivan niinkuin maan järjestyksessä vuoret kohoavat ja maa niiden ympärillä uppoaa... hänen punaiset silmänsä säihkyivät, ja huulet, jotka mehuttomina ja voimattomina riippuivat hampaattoman kidan ympärillä, irvistivät inhottavasti. Akan kamala naama ilmaisi kiukkua ja kostonhimoa, sillä Assim oli jo kertonut, mitä puron varrella oli tapahtunut; mutta se ilmaisi myöskin ihmetystä, kun hän näki ritarin pojan kulkevan Singoallan sivulla.

Erlandin saapuessa nousivat heimon vanhimmat ylös ja kumarsivat hänelle. Majan aukossa seisoi päällikkö itse, Assimin kanssa puhellen. Molemmat näyttivät hämmästyvän vaalean nuorukaisen tuloa. Assim hiipi syrjään, heittäen synkän syrjäsilmyksen Singoallaan. Päällikkö vei kätensä otsalleen ja kumartui Erlandin edessä, mutta hänen puoleksi maahan luoduista silmistään välähti kuitenkin mustien ripsien välitse kimmeltävä katse tyttären puoleen.

Tyttö oli kalpea, mutta hän ei pelännyt, sillä hänen kätensä oli Erlandin kädessä.

Erland sanoi tahtovansa puhua päällikön kanssa ainoastaan Singoallan läsnäollessa. Päällikkö vei

hänet vaieten majaan.

Mitä siellä puhuttiin, ei kukaan tiedä, mutta puolen tunnin kuluttua tuli Erland majasta ulos kasvat levollisina, seurassaan Singoalla, joka ylpeästi katseli Assimin äitiä ja muita naisia silmiin, sekä päällikkö, jonka otsalla näkyi jälkiä levottomista ajatuksista. Tultuaan vähän matkaa metsään pudisti Erland päällikön kättä, suuteli Singoallaa ja virkkoi:

"Olen oleva määräämisenä valmis."

LÄHTÖ.

"Kuinka on Erlandin laita? Hän on synkkämielinen ja puhuu vähän", sanoi rouva Elfrida miehelleen, Pentti herralle.

"Hän kärsii yksinäisyydestä", vastasi ritari, sittenkun ensin oli miettiväisen näköisenä ottanut kulauksen maljastaan, jonka jälkeen hän antoi katseensa liidellä tuonne sinertelevien vuorten kukkuloihin, mitkä näkyivät läpi kaitaisen ikkunan; "hän kärsii yksinäisyydestä, eikä se kumma olekaan. Metsä ei enää sovi hänelle; meidän pitää syksyllä lähettää hänet kuninkaan hoviin oppimaan *mores* ja ritarillisia harjoituksia."

Elfrida ei koskaan keskustelua jatkanut, kun tuli tästä asiasta puhe, hän ei voinut olla kaiholla ajattelemaan hetkeä, jolloin nuoren Erlandin tulisi isänsä ja äitinsä luota lähteä avaraan maailmaan.

Mutta Erland istui nyt luostarin kirjastossa isä Henrikin vieressä ja luki korkeasta kaari-ikkunasta hämärästi tulevan päivän valossa roomalaisen Virgiliuksen paimenlauluja, ja kun paimen Meliboeus valitti:

Nos patriae fines et dulcia linquimus arva, valitti Erlandinkin sydän niin kuin tuon toisen, ja hajamielisenä kuunteli hän isä Henrikin selityksiä, vaikka nämä selitykset olivatkin mehekkaampia — johon ei paljoa tarvittu — kuin nuo Marius Servius vainajan puisevat ohjaukset, jotka olivat punaisella nesteellä kirjoitetut kirjan sivujen laitoihin.

Ennenkuin Erland saapui luostariin, oli hän käynyt katsomassa joka sopen linnassa, puhunut ystävällisesti kaikkien linnan palvelijoiden kanssa, käynyt lapsuutensa leikkipaikoilla, muistaen jyrkänteekin, josta oli järveen hypännyt; hän oli käynyt niille hyvästit heittämissä, ja vasta nyt tunsivat hän, kuinka rakkaat ne hänelle olivat, vaikka hän niin usein oli ikävöinyt täältä pois avaraan maailmaan.

Hän ajatteli rakasta isäänsä, rakastettua äitiänsä. Hän ajatteli munkkia, tuota hyvää opettajaansa, joka hänen vierellään istui, ja hän siunasi häntä mielessään kirjoitustaidosta, jonka oli häneltä oppinut; sillä näin lohdutteli mieltänsä Erland: minä ilahdutan kohta vanhempiani kirjeellä, joka on heille sanova, miksi olen kadonnut, että minä voin hyvin, ja että pian olen jalona ritarina palaava, kunniaa ja mainetta urotöilläni saavutettuani.

Tätä tarkoitusta varten oli hän irroittanut lehden kirjekirjasta ja pistänyt sen talteen; sille lehdelle olisi kirje kirjoitettava. "Olet uuvuksissa nyt", sanoi isä Henriikki, kun huomasi Erlandin hajamielisuuden; "hyvä, lopettakaamme... *claudite jam rivos, pueri, sat prata biberunt.*"

Isä Henriikki sulki kirjan ja lukitsi sen kirjakaappiin.

"Hyvästi", sanoi Erland ja puristi isä Henrikin kättä. "Hyvä opettajani", lisäsi hän, "tahdon saada tänä iltana siunauksenne." Piori laski kätensä hänen päänsä päälle, luki siunauksen ja sulki hänet syliinsä, niinkuin hänen välistä muulloinkin oli tapana tehdä.

Nyt kuului liikettä muurien ulkopuolelta. Portinvartija veli Johannes, raotti ovea ja ilmoitti, että joukko noita muukalaisia pyrki päällikkönsä johtamana sisään kiittämään prioria hänen ystävyystään ja sanomaan jäähyväisiä, sillä seuraavana päivänä puolen päivän aikaan aikoivat he lähteä liikkeelle. He olivat jo käyneet Ekössä ja lausuneet ritarille nöyryimmät kiitoksensa osoitetusta vieraanvaraisuudesta.

Piori vastasi: "antakaa heidän tulla!"

Sillä välin heitti Erland viittansa olalleen ja lähti.

Isä Henriikki vastaanotti vieraan kansan edustajat luostarin refektoriossa. Kaikki munkit olivat läsnä. Päällikkö astui esiin, puhui ja kumarsi. Piori vastasi kaunopuheliaasti hänen sanoihinsa. Kaikki kävi

juhlallisesti ja samalla ystävällisesti. Mutta silleikään kun päällikkö ja priorin puhuivat, harhailivat muukalaisten miesten katseet ympäri huoneen seiniä ja kiintyivät kultaisiin astioihin, jotka olivat tammipöydälle asetetut, kuin myöskin pyhän neitsyen ja Kristuslapsen kuviin, jotka olivat seinän syvennyksiin sijoitetut. Mutta hartautta se ei varmaankaan ollut, jota heidän silmistään kiilti, kun he näkivät taivaan kuningattaren kultaisen kruunun tai ne hopeakoristeet, jotka häntä ympäröivät. Eikä se varmaankaan ollut huoneen lämpö, joka pani erään toisten peitossa olevan miehen nostamaan hakasta lähinnä ovea olevasta ikkunasta; sillä jos lämpö olisi häntä vaivannut, olisi hän varmaankin avannut ikkunan, mutta niin ei hän tehnyt.

Jätämme luostarin ja menemme linnaan, nähdäksemme Erlandin hiljaiset jäähyväiset. Ilta on jo myöhäinen, ja luostarikellojen ääni, joka linnan asukkaille ilmoittaa levolle menon ajan olevan käsissä, on jo kauan sitten kulkenut järven yli ja kallioitten kaiun kantamana häipynyt metsään. Ritari Pentti ja Elfrida rouva nukkuvat jo; makuuhuoneen lamppu levittää seinän syvennyksestä heikkoa valoaan ja epämääräiset, väräjävät varjot kokoontuvat yhä mustempina vuoteen uutimien ympärille. Ovi saliin on raollaan; se avautuu hiljalleen. Kynnykselle pysähtyy pimeään suojaamana Erland. Hän tahtoo hiipiä vanhusten luo, nähdä vielä kerran heidän kasvonsa, sanoa heille hyvästinsä niin hiljaa, että he vain unessaan sen tuntevat; mutta vanhain uni on herkkää, he voivat herätä, pelko taistelee sydämen halujen kanssa, hän ei uskalla mennä. Hän painaa otsansa ovenpieleen ja kuuntelee rakkaiden nukkuvien hengitystä. Hänen poskensa ovat kalpeat ja hänen silmänsä ovat kyyneltyneet. Hän palaa samaa tietä, jota tuli. Hän kiiruhtaa, sillä hänestä tuntuu kuin käytävän ja rappujen pyhimysten kuvat liikkuisivat ja ojentaisivat kätensä häntä kohti. Hän kutsuu Hurttaa, kahlaa salmen yli, joka erottaa saaren mantereesta — sillä nostosilta on ylhäällä niinkuin aina yöllä — ja painuu metsään uskollisen koiransa seuraamana. Hänellä on yllään huonoimmat vaatteensa, eikä ainoatakaan rahaa ole hänen kuluneen takkinsa taskussa. Vyö, ja siinä riippuva metsästyspuukko ovat ainoat rahan arvoiset kapineet, mitkä hän on ottanut mukaansa isänsä linnasta.

Muukalaisten päällikkö oli sanonut ritari Pentille ja isä Henrikille, että hänen joukkonsa lähtisi liikkeelle seuraavana päivänä puolen päivän aikaan. Hänellä oli ehkä syynsä niin sanoa; Erlandille oli hän sanonut: tule ennen keskiyötä, tai tulet liian myöhään.

Kaikki oli jo valmiina lähtöön, kun Erland saapui aholle. Levottomuudella oli Singoalla häntä odottanut. Nyt otti hän hänet vastaan ilohuudolla istuessaan kirjavaan viittaan kääriytyneenä peitteistä tehdyllä vuoteella isänsä vaunuissa ja itse ohjaten pieniä, takkuisia hevostuneja, jotka kuopivat maata levottomasti. Takana oli pitkä jono vaunuja, joiden eteen oli valjastettu hevosia ja härkiä ja jotka olivat täynnä naisia, lapsia ja tavaroita. Viittoihinsa kääriytyneinä seisoivat naineet miehet vaunujen vieressä, kukin omaisuuttaan vartioiden. Nuoret naimattomat miehet muodostivat keihäillä, jousilla ja veitsillä varustetun jälkijoukon. Hyljätyt tulet valaisivat tätä näyttämöä. Vaunujen eteen oli asetettu soihdunkuljettajia.

Päällikkö kulki takaisin omien kuormavaunujensa luota, jotka olivat rivin etupäässä, aina viimeisten luo, nähdäkseen että kaikki oli kunnossa. Hän oli kiivaasti kannustanut väkeään joutuksaan lähtöön, hänen katseensa oli levoton ja hän, tuo muuten niin syvään kumarteleva mies, oli tuskin tervehtinyt joukkonsa uutta jäsentä, tyttärensä miestä ja ritarin poikaa. Erland ei sitä merkille pannut, sillä hän ei nähnyt eikä ajatellut muuta kuin Singoallaa. Kun päällikkö oli tehnyt kierroksensa, antoi hän kellolla lähtömerkin. Soihdut hulumusivat kuusien välissä, vaunu toisensa perästä katosi metsän mustaan kitaan, ja kohta oli aho tyhjä.

Niin kulki jono eteenpäin niin nopeasti kuin pimeys ja vaikea maa sallivat. Singoalla oli laskeutunut vaunusta ja käveli Erlandin vierellä, joka ohjista talutti hevosia. Tähdet tuikkivat puun latvojen takaa, ja takanansa kuuluivat rakastavaiset yksitoikkoista, surumielistä ja samalla kaunista laulua, jota joku kuormain kupeella kävelevistä lauloi. Välitse rosoisten kallioiden, läpi hiljaisien laaksojen kulki matka lyhyenä kevät yönä.

Idässä päin alkoi valjeta. Pimeyden läpi tunki kylmäkö valonhämärä, vähitellen nouseva koi, jonka tullessa tähdet kalpenivat ja katosivat.

Assim, joka koko yön oli istunut hevosen selässä, pysähtyi äitinsä vaunujen viereen, levitti hänen ylleen vaatetta aamukylmää vastaan ja puhui sanoja, jotka pojalle sopivat, mutta kasvot puoleksi pois päin käännettyinä, niinkuin tavallista oli äitinsä läsnä ollessa, sillä hän tunsu alennuksensa siitä, että oli hänen kauttaan maailmaan syntynyt. Sen käsityksen oli äiti itse hänelle antanut ja sitä ylläpitänyt puhuessaan omasta pikimustasta verestään ja hänen isänsä purppuran punaisesta, isoisän vielä punaisemmasta ja isoisän isän sitäkin punaisemmasta. "Sinä olet pyhää uhraajain verta, Assim. Esi-isilläsi oli tukka kullankarvainen ja silmät vuokon siniset, he olivat jumalain vertaisia, ja heidän varjollaan oli siunaava voima. Sinä olet tässä kulkijainten joukossa ainoa, joka olet papillis-kuninkaallista sukua. Isoisäsi iso-isä oli valkotukkainen, niin on minulle kerrottu, ja muisti ja osasi hän pyhän muinaiskielen kaikki tarinat ja pyhitti niillä kansamme morsiamet, lapset, karjat ja tulet. Iso-isäsi

oli tummaverinen, mutta ei kuitenkaan niinkuin sinun isäsi, ja satavuotisenakin luki hän muutamia noista vanhoista mahtavista rukouksista ja ymmärsi ne. Isäsi, joka oli haluton ja hidas oppimaan, mutta käskemään halukas ja pikainen, muisti ja ymmärsi vain muutamia heidän sanoistaan. Enemmän kuitenkin muisti kuin sinulle jätti perinnöksi. Sinä olet isäsiikin mustempi. Sinä olet aasi, Assim. Äitisi veri, isoäitisi ja isoisäsi äidin veri ovat tehneet aurinkohevon jälkeläisestä aasin. Niillä jumalain pojilla, jotka johtivat kulkijakansaa Assariasta, ei ollut jumalain tyttäriä avioksi otettavina."

Moisia sanoja oli äiti puhunut pojalle aina tämän pienuudesta pitäen. Assim suri mustaa vertaan ja syytti sitä niistä sanoista ja teoista, joita hän häpesi ja katui. Mutta purppuran punaisesta oli hänen verissään ainakin niin paljon jäljellä, että se voi tulla tuntuviin ja saada vallan aamuruskon hetkinä. Silloin tapahtui, että hänen huuliltaan tulvi sanoja, jotka kulkijakansaa kummastuttivat ja joita Singoalla ihaili, mutta joita ei hän eivätkä muutkaan lukeneet hänelle kunniaksi, koska luulivat, että esi-isät hänen suunsa kautta puhuivat.

Assim ratsasti jälkijoukkoon. Erlandia ja Singoallaa hän ei ollut näkevinään. Surun varjostamalla ihastuksella katseli hän itään päin, valon lähdeä kohti, jonka edessä oli vaalean punaisia juovikkaita pilviä. Lämmön värit niitä yhä enemmän väräyttelivät. Vaaleanpunainen muuttui heleänpunaiseksi, heleänpunainen uhkeaksi ruusunpunaiseksi, jota hopea reunusti, hopea peittyi sulavan, tulenpuhuvan kullan kaltaisen raiteen alle, herätti linnut metsässä riemuisaan lauluun ja levitti helmeilevää heijastusta ja sateenkaaren kimmellystä maanpinnan keltaiseen sammaleen.

Assim oli laskeutunut hevosensa selästä. Hän tuijotti kirkastunein katsein tuohon taivaalliseen väreilyyn ja virkkoi:

"*Usas, Usas*, taivaan tytär, terve sinulle, Koitar impi! Valon soturit, puolustajasi, aseitaan hiovat, valjastavat punaiset hevosensa vaunujesi eteen ja avaavat sinulle taivaan oven. Sinä tartut pyhän järjestyksen ohjiin ja kuljet loistelevine rattainesi laillisuuden tietä, ollen suloisena esimerkkinä ihanalle *Sûrya'lle*. Sinussa on kaikkien elollisten henki, eloon herätät sinä kaiken mikä elää. Pimeyden vallat pakenevat sinut nähdessään, sinä ylpeä, voittoisa, ihanuutta uhkuva Koitar impi."

Auringon reuna tuli näkyviin ja yhtäkkiä ilmaantui tuo häikäisevä kehä näköpiiriin, kohotakseen hiljennettyä kulkua yhä korkeammalle. Assim painoi päänsä alas ja rukoili:

"*Sûrya*, poista mielestäni pimeys, joka siinä asuu, vaikka maailma loistossasi kylpee! Aurinko, ihana kuningatar, kuuntele korkeista, tulta tuiskuavista vaunuistasi niiden isien poikaa, jotka ovat omistaneet sinulle tuhansia lauluja, lukemattomia uhreja! Säälä minua Olen onnettoman rakkauden alentama mies. Vereni on myrkytetty. Toivon tuhoa ja kuolemaa valkoiselle miehelle, jota rakastaa se, joka on minut loihittanut. Keskellä säteilevää valoasi on minun silmissäni yö. *Sûrya*, joka kaikessa suuruudessasi tunnet säälää, ojenna sairaalle lehtinen siitä terveyskukkien seppeleestä, joka ympäröi kiiltävää otsaasi! Tahdotko antaa minulle Singoallan sydämen? Ellet tahdo, niin pane minut niiden joukkoon, jotka ovat ihanuutesi nähneet eivätkä sitä enää näe!"

Tämä on miellyttävää matkantekoa, ajatteli Erland, ja hänen rintansa paisui yhtä ainoata tunnetta, joka huusi: eteenpäin, eteenpäin läpi ihanan maailman! Hän katseli Singoallaa; Singoalla oli vasta auennut ruusu, aamun kasteesta raikas.

Mutta ei ollut aamu karkoittanut sitä yöllistä pilveä, joka päällikön otsaa peitti. Hänenkin sisässään huusi ääni: eteenpäin, eteenpäin! mutta se ääni oli hätäilevän ääni. Uupumatta riensi hän vaunulta vaunulle ja kiirehti miehiään joutumaan. Tunti tunnin perästä kului, ja aurinko oli jo korkealla; hevoset vuotivat hikeä, naiset olivat uuvuksissa ja napolisivat. Mutta päällikkö komensi: eteenpäin, piiskat iskivät vinkuen uupuneita juhtia selkään, ja vaunujen pyörät ulvoivat kuluneissa karoissaan.

"Päällikkö", sanoi Erland Singoallan isälle; "etkö kohta käske pysähtymään? Etkö tiedä, että juhdat kaipaavat lepoa, ruokaa ja vettä? Näetkö, tuolla, on puro. Antakaamme hevosten ja härkien juoda!"

"Tuolla", sanoi päällikkö, osoittaen loivarinteistä kukkulaa, joka oli aivan lähellä; "tuolla me levähdämme."

Enempää hän ei vastannut, sillä samassa ajaa karahutti hänen luokseen ratsastaja. Se oli Assim. Hän kuiskasi jotain päällikön korvaan. Tämän kasvot synkistyivät yhä enemmän ja hänen silmissään välähti levoton katse. Ei hän mitään virkkanut, mutta hän kutsui luokseen muutamia vanhemmista miehistä ja jakoi matalalla äänellä heille käskyjään.

Sillä välin kohosi jono metsää kasvavalle kukkulalle. Sen laella oli tasainen paikka. Täällä riisuttiin juhdat, vaunut asetettiin kehään ja sidottiin toisiinsa nuorilla, niin että ne muodostivat vaunulinnan. Sen sisään kokoontui nyt väkeä ja hevosia. Aseet otettiin esille ja pantiin kokoon suuren tammen ympärille, joka oli keskellä vihreätä paikkaa. Ihmetellen kysyi Erland päälliköltä, mitä tämä tietäisi.

"Varovaisuus on tarpeen kansalle, jolla on paljon vihollisia", vastasi tämä ja meni salaiseen neuvotteluun vanhempain miesten kanssa, sillä aikaa kun nuoremmat ruokkivat hevosia ja naiset kantoivat vettä lähteestä tai laittoivat päivällisruokaa.

Singoallan ympärille kokoontuivat heimon nuoret tytöt, he haastelivat iloisesti ja katselivat salaa tuota vaaleaveristä nuorukaista, joka heistä kaikista oli kaunis ja jonka jokainen olisi sydämestään mieheksensä halunnut. Olet onnellinen, Singoalla, sanoivat he, ja Singoalla nyökäytti heille iloisesti päätään. Mutta niiden nuorten tyttöjen joukossa, jotka Singoallaa puhuttelivat, ei ollut ainoatakaan Assimin sisarista ja heimolaisista. He olivat eri paikkaansa kokoontuneet ja Assimin äiti oli heidän keskellään.

Sill'aikaa tarkasteli Erland tammen ympärille kasatulta aseita, jännitteli jousia koettaakseen niiden voimaa, tutki miekköjen teriä ja lauloi iloista laulua.

"Oli onni, että hän on seurassamme", sanoi muuan vanhemmista miehistä päällikölle.

"Hän on oleva panttivankimme."

"Mutta hän on vaarallinen", virkkoi toinen; "vihollinen omassa leirissämme."

"Unijuomaa!" kuiskasi päällikkö.

Neuvottelun jälkeen poistui Assim ja puheli äitinsä kanssa.

Senjälkeen astui hän taas koninsa selkään ja ratsasti kolmen tai neljän nuoren miehen seuraamana pois leiristä alas kukkulan rinnettä.

Naiset toivat nyt ruokaa ja levittivät sen ruohikkoon. Joukko kokoontui eri ryhmiin aterioimaan. Päällikkö, hänen sukulaisensa ja heimon vanhimmat söivät tammen alla. Erland kutsuttiin istumaan päällikön viereen; Erlandin vieressä istui Singoalla. Eräs Assimin sisarista palveli aterioivia. Päällikkö pyysi Erlandilta anteeksi aterian yksinkertaisuutta; mutta Erland taittoi leipänsä ja tarjosi siitä toisen puolen Singoallalle.

Mutta vaikkakin ruoka oli yksinkertaista, ei voinut samaa sanoa juomasta. Assimin sisar kantoi maljoja esiin; ne kannut, jotka asetettiin päällikön, Erlandin ja Singoallan eteen, olivat kauneinta hopeata, taiteellisesti valmistettuja. Erland luuli tuntevansa ne ja huudahti ihmetellen:

"Kuinka nämä maljat ovatkaan niiden kaltaiset, joita olen luostarissa nähnyt! Tämä on silmissäni ihmeellisesti sen pyhän pokaalin näköinen, joka on luostarin alttarilla, täynnä ehtoollisviiniä."

Singoalla kalpeni ja loi silmänsä maahan, sillä hän aavisti asian. Assimin sisar täytti maljat. Kaikki muut paitsi Singoalla joivat ja Erlandin mielestä oli juoman maku suloinen.

Nyt kuului sekavia huutoja. Syntyi levottomuutta leirissä. Assim oli palannut, hän kiiruhti päällikön luo ja puheli hänen kanssaan.

"Mitä on tekeillä?" kysyi Erland.

"Me pidämme vain aseharjoituksia", vastasi päällikkö kylmästi ja käski Singoallan poistumaan muiden naisten seuraan. Nämä olivat kokoontuneet lasten kanssa erillään olevaan paikkaan vaunulinnassa. Singoalla meni; hänen kasvonsa olivat kalpeat, silmät sekavat.

Miehet kokoontuivat tammen ympärille ja varustautuivat. Päällikkö vei Erlandin miesten keskeen ja kehoitti häntä ajoissa valitsemaan aseensa, ennenkuin parhaat olivat otetut. Mutta kun Erland kumartui ottamaan, antoi päällikkö merkin, nuora heitettiin Erlandin ympärille, ja ennenkuin hän oli ehtinyt huomata petoksen, oli nuora kiedottu hänen käsiensä ja jalkojensa ympärille, niin ettei hän voinut tehdä vastarintaa eikä jäsentäkään liikuttaa. Hänen silmänsä leimusivat, hänen suonensa pullistuivat; mutta päällikkö sanoi miehille: "Sitokaa hänet tammeen!"

Kun se oli tapahtunut, juoksivat kaikki vaunujen luo. Naisten joukosta kuului kiljahdus; Singoalla oli huomannut mitä tapahtui. Hän tahtoi rientää Erlandin apuun, mutta Assimin äiti tarttui kapautuneine sormineen hänen hiuksiinsa ja kähisi: "sinä olet saattanut meidät häpeään ja onnettomuuteen. Voi sinua, voi sinua! Kalpea rakastajasi on kuoleva, palasiksi hänet revitään, myrkkyy on hän kuoleva... niin, kuule! minun valmistamani myrkkynuoma raivoo hänen sisuksissaan. Näetkö, hänen päänsä painuu jo rintaa vasten, hänen poskensa kellastuvat niinkuin myrkyllinen voikukka... se vaikuttaa jo."

Ja hänen puhuessaan tarttuivat toiset naiset Singoallaa käsivarsiin ja hameisiin ja sadattelivat ja häpäisivät häntä.

Oli toinenkin olento kuin Singoalla, jolle Erlandin kiusaaminen olisi ollut sietämätöntä nähdä. Se oli Hurtta. Mutta sitäkin oli muistettu. Kun Erland istui ateriallaan, oli yksi miehistä houkutellut Hurtan ulos vaunulinnasta metsään ja siellä sitonut sen puuhun.

Ulkoa kuului huutoja ja aseiden melskettä. Vihollisjoukko ryntäsi ylös kukkulalle. Jo lensi ilmassa nuoli, taistelun ensi airut. Naiset kyyristäytyivät lähemmä toisiaan, painoivat lapsensa rintojaan vasten ja katselivat pelokkaina sille puolelle vaunulinnaa, missä miehet seisoivat jouset jännitettyinä ja keihäät tanassa, hyökkäystä odottaen.

"Ei mitään armoa kirkon varkaille", kuului ääni ulkoa huutavan; "hakatkaa maahan joka ainoa!"

Se oli isä Henrikki, joka puhui ritari Pentin talonpojille, jotka kirveillä, jousilla ja keihäillä varustettuina olivat lähteneet muukalaisia takaa ajamaan.

Isä Henrikki ratsasti pienen kimon selässä; munkkiviittansa ympärille oli hän sitonut vyön. jossa miekan tuppri riippui; miekkaa heilutti hän kädessään.

Ritarikin seurasi mukana, mutta aseetonna, sillä hän ei katsonut maksavan vaivaa vetää sotisopaa ylleen ja häiritä hyvän miekkansa lepoa moisen kahakan vuoksi. Hän kulki väkensä etunenässä nojaten keppiin, niinkuin hänen tapansa oli, kun käyskenteli pelloilla ja niityillä.

Hän kääntyi miesten puoleen ja lisäsi priorin sanain painoa virkkamalla:

"Niin, hakatkaa maahan roistot älkääkä säästäkö muita kuin vaimoja ja lapsia! Huonosti ovat he vierasvaraisuuteni palkinneet. He ovat ryöstäneet luostarin putipuhtaaksi eivätkä ole edes säästäneet pyhän neitsyen kruunua ja ehtoollismaljaa. Heiluttakaa kirveitänne pojat, niinkuin metsän puita kaataisitte!"

Mutta ennenkuin joukko oli ehtinyt vaunujen luo, oli Assim, saatuaan merkin päälliköltä, mennyt tammen luo, jossa Erland, jo melkein tiedotonna juoman vaikutuksesta, sidottuna seiso. Assimilla oli tikari kädessään. Kellan kalpeana ja vavisten ojensi hän sen terän Erlandin rintaan.

"Hoi siellä!" huusi päällikkö, joka oli noussut muutamien vaunujen päälle. "Mitä tahdotte te siellä? Tuletteko vihollisina, vai mitä? Ja jos niin on, niin keskustelkaamme nähdäksemme, eikö riitaa voi rauhassa ratkaista."

"Ei mitään keskusteluja, sinä temppelinhäpäisijä!" huusi priori ja ratsasti vaunulinnaa kohti niin nopeasti, etteivät miehensä voineet häntä seurata.

"Katsokaa tuonne ja hellyttäkää mielenne", sanoi päällikkö ja osoitti tammea, joka näkyi kokonaan, vaunulinnan yli kukkulan laella kasvaen.

"Erland!" huudahti priori kalveten.

"Niin, ritarin poika. Jos astutte askeleenkaan lähemmä, annan minä merkin ja rauta isketään hänen sydämeensä."

"Kirottu ollos, pakana!" huudahti isä Henrikki.

"Ei askeltakaan!" sanoi päällikkö ja kohotti kätensä. Assim nosti hänkin kätensä, jossa tikaria piti ja hämmästyti itsekkin sitä hekkumallista veren himoa, jota tunsu.

"Seis", huusi isä Henrikki ja viittasi sekä päällikölle että ritarille ja hänen väelleen, joka jo oli asettunut rintamaan hyökätäkseen vaunulinnaa vastaan.

"Mitä on tekeillä?" kysyi ritari.

"Tuolla! Katsokaa! Seis! Ei askeltakaan eteenpäin!"

Ritari Penttikin kalpeni ja sai vaivoin huudetuksi joukolleen:

"Takaisin!"

"Keskusteletteko? Suostutteko vai ette?" kysyi päällikkö, sill'aikaa kuin mustat miehensä, rinta rintaa vasten, puoleksi uhaten puoleksi vavisten, odottivat taistelun alkamista.

"Suostumme!" vastasi ritari.

"Sallitteko meidän vapaasti lähteä?"

"Sallimme."

"Ja viedä kaiken omaisuutemme mukanaamme? Huomatkaa, että kutsumme omaisuudeksemme sen, mitä olemme ottaneet. Se on meidän käsityksemme omistusoikeudesta. Siis vapaa lähtö kaiken omaisuutemme kanssa."

Ritari ei vastannut, vaan katsoi äänetönnä isä Henriikkiin.

"Antakaa pois ainakin ehtoollismalja ja kultainen kruunu! Muun saatte pitää", sanoi priorin huoaten.

"Älkäämme olko pikkumaisia!" virkkoi päällikkö. "Siis vapaa lähtö kaiken omaisuutemme kanssa! Poika annetaan vahingoittumaton takaisin, jos vannotte vapahtajanne kuvan kautta, ettette itse meitä vähimmälläkään tavalla hätyytäneet eikä muitakaan siihen yllytä."

"Tahdon parhaan kyyni mukaan palkita luostarin kärsimän vahingon", kuiskasi ritari priorille, katsellen kauhistuksissaan Assimin kohotettua tikaria.

Päästäen taaskin syvän huokauksen rinnastaan otti isä Henriikki esille ristiinnaulitun kuvan, joka hänellä oli käädyssä kaulallaan.

"Kaikki sen rakkaan pojan vuoksi. Mutta kuinka on hän heidän käsiinsä joutunut? En ymmärrä sitä."

Ritari ja priorin vannoivat molemmat tuon vaaditun valan.

"Laske miekka ja vapauta vanki", huusi päällikkö Assimille.

"Ei, ei!" huusivat useat miehistä. "Älkää antako pois panttivankiamme! He sitten karkaavat päällemme ja tuhoavat meidät."

"Rauhoittukaa", sanoi päällikkö kansansa kielellä. "Nämä pohjoismaalaiset ovat kummallista väkeä. He pitävät tavallisesti mitä ovat luvanneet, jopa ilman valaa ja käden lyöntiäkin. Olemmehan sitäpaitsi valmiit puolustautumaan... Jalo herra", sanoi päällikkö ritari Pentille, "älkää uskoko, että me väkisin olemme vieneet poikanne kanssamme! Vapaaehtoisesti on hän leiriimme tullut aikoen seurata meitä matkallamme maailman läpi, sillä hän on rakastunut tyttäreeni eikä tahdo hänestä erota."

"Sinä valehtelet", sanoi ritari. "En kanssasi väittele. Mene tiehesi ja pelkää taivaan kosta."

"Niin, mene tiehesi, Amalekiitta!" karjasi isä Henriikki.

Päällikkö kumarsi totuttuun tapaansa ja vei kätensä otsalleen.

Sill'aikaa päästettiin Erland irti puusta ja tuotiin esille kahden miehen tukemana. Hänen ihonsa oli kellan kalpea, hänen käyntinsä horjuva ja aivonsa niin sekaisin, ettei hän tiennyt, missä oli eikä mitä oli tapahtunut. Hänet täytyi nostaa vaunujen yli, ja kun hän oli päässyt omaistensa luo, vaipui hän maahan.

"Mitä olette tehneet pojalleni?" huudahti ritari kauhistuneena, kohotti Erlandin päätä ja tarkasteli häntä.

"Ei mitään", vastasi päällikkö varustuksiensa takaa. "Ehkä on pelko sen vaikuttanut."

"Pelko", huusi ritari säihkyvin silmin. "*Minun* poikani pelkäisi teidän katalia tikarejanne? Ei, hän ei ole koskaan pelännyt eikä voi koskaan pelätä."

"Luultavaa on", huomautti isä Henriikki, "että vihastus on vienyt sidotun pojan voimat."

Tahdomme nyt vain muutamain sanoin ilmoittaa, että Erland vietiin kotiinsa Ekön linnaan, sekä että ritari ja priorin vetäytyivät takaisin miehineen.

Tuskin olivat he poistuneet, ja päällikkö lähettänyt vakoojia ottamaan selkoa, oliko lähtö todellakin tapahtunut, ennenkuin hän käski, että Singoalla tuotaisiin hänen eteensä.

Tyttö, joka tähän saakka oli turhaan riuhtonut päästäkseen irti naisten käsistä, syöksyi isänsä jalkoihin. Hänen pitkä tukkansa tulvehti sekaisin; hänen kasvonsa vuotivat verta haavoista, joita tuo vanha noita, Assimin äiti, oli niihin kynsillään repinyt, hänen hameensa oli repaleissa.

Assimin äiti ja muut naiset juoksivat hänen jälessään ja kokoontuivat rääkyen päällikön ympärille. Miehetkin sinne kokoontuivat.

"Oikeutta! oikeutta!" huusi Assimin äiti.

"Onko jo siihen tultu, että kuolleen päällikön poikaa, jumalain jälkeläistä, saa häväistä elävän päällikön tytär? Eikö Assim kelpaa Singoallalle? Odota, meidän sukumme on mahtava... meidän sukumme on päällikköjen suku niin jalo, että sinun sukusi on sen rinnalla kuin lika auringon valon

rinnalla."

"Pidä suusi, akka", sanoi päällikkö, "tahi leikkaan minä kielen kurkustasi! Olenko koskaan unohtanut, mitä oikeus vaatii?"

"Isäni", huusi Singoalla ja kietoi kätensä hänen vyötäistensä ympärille; "tuo vaaleaverinen nuorukainen on mieheni; olemme vannoneet toisillemme uskollisuutta Alakon kuvan kautta, et voi koskaan häntä minulta ottaa."

"Hän hourailee", sanoi päällikkö. "Missä on Assim?"

"Tässä olen."

"Tuokaa tänne kiviastia!"

Eräs naisista toi kiviastian. Päällikkö kohotti sen ylös.

"Assim", sanoi päällikkö, "minä annan sinulle tyttäreni avioksi, ja merkiksi siitä muserran minä tämän..."

"Seis", huudahti Assim; "ette tiedä, huolinko minä hänestä. En himoitse omenaa, jota toinen on purrut."

Päällikön kulmat rypistyivät ja hänen huulensa pureutuivat yhteen. Mutta hän pelkäsi Assimin sukua, jota taikauskoisesti kammottiin ja pidettiin arvossa, ja suuntasi sentähden kiukkunsa, ei Assimiin, joka oli ilkeästi häntä häväissyt, vaan Singoallaan.

"Pois", karjasi hän ja sysäsi hänet luotaan. "Tahton näyttää, miten päällikkö oikeutta jakaa, ja kirottu olkoon se kieli, joka rohkenee minua puolueellisuudesta häväistä! Tyttäreni, olet häväissyt yhden niiden kymmenen ruhtinaan jälkeläisistä, jotka johdattivat kansamme esi-isien maasta, Assariasta. Tiesit olevasi Assimin vaimoksi aiottu, mutta olet hyljännyt hänet muukalaisen tähden. Hyvä, hae tuo muukalainen, hae hänen rakkautensa tai kylmyytensä, hänen saalinsa tai ylenkatseensa; mutta älä hae enää mitään meidän luonamme! Olet suljettu pois meidän seurastamme. Mene muukalaisesi luo."

Riemua huutavat Assimin heimolaiset ja ystävät, joita on suurin osa joukosta.

Päällikkö oli tuolla teolla tukenut jo horjuvan valtansa. Siihen se oli tarkoitettu. Mutta oli siinä vihallakin osansa. Nyt, kun tuomio oli langetettu, tuli pisto sydämeen, ja hän toivoi, että kohois ääniä Singoallan puolustukseksi.

Mutta kaikki riemuitsivat — kaikki paitsi Assim, joka äänetönnä seiso, ja kaksi nuorta tyttöä, jotka olivat Singoallan leikkitovereita, astuivat esiin, syleilivät häntä ja itkivät.

Se oli näky, joka kirveli päällikön sydäntä.

"Päällikkömme on oikea tuomari!" huusivat miehet.

Mutta Assimin äiti tanssi Singoallan ympärillä ja osoitti häntä sormellaan. Ja muut naiset, sekä vanhemmat, jotka toivoivat Assimia omille tyttärilleen, että nuoremmat, jotka kadehtivat Singoallan kauneutta ja hyväksyivät äitiensä ajatukset, huusivat hekin: "Mene! Pois täältä! Mene nyt muukalaisesi luo!"

Singoalla pudisti kiharat otsaltaan kääntyi isänsä puoleen ja sanoi:

"Minä menen, isä. Menen mielelläni vaaleaverisen pojan luo, sillä minä rakastan häntä ja hän rakastaa minua; hän on mieheni ja minä olen hänen vaimonsa. Mutta sinuakin minä rakastan ja kun olen saanut takaisin mieheni, haen sinut käsiini, sillä sinä et voi minua ainaiseksi hyljätä, sinä, joka olet niin hyvä."

Singoalla kääntyi pois ja lähti leiristä.

YÖ.

Tyttö vaelsi läpi metsän. Hän seurasi niitä jälkiä, joita hänen kansansa vaunut olivat jättäneet. Oli jo hämärä, kun hän uupuneena, epäröiden ja pelosta vavisten näki Ekön linnan tornin kohoavan yli järven

harmaan pinnan. Nostosilta oli vedetty ylös eikä hän uskaltanut huutaa. Tyttö istuutui rantakivelle, peitti kasvonsa käsiinsä ja itki. Paljon oli hänellä ajattelemista: isänsä viha, naisten iva, mutta enin kaikista Assimin äidin sanat, että tämä muka oli vuodattanut myrkyä vaaleaverisen nuorukaisen juomaan.

"Hän valehteli, niin, hän valehteli", päätti Singoalla, sillä hän tahtoi karkoittaa pois tämän kamalan ajatuksen.

Silloin heräsi hän surullisista mietteistään siihen, että kuuli hiipiviä askeleita takanaan. Hän näki useita miehiä, jotka häntä lähenivät; hän nousi ylös; ne syöksyivät esiin ottaakseen hänet kiinni ja viedäkseen hänet linnan herran eteen. He olivat tunteneet hänet noiden pakanain, kirkonvarkaiden ja myrkynekoittajain laumaan kuuluvaksi naiseksi, joita he samana päivänä olivat herransa ja ritarinsa ja isä Henrikin johdolla takaa ajaneet.

Silloin valtasi pelko Singoallan sydämen ja hän pakeni nopeasti metsään. Nuolia vinkui hänen ympärillään; ne eivät sattuneet, mutta hän kuuli niiden kuoloa ennustavan vinkunan ja pakeni... pakeni niin nopeasti kuin huohottava rinta salli. Kauan kuuli hän vielä takanaan vainoojain askeleita ja huutoja; ehkä se vain oli tuuli, joka juuri oli alkanut metsässä puhaltaa. Välistä pysähtyi hän kauhistuksissaan, sillä pimeä petti häntä ja sai hänet luulemaan jokaista oudompaa pensasta viholliseksi. Hän päästi silloin huudon ja painoi kätensä sykkivää sydäntään vastaan. Sitten pakeni hän taas, niinkuin ajettu kauris, tietämättä minne meni. Taivas oli mustassa pilvessä, joka pimeyttä paksunti; tuuli kiihtyi, vettä alkoi sataa. Vinkui kallioiden lomissa, ratisi puissa; oli niinkuin olisi jokainen esine luonnossa saanut äänen, uhatakseen ja peloittaakseen häntä. Tosin putoilivat sadepisararat vilvoittaen hänen kuumalle otsalleen ja antoivat hänelle voimaa kiiruhtamaan eteenpäin: mutta lopulta vähenivät voimat ja hän meni tainnoksiin. Hän vaipui maahan sammalien päälle kuusen juureen.

Tultuaan taas tuntoihinsa ja katseltuaan ympärilleen, ei hän tiennyt missä oli. Pimeys oli kietonut kaikki läpinäkymättömään vaippaan, myrsky ulvoi ja sade tulvi alas hajanaisista pilvistä. Hän huusi isänsä nimeä, huusi Erlandin nimeä, mutta hänen äänensä haihtui yön pauhaaviin säveliin. Silloin kuuli hän ulvontaa läheisyydestään. Se on susi, ajatteli hän; se ulvoo nälkänsä; saakoon se syödä minut, sillä isäni on minut hyljännyt ja Erlandin on Assimin äiti myrkyttänyt. Ja Singoalla nousi ylös ja meni sinne, mistä ulvonta kuului. Nyt kuului se aivan läheltä... Singoalla näki jotain liikkuvan puun alla... hän lähestyi... tunsu karvaisen pedon panevan kypälänsä hänen rintansa päälle... hän kaatui maahan... eläin seisoi hänen vieressään, nuuski hänen kasvojaan, nuoleksi niitä pehmeällä kielellä ja päästi iloisen haukunnan.

"Hurtta!" huudahti Singoalla.

Se oli tuo uskollinen koira, jonka miehet olivat sitoneet puuhun vähän matkaa vaunulinnasta, hiukkaista ennen kuin Erland tammeen kytkettiin.

"Voi sinua, Hurtta hyvä, sinä et olekaan susi, et tahdokaan antaa minun kuolla", puhui Singoalla. "Mutta sinä olet Erlandin koira ja siksi minä sinua rakastan."

Singoalla huomasi, että Hurtta oli sidottu, ja päästi sen puusta.

"Jää nyt luokseni", jatkoi hän ja tarttui koiraa kaulaan, "sinä tiedät, hyvä Hurtta, että minä olen kauheasti yksin, pelkään kovasti ja olen hyvin onneton. Isäni on hyljännyt minut, ja Erland on ehkä kuollut. Mutta jos hän elääkin, emme saa kuitenkaan tavata, sillä hänen isänsä ja kaikki hänen heimolaisensa, kaikki valkeat ihmiset vihaavat minua ja tahtovat minut tappaa. Isäni on ryöväri ja heimolaiseni ovat myrkyttäjiä. Voi, hyvä Hurtta, minä olen yksin ja olen kovin onneton."

Niin puhui Singoalla ja itki. Mutta Hurtta irtautui hänen sylistään ja katosi pimeään. Sekin hylkäsi Singoallan. Eihän se ymmärtänyt hänen puhettaan; se oli sitäpaitsi nälissään, Hurtta parka, ja ikävöi kai isäntäänsä. Eipähän, se palaa pian takaisin ja painaa päänsä Singoallan helmaan. Se tahtoi vain jaloitella vähän aikaa, kun oli kauan ollut kiinni. Se jäi nyt Singoallan luo koko yöksi, kuunteli kärsivällisesti ja ikäänkuin ymmärtäen hänen valitustaan ja nuoleskeli ahkerasti hänen käsiään. Se oli ainoa tapa, jolla se voi sääliään ilmaista.

Aamupuoleen yötä vaipui Singoalla levottomaan uneen. Hänen hento ruumiinsa vapisi vilusta ja uupumuksesta. Hän heräsi Hurttan haukuntaan. Miehin olento seisoi hänen edessään.

"Assim!" huudahti hän ja tuijotti häneen sekavin silmin.

"Assimhan se on, sinä onneton Singoalla," sanoi mies. "Olen etsinyt sinua koko yön."

"Mitä minusta tahdot?"

"Pelastaa tahdon sinut, Singoalla, ettet joutuisi valkoisten käsiin. Olethan yksin, onneton lapsi, olet nälissäsi; tässä on leipää! Palelethan; tässä on viittani! Nouse ylös, Singoalla. Jos et rakastakaan Assimia, niin salli hänen kuitenkin henkesi pelastaa. Isäsi on sinut hyljännyt, mutta minä en voi jättää sinua."

"Mene luotani! Sinä ja sinun äitisi olette tappaneet Erlandini. En siedä sinua silmiäni edessä."

Assim vaikenä ja kätken kasvonsa käsiinsä.

"Assim!" huudahti Singoalla yhtäkkiä. "Sinä olet hyvä, en tahdo ajaa sinua pois, ei, minä seuraan sinua ja rakastan sinua, jos vaan tahdot yhden ainoan pyyntöni täyttää."

"Minähän tahtoisin kuolla edestäsi; tahdon tehdä mitä tahansa, kun en vaan tarvitse jättää sinua", sanoi Assim ja heikko ilon välähdys valaisi hänen synkät kasvonsa.

"Hyvä, mene linnaan ja tuo tänne Erland! Mutta älä tule ilman häntä!
Älä uskallakaan tulla ilman häntä!"

"Erlandisi on kuollut", sanoi Assim, jonka sydäntä nuo sanat pahasti raatelivat.

"Valehtelet!"

"En valehtele. Kun etsin sinua, olin linnankin läheisyydessä? Kuulin puhuttavan että hän on kuollut."

"Mene sitten luotani ja anna minun kuolla", rukoili Singoalla ja painoi päänsä kuusen runkoa vasten.

Assim seiso liikkuamattomana; hän huokaili ja hänen rintansa kohoili.

Singoallakin oli hiljaa ja liikkuamatta, istuessaan siinä otsa painettuna kuusen kovaa kaarnaa vastaan.

Silloin lähestyi häntä vihdoinkin Assim, nosti hänet käsivarsilleen ja kantoi häntä vähän matkaa. Samalla kukkulalla, jossa vaunulinna äsken oli ollut, oli kaksi hevosta odottamassa. Hän kietoi Singoallan viittaansa, sitoi hänet toisen hevosen selkään, tarttui ohjaksiin, hyppäsi itse toisen hevosen selkään ja ratsasti etelään päin.

Hurtta seurasi Assimia ja Singoallaa.

MYRKKYJUOMA.

Kun Assim sanoi, että Erland oli kuollut, ei totuus hänen suunsa kautta puhunut, vaan mustasukkaisuus ja halu pelastaa Singoalla.

Mutta Erland oli kuolemankielissä; tarvittiin hänen voimakkaan luontonsa viimeiset ponnistukset ja isä Henrikin lääkärintaito myrkkijuoman vaikutuksen voittamiseksi. Isä Henriikki sai selville taudin oikean syyn; käännekohta tuli pian ja siitä alkaen oli Erlandin henki pelastettu; mutta jälkivaikutukset kestivät kauan ja olivat kauheaa laatua, sillä hänen hengenvoimansa, varsinkin muisti, olivat melkein kokonaan lakastuneet. Tuskinpa tunsi hän enää isäänsä ja äitiänsä. Isä Henriikki istui pitkällisen taudin aikana päiväkausia hänen vuoteensa ääressä ja huvitti häntä satuja kertomalla. Hän kuunteli ja käsitti vain vaivaloisesti noiden yksinkertaisten tarinain juonen. Kerrottavansa sadut valitsi isä Henriikki erityisellä tarkoituksella: ne koskivat kaikki nuoria ritareja, joita vuorenpaikot ja noita-akat olivat loihittaneet, ja jotka myrkyllä täytetyistä pikareista olivat juoneet rakkautta ja unhotusta, niin etteivät muistaneet mitään, mitä oli tapahtunut. Erlandin mielessä muodostuivat vähitellen nämä vuorenpaikot ja noita-akat nuoreksi, kauniiksi tytöksi, jonka kuvalle hän alussa hymyili, mutta joka kohta alkoi näyttää hänestä salaperäiseltä ja kauhealta. Tuo tyttö oli Singoalla.

Joskus pääsi Singoallan nimi hänen huuliltaan; mutta se tapahtui ajattelematta, ja tuon nimen sointu, ennen niin rakas, kuului nyt niinkuin sen olisi joku toinen lausunut, kuului aivan vieraalle hänen korvissaan ja täytti tuskalla hänen mielensä.

Hän muisteli epäselvästi sitä seikkailua, mikä hänellä oli ollut tuon kuljeksivan kansan leirissä: hän tunsi kätensä sidetuksi ja näki tikarin rintaansa tähdätyksi. Mutta käsi, joka tuota tikaria puristi, oli milloin mustan kamalasilmäisen miehen, milloin lumotun tytön, ja se tyttö oli Singoalla.

Heijasteli hänen mielessään kuitenkin kangastus kauniimmastakin menneisyydestä. Hän näki välistä

olevansa kukkulalla puron rannalla ja poimi siellä kukkasia tytön seurassa, joka oli hänestä suloinen ja rakastettava.

Mutta tällä naisen haamulla ei ollut Singoallan kasvoja, vaan Helena Ulfsaxin lempeät posket. Eikä se ollutkaan ihme, sillä Helena Ulfsax valvoi usein sairaan vuoteen ääressä ja Erlandin silmiin kuvastuivat silloin hänen kasvonsa.

Vihdoin oli Erland niin toipunut, että voi kävellä ulkona. Nojaten äitinsä käsivarteen ja vaaleakiharaisen Helenan seuraamana käyskenteli hän tuoksuvassa metsässä ja hengitti taivaan tuoretta ilmaa. Sattumalta tai ehkä vanhalta muistiltakin käveli hän polkua, jonka hän itse oli avannut kukkulalle puron luona, meni sinne, missä ennen oli Singoallan tavannut. Kuusi kohisi niinkuin ennenkin kukkulan laella, puro lirsi sekin entiseen tapaansa ja samat kukkaset kasvoivat siellä nyt kuin ennenkin. Erland istuutui puron reunalle; heikko säde jostain suloisesta menneisyydestä välähteli hänen muistonsa sumussa ja täytti hänen rintansa lempeällä kaiholla. Hän katsahti ylös, näki Helenan vierellään ja suuteli hänen kättään.

Mutta ritari Pentti oli nyt päättänyt, että Erland, sittenkun olisi jotakuinkin saanut entiset voimasta jälleen, lähtisi kotoaan saadakseen elämän virrasta juoda rohkeutta ja elinvoimia ja sodan koulussa kehittyäkseen mieheksi ja ritariksi.

Itse Erland sitä eniten halusi. Hän tahtoi niinkuin muinaisajan sotilaat hankkia itselleen nimen ja kunniaa. Nuorukaisen seikkailuhalu heräsi uuteen eloon. Kesä kului valmistuksiin. Kaksikymmentä miestä ritarin alustalaisia varustettiin Erlandia seuraamaan. Hän valitsi itse ne seudun reippaimmista nuorukaisista, ja joka päivä piti hän heidän kanssaan aseharjoituksia linnan pihalla.

Syksy läheni, ja nyt heitti Erland hyvästinsä ja lähti, aseilla, hevosilla ja rahoilla hyvin varustettuna, pienen joukkonsa kanssa matkalle. Tie kulki Kalmariin, josta purjepurren tuli viedä seikkailijat Saksanmaalle, missä Erland aikoi tarjoutua keisarin palvelukseen.

Mutta ennenkuin Erland Eköstä lähti, vannoiivat hän ja Helena Ulfsax toisilleen uskollisuutta.

Kun meren aallot hyppelivät Erlandin purren ympärillä ja kantoivat häntä yhä kauemmas isänmaan rannasta, tapahtui välistä, että outoja ajatuksia alkoi liikkua nuorukaisen mielessä. Singoallan nimi kaikui hänen korvissaan hänen rauhaansa häiriten. Hän samalla inhosi ja rakasti tuota nimeä. Sen soinnussa oli rakkautta ja haaveiluja, myrkyä ja noituutta. Välistä välähteli hänen muistossaan ruskeita silmiä, punotti ruskeita poskia tahtoen ikäänkuin uhalla himmentää Erlandin kihlatun morsiamen, tuon lempeän Helenan kuvaa, tahtoen ikäänkuin kauneudellaan häikäistä hänen kauneuttaan; silloin sanoi Erland:

Väisty pois, jumalaton näky, mielestäni!... ja hän vihelsi tuulta, tarttui peräsimeen ja ohjasi purtensa etelän ilmoja kohti.

JÄLKIMMÄINEN OSA.

SURUNLAPSI

Kymmenen vuotta on kulunut ja paljon on sillä välin tapahtunut.

Ekön linnan herrana on nyt ritari Erland Månesköld; hänen puolisonsa on Helena Ulfsax, ja tällä on pieni Erland polvellaan.

Ritari Pentti ja rouva Elfrida ovat jo kuolleet. Kun Erland matkaltaan palasi kyllästyneenä sotaan, verenvuodatukseen ja turhaan kunniaan, lepäsivät molemmat jo muuratussa haudassaan luostarikirkon alttarin alla.

Mutta isä Henrikki elää vielä, ja niinkuin hän muinoin tuli ritari Pentin luo, tulee hän nyt ritari Erlandin luo istumaan hänen vierellään ja puhelemaan niistä merkellisistä asioista, joita ritari on kokenut vieraililla mailla. Helena rouva kuuntelee ja hymyilee pienelle pojalleen; neitokset kuuntelevat myöskin tuolla salin perällä värttinöitään vääntäessään.

Erland on onnellinen puolisonsa kanssa; mutta hänen onnensa ei ole täydellinen, ja mikäpä maallinen onni lieneekään täydellinen? Sodan touhinassa on hän nuoruutensa tulen kuluttanut; miehen totisuus, joka välistä muuttuu synkkämielisyydeksi, asuu hänen otsallaan; hän on kokenut elämää ja ihmisiä; nyt hakee hän kotoisen lieden ääressä, hiljaisuudessa ja unhotuksessa, maallista hauskuuttaan.

Ja hänen sielunsa syvyydessä asuu varjo, joka huokailee pimeydessään ja pyrkii sieltä pois ajatuksen ja tunteen valoon. Mutta ritari kiroo ne huokaukset ja manaa sen kuin pahan hengen pysymään hiljaa syvyydessään — sillä kokonaan hän ei voi sitä karkoittaa.

Tuo varjo oli Singoalla.

Se seurasi häntä sodissa ja seikkailuissa, iloissa ja suruissa, toivon hetkinä ja turhan odotuksen aikoina. Tuon ruskean tytön muisto on tosin kirkastunut; mutta esiytyy kuitenkin kuin aron valaistus silloin kuin veripunainen kuu kohoo taivaan rannalle. Siihen liittyy myötäänsä muistoja yöllisistä kohtauksista metsässä, kirkon ryöstöstä, myrkkijuomasta, tikarin iskuista, taikuudesta ja pakanallisesta menosta. Ja kuitenkin myöntää hän joskus itseksensä, että hän rakkaudella tuossa kuvassa riippuu kiinni; sellaisina hetkinä ei hän tahdo katsoa Helenaansa silmiin; hän ratsastaa metsään, ratsastaa hurjasti, niin että hevonen peittyi vaahtoon, ratsastaa kauan, kunnes yö kattaa maiseman.

Eräänä kesäiltana, kun ritari synkän mielensä ajamana ratsasti metsässä, saavutti hänet ukkonen ja rankka sade. Hän haki suojaa luostarista, jonka läheisyydessä hän oli. Ovenvartijaveli, joka nyt jo oli luonnostaan niin kalju, ettei enää tarvinnut päälakeaan ajaa, avasi portin, tervehti ritaria ja ilmoitti, että priorin oli kirjastossa. Ritari meni sinne ja tapasi vanhan opettajansa kynä kädessä kirjoittamassa suureen kirjaan, jota hän kymmenen vuotta takaperin oli alkanut valmistaa. Se oli tuota uupumatonta ahkeruutta, joka kantaa hiekkajyvän toisensa päälle, kunnes muuri on valmis, niinkuin aika liittää tuokion tuokioon ja niitä keräten iankaikkisuutta muotoilee. Huone oli entisensä näköinen, tumma ja juhlallinen; koivut varjostivat niinkuin ennenkin vihreää kaari-ikkunaa, ja kirjat lepäsivät vanhoilla hyllyillään; olipa vielä se kirjanmerkkikin, minkä isä Henrikki kymmenen vuotta sitten oli oppilaansa viimeisellä lukutunnilla pannut säkeen *Extremum hunc Arethusa mihi concedere laborem* kohdalle, vanhan Virgiliuksen sisässä. Mutta entinen oppilas ei ollut poikanen enää, vaan mies, jonka otsa oli totinen ja posket kalpeat ja parrakkaat.

Ritari Erland istui isä Henrikin viereen. Ulkona raivoava rajuilma ja ikkunoita vastaan pieksävien sadekuurojen surullinen sohina viritti keskustelunkin synkäksi. Miehet puhelivat inhimillisten olojen katoavaisuudesta, mutta kun Erland vain näki muuttelehtavan, pakenevan, kuohuvan ja katoavan ajan virran, osoitti isä taivasta kohden ja puhui kaiken katoamattomuudesta; kun Erland ilmaisi, ettei hän milloinkaan ollut ihmislousteessa puhdasta kultaa tavannut, vaan aina vain kuonansekaa, sanoi isä Henrikki: "Tuhka on tuhkaa, henki henkeä. Mutta täällä tuhkassakin täytyy hengen herrana hallita. Ainekin on henkiseksi tuleva, taivas on maahan astuva, ja uusi aika on koittava ihmiskunnalle."

"Uskotteko sen, hurskas isä?" sanoi Erland. "Ehkä onkin se tuo rakennusmestari, joka nyt maailmaa kiertää ja perkaa maata uutta rakennustaan varten?"

"Mitä tarkoitat?" kysyi munkki.

"Tarkoitan ruttoa, mustaa surmaa, paisetautia, joka maailmassa raivoo. Olen jo ennen kertonut, mitä näin Saksanmaalla, Italiassa ja Ranskassa ja kaikkialla, minne tulin. Kun tänne palasin, jäivät taakseni kuin kirkkomaaksi kaikki etelän maat, täyteen surkeutta, kuolemaa ja mädännystä. Ihmiset kuolivat juuri niin kuin vilja kaatuu viikatteen tiessä. Lyypekki oli viimeksi näkemäni kaupunki Rooman keisarin valtakunnassa, sillä sieltä lähdin taas purjehtimaan Kalmariin, ja Lyypekin kaduilla oli yhdeksän tuhatta ruumista. Olen kuullut mainittavan kaupungeista, joissa satatuhatta henkeä kuoli muutamissa päivissä. Eikö tämä ole rakennusmestari, joka vaelttaa yli maan ja perkaa maata uudelle rakennukselle? Eikö meidänkin vuoromme ole pian tuleva?"

"*Miserere, Domine!* Herra, armahda meitä!" mutisi isä Henrikki ja pani kätensä ristiin.

"Katso", jatkoi ritari ja osoitti ikkunaa; "katso noita pisaroita, jotka putoavat ikkunoita vastaan ja valuvat alas kuin puroina! Ehkä ovat ne pilvet, joista pisarat ovat alkunsa saaneet, kulkeutuneet tänne etelän rutan saastuttamista maista, missä ovat imeneet itseensä myrkköhöyryjä niistä ruumiista, jotka maata peittävät; ehkä ovat nämä pilvet murhanenkelin vaippa, joka liehuu päämme päällä; ehkä on kullakin noista pisaroista sisässään siemen kaikkien elävien häviöön, kuka tietää?"

"Herra meitä varjelkoon!" kuiskasi munkki.

Kirjastohuoneen pimeyttä lisäsivät mustat pilvet, jotka taivaalla vaeltivat. Silloin tällöin välähti salama läpi avaruuden ja loi häikäisevää valoa huoneeseen. Oli niinkuin olisi ääni taivaasta vakuuttanut todeksi ritarin kamalan arvelun.

"On olemassa tarina", jatkoi hän, "että ruton tuloa jollekin paikkakunnalle ennustaa muuan näky. Nähdään varhain aamulla poika astuvan sisään kaupungin portista harava kädessään. Missä hän haravoi jonkun huoneen edessä, siellä kuolevat monet. Joskus seuraa häntä tyttönen, jolla on vasta kädessään, ja missä tyttö lakasee jonkun huoneen edustalla, siellä kuolevat kaikki. Mutta lienee se vain tarina. Varmaa on, että monet ihmiset luulevat viimeisen tuomion olevan lähellä ja sentähden lahjoittavat omaisuutensa kirkkoille ja luostareille."

"Totta puhuit, se on rakennusmestari, joka raivaa maata uutta rakennustaan varten. Erland, kun näin sinun kotiisi palajavan ja näin valkean vaipan punaisine ristineen sotisopaasi peittävän, silloin sanoin minä itselleni: Kas, tuossa on soturi, joka on pyhittänyt miekkansa uskon levittämiseksi, joka lihaansa kurittaa, joka antaa omaisuutensa kirkolle ja kaikki, mitä hänellä on, Jumalalle! Luulin sinun tehneen hengellisen ritarin valan, että olit samalla kertaa munkki ja ritari! Iloitsin siitä, sillä sellaiseksi kuvailin minä tulevaisuuttasi vielä poikana ollessasi; tähän päämäärään luulin sinun vapaaehtoisesti pyrkivän. Kaikki tämä ei tosin ole toteutunut; olet taistellut uskottomia vastaan Liettuassa, mutta olet maallikko: sinulla on vaimo ja lapsi. Tiedä, nuori mies, että rakennusta rakennetaan, jonka perustana on maa, kattana taivas. Uusi mahtava työmies on tarttunut työhön käsiksi ja jouduttaa sitä huimaavalla vauhdilla; niin, tämä työmies on, niinkuin sanoitkin, Rutto, joka nyt maailmaa hävittää. Ihmisten sanoit lahjoittavan omaisuutensa kirkkoille ja luostareille. Hyvä, rakennus kohoaa siis kivi kiveltä. Sille, jolla paljon on, pitää vielä enemmän annettaman. Kullan paha alkuhenki ei tule kristityksi, ennenkuin hänet on kirkkoon kytketty; silloin muuttuu hän enkeliksi, joka runsauden sarvestaan siunaa maailmaa. Kaikki, kaikki, joka maallisen rikkauden nimeä kantaa, kootaan penni penniltä kirkon helmaan, ja kun kaikki, kaikki on sinne koottu, missä on sitten maallisten ruhtinaitten valta? missä se rikas, joka köyhää sortaa? missä hätää kärsivä, joka turhaan leipäänsä huutaa? missä se henkinen kyky, joka ei ole Jumalaa palvellen kehittyvä? missä se neron kipinä, jota ei haeta esille tuhastaan ja puhalleta suureksi tuleksi? missä ainoakaan lapsensielu, joka ei kaikkine uinailevine lahjoineen kehittyisi täydelliseksi ihmissieluksi? Kun kirkko on kaiken omistaja, on myöskin kaikki yhteistä, koko ihmiskunta on veljeskunta, joka yhtyy rakkauden aterioihin Kristuksen pöydän ympärillä; silloin ei kukaan ole rikas, mutta ei kukaan köyhäkään; silloin on tuhatvuotinen valtakunta tullut. Niin, tulkoon se vaan! Amen! Se on se päämäärä, johon koko kristikunnan yli levinnyt yhdistys pyrkii, yhdistyksen päämies on isämme Roomassa, ja minä olen yksi sen halvimpia ja heikoimpia jäseniä, mutta tahtoni on hyvä ja toivoni luja..."

Rajuilmaa kesti yhä. Oli tullut jo niin pimeä, että isä sytytti lampun. Sen himmeä valo ei voinut voittaa valkeita salamoita, jotka vähä väliä leimahtelivat ikkunan mustalla pohjalla ja loivat valonsa ritarin ja munkin kalpeille kasvoille.

"Seuraa minua kappeliin... rukoilkaamme!" sanoi isä ja nousi ylös. Erland seurasi häntä.

Munkit kutsuttiin kappeliin. Vahakynttilät sytytettiin haarukoissaan palamaan. Altтарin ympärille kokoontuneina alkoivat munkit polvillaan ollen laulun, jonka sävelissä väreili tunteita, joille ei kenenkään sydän voi aivan kylmäksi jäädä: se oli ihmisen pelkoa luonnon voimaa ja vihaa kokiessaan, tuntiessaan sen salaperäistä luomiskykyä ja vastustamatonta hävittämishalua, mutta se tulkitsi myöskin ihmisen luottamusta laupiaaseen olentoon, jonka rakkaus on hävityksenkin hetkenä läsnä.

Munkkien lauluun yhtyi kellojen pyhän malmin helinä. Mutta kovemmin ja voimakkaammin kuin kellot pauhasi ukkonen, kohisi myrsky.

Kun rukous oli lopussa, palasivat isä Henrikki ja ritari Erland kirjastoon. Kelloja vielä soitettiin; niitä soitettiin niin kauan kuin myrsky kesti, ja tuli niiden kehoittaa ympärillä asuvaa kansaa rukoukseen.

Ritari teki lähtöä kotiinsa ja aikoi mennä hevosensa luo, joka oli jätetty veli Johanneksen huostaan. Mutta juuri sillä hetkellä tuli tämä sisään ja ilmoitti, että vieras, oudon näköinen poika tahtoi puhua priorin kanssa.

"Mistä tulee hän tässä rajuilmassa?" kysyi priori ihmeissään.

"En tiedä."

Priori ja ritarikin ajattelivat heti tuota näkyä, jonka luultiin ruttoa ennustavan.

Poika tuotiin kirjastoon ja kummastellen katselivat häntä isä Henrikki ja ritari. Hän oli pieni, hento, ja noin yhdeksän vuoden vanha. Sadevesi tippui hänen pitkästä mustasta tukastaan, mutta hänen ruskeata pukuaan oli estänyt kastumasta viitta, jonka hän oli jättänyt holvin käytävään. Hänen kasvonsa

olivat kauniit, mutta niissä oli sellainen ilme, että niitä tuskin olisi voinut lapsen kasvoiksi luulla; sillä hänen otsallaan oli niin syvä totisuus, hänen silmissään niin musta kokemus ja salaperäinen loiste ja niin paljon hiljaista ja nöyrää kärsimystä hänen kalpeilla kasvoillaan, hänen suunsa piirteissä ja hänen suurien silmäluomiensa hienoissa verisuonissa, että se ei ollut luonnollisessa, vaan ylliluonnollisessa sopusoinnussa hänen lapsellisten kasvojensa kanssa. Hänen pukunsa oli, niinkuin sanottu, ruskea, ja kangas oli karkeaa, mutta kuitenkin niin leikattua kuin olisi sen tehnyt äiti, joka oli ylpeä lapsensa kauneudesta.

Onko se ruttupoika? Ei, hänellä ei ollut tuota kamalaa haravaa... Eikä hän ollut mikään valhekuva, vaan pieni olento, jonka suonissa virtasi ihmisveri.

"Mikä on nimesi?" kysyi isä Henrikki ja valaisi tulijaa lampullaan.

"Surunlapsi."

"Oletko vaeltanut kaukaa tässä kauheassa ilmassa, lapsi parka?"

"Olen."

"Mistä tulet?"

"Loitolta."

"Surunlapsi! Kummallinen nimi! Tunnen sen kuitenkin pyhästä raamatusta. Oletko yksin?"

"Olen."

"Oletko kristitty?" kysyi yhtäkkiä ritari Erland.

Poika vastasi olevansa.

"Osaatko lausua Jumalan ja Kristuksen nimen?" kysyi priori vielä varmemmaksi vakuudeksi.

"Jumala ja Kristus", virkkoi poika, taivuttaen päänsä ja tehden ristin merkin.

"Hyvä on", jatkoi priori rauhoittuen, "sano minulle nyt, mikä on asiasi, ja kerro minulle myöskin tarkemmin kuin tähän saakka, miksi matkustat, kuinka olet tullut tänne, kuka on isäsi ja kuka äitisi. Sitten saat mennä luostarin kyökkiin syömään, ja kun olet syönyt kylliksesi, saat vuoteen levätäksesi, sillä lienethän uupunut ja nälkäinen."

Priorin noin puhuessa, välähti salama huoneessa ja ukkonen jyrähti niin kovasti heidän päänsä päällä, että sekä isä Henrikki että ritari ristivät silmänsä ja sanoivat: *miserere!* Mutta Surunlapsi seisoi rauhallisena, silmät maahan luotuina.

"Tule tänne", sanoi ritari pojalle, "että saan sinua tarkemmin katsoa!"

Surunlapsi astui lähemmä ja katsoi ritaria silmiin.

Ritari laski kätensä hänen päänsä päälle ja huokasi syvään, tietämättä miksi. Hän ei voinut irroittaa silmiään pojan kasvoista; ne muistuttivat hänelle jotain mennyttä. Ja kun hän noin katseli pienen matkamiehen kasvoja, alkoi taas se varjo, joka asui hänen sielunsa syvyydessä, huoata, liikkua ja tunkeutua ylös sielun valoisampiin, muiston kirkastamiin seutuihin. Silloin tarttui ritari vaistomaisella kiivaudella pienokaisen käsivarteen eikä tiennyt painaisiko hän hänet rintaansa vasten vaiko heittäisi pois käsivartensa koko voimalla. Mutta poika loi ritariin katseen niinkuin olisi tahtonut sanoa: "Päästä käteni! Teet minulle pahaa!"

Ne tiedot, joita isä Henrikki tahtoi, sai hän vasta monien kysymysten jälkeen. Kas tässä, mitä hän sai tietää:

Surunlapsi oli pitkiä taipaleita kulkenut, läpi suurien metsien, kautta monien kaupunkien ja poikki laajojen vesien. Noiden metsien, kaupunkien ja vesien nimiä ei hän tiennyt, sillä hän ei ollut utelias nimiä kyselemään, ja ne nimet, jotka oli kuullut, oli hän unohtanut. Yksin ei hän ollut vaeltanut; hänellä oli ollut seuraa. Mutta ketä, siitä antoi hän aivan vähän tietoja. Kun isä Henrikki siitä häneltä tarkemmin kyseli, vaikenä hän, ikäänkuin ei olisi ymmärtänyt kysymystä, ja kun isä uudisti sen, vaikenä hän taas.

Matkansa tarkoituksesta kertoi Surunlapsi seuraavaa, joka suuresti kummastutti sekä isä Henrikkiä että ritari Erlandia:

"Minun äidilleni on ilmestyksen kautta sanottu, että näillä seuduin pitäisi löytymän luostari, jonka pakanat kauan sitten kerran ryöstivät. On myöskin äidilleni ilmoitettu, että ryöväytyt aarteet löytyisivät minun kauttani, jos hän minun kanssani tahtois tehdä toivoretken tuohon kaukaiseen luostariin, ja jos eräs ritari, joka on sen seudun herra, tahtois ottaa minut ainoaksi henkivalvotuksi, ja minä tahtoisin palvella häntä sata päivää ja maata matolla hänen ovensa edessä. Silloin sanoit äitini, että tämä olisi Jumalalle otollinen työ; äitini sanoit myöskin olevansa hyvin onneton ja että Jumala ehkä antaisi hänelle hänen onnensa, jos tämä ilmestys kävisi toteen. Hän sanoit myös, että meidän pitäisi tehdä se isän sielun vuoksi, sillä isäni on paljon syntiä tehnyt, kun on pyhän lupauksen rikkonut. Äitini oli iloinen, että oli tämän ilmestyksen saanut; heti hän lähti taipaleelle ja otti minut mukaansa. Oli minulla toinenkin seuralainen, mutta nyt olen minä yksin. Onko tämä se luostari, johon minä olen lähetetty? Onko tässä luostarissa käynyt pakanoita? Asuuko täällä lähellä joku ritari, jonka nimi on Erland, sillä se kuuluu olevan hänen nimensä?"

"Se Jumala, joka on suojellut sinua pitkällä taipaleellasi, pieni pyhiinvaeltaja, on myöskin askeleesi oikeaan ohjannut", sanoi isä Henrikki ja katseli Surunlasta ilmeisellä kunnioituksella. "Niin, tämän luostarin ryöstivät pakanat kymmenen vuotta sitten, ja se ritari, jota etsit, istuu tässä. Tämä ritari on Erland Pentinpoika Månesköld. Näyttää siltä kuin Jumala tämän kautta tahtois tehdä ihmeen vielä meidänkin aikanamme. Saammehan sen nähdä. Useinkin saamme kuulla kerrottavan yhtä merkittävistä ilmestyksistä. Saiko äitisi ilmestyksensä valveilla ollessaan vaiko unessa?"

Mutta Surunlapsi ei tähän kysymykseen vastannut, sillä koko hänen huomionsa oli ritariin kääntynyt. Poika pudisti päätään ja virkkoi itseksensä:

"Ei, sellainen ei hän ole. Äitini sanoit, että hän on nuori, kaunis ja parraton."

"Mitä sinä niin silmiäsi teroitat?" kysyi ritari, joka oli istunut äänetönnä otsa käteen nojaten. Hänen äänensä oli ankara kysyessään.

"Oletko sinä ritari Erland?" kysyi Surunlapsi.

"Olen... vaan entä sinä, maankulkija, kuka on isäsi ja kuka äitisi? Olet paljon puhunut. Puheesi on ollut pitkä ja luikertelevä kuin ankerias. Se on vuotanut pois merkkiäkään jättämättä. Kuka sinä olet? Kaikesta mitä olet puhunut, en ole päässyt vähääkään selville."

Nyt alkoi isä Henrikki taitavasti valituin sanoin moittia ritaria siitä, ettei noin sopinut puhutella pyhiinvaeltajaa, joka vielä on niin nuori ja turvaton kuin tämä ja joka on tullut niin merkittävissä asioissa. Ei ainoastaan pyhiinvaeltajan itsensä vuoksi, ei ainoastaan hänen isänsä ja äitinsä eikä myöskään luostarin vuoksi, mutta etupäässä sitä varten että nähtäisiin eikö Jumala tämän kautta tahtois ihmettä tehdä, olisi ritari Erlandin velvollisuus vastaanottaa pyhiinvaeltaja huoneeseensa ja antaa hänen maata mattonsa päällä. Jos erehdyttä tai petosta olisi olemassa, tulisi se kai piankin ilmi, ja jos ei ennen, niin ainakin noiden sadan päivän kuluttua.

Isä Henrikki lisäsi, että Surunlapsi tänä yönä tulisi lepäämään luostarissa, mutta että jos ritari tuoksi määrätyn ajaksi tahtois ottaa hänet palvelijakseen, tulisi tuo hurskas työ, jonka lapsi tällä palveluksellaan toimittaisi, huomenaamuna pyhitettäväksi juhlallisella messulla luostarin kappelissa, jossa ritari ja rouva Helena pyydetään olemaan läsnä.

"Olkoon menneeksi", vastasi ritari, "käyköön niin." Ja hän jatkoi kuiskaten: "Ellen olisi tämän pojan kuullut Jumalan ja Kristuksen nimeä lausuvan, saattaisin luulla häntä pahaksi hengeksi, kamalaksi kummitukseksi, hornan harhakuvaksi. Katsokaa hänen silmiään! Ovatko ne lapsen silmät? Eikö niiden pimeä syvyys ilmaise onnettomuutta? Minä sanon teille, hurskas isä, pirskoittakaa tätä lasta huomenna runsaasti pyhällä vedellä!"

"Minusta hänen kasvonsa ovat miellyttävät enkä näe mitään pahaa hänen silmissään", vastasi priorin.

"Minä ajattelen ruttopoikaa", mutisi ritari; "kun ei tämä vain saattaisi onnettomuutta talooni!"

"Mikä ajatus!"

Ritari selaili koneellisesti käsikirjoitusta, joka oli hänen edessään, painoi päänsä käsiinsä, mutta nosti sen taas ja katsoi kummastunein silmin melkein pelonalaisella epäluulolla oveen päin, sillä hän kuuli sieltä jotain; kuuli puoleksi kuiskaavan, puoleksi laulavan lapsen äänen, jota säestivät kirkkaat, hauraat, yliluonnolliset sävelet.

"Mitä se on? onko se hän? Uskaltaako hän laulaa meidän läsnäollessamme? Sitä ukkosta, kuinka se käy! Jumala varjele! Mikä salama!"

Ritari aikoi nousta ylös. Hän tuijotti uhkaavasti poikaan; mutta isä Henrikki tarttui hilliten hänen käsivarteensa. Mutta oli hänkin ihmeissään, kun kuuli Surunlapsen laulavan ja näki hänen polvillaan näppäilevän lasin palasia, joita oli ottanut vaatteistaan ja asetellut lattialle. Kyllähän lapset useinkin vaihtavat toden leikiksi ja leikin todeksi, mutta että se tapahtui nyt ja tällaisissa oloissa, oli kuitenkin kovin outoa. Ritari kääntyi priorin puoleen ja virkkoi:

"Vanha opettajani, minua hävettää sanoa sitä, enkä itsekään ymmärrä syytä siihen, mutta tämä lapsi, jos hän nyt ollenkaan on lapsi, häiritsee minua, pelottaa minua ja ajaa mieleeni ilkeitä muistoja ja kuvitteluja. Kuulethan, että hän laulaa. Usko minua, se on loihturnoa. Kuule, kun kerron! Kuulin lapsuudessani maankulkija-ukon laulavan loihturnoa, joka saattoi minut puolihulluksi halusta hyökkäämään mieslaumain kimppuun ja lyömään ja tappamaan ja tulemaan tapetuksi. Hän lauloi saatanasta, jota kutsui Odiniksi, ja joka kulki onnettomien pakana-esi-isiemme svealaisten ja gööttalaisten etunenässä, kiihoittaen heitä taisteluun arvatenkin kristinuskon sotureita vastaan. Hän lauloi nuolikoskista, jotka syöksyivät alas keihäsmetsiin, lauloi asemerestä, joka vyörytteli huutavia aaltoja, jossa valkyriamyrsky raivosi ja jossa miekkain salamatulot välähtelivät. Minä näin niin, minä näin saatanan ratsastavan kahdeksanjalkaisella helvetin hevosella. Harmaita pilviä ja sinisiä taivaankannen repaleita liehui hänen hartioillaan. Kuulin hänen huutonsa läpi sotatorvien äänen, jotka pauhasivat kuin tuomiopasuunat. Muisto siitä karmii vieläkin rintaani ja ytimiäni. Olin loihdittu, noiduttu. Nuo kiertävät laulajat ovat vaarallista väkeä. Hyvä, että nyt ovat melkein kadonneet. Tämä poika on heidän sikiöitään. Käske hänen vaieta!"

Surunlapsen laulu oli alakuloista ja siinä oli vain muutamia säveliä, jotka muodostivat yksitoikkoisen, kolkon ja vieraan sävelmän. Jos ritari ja priori olisivat tahtoneet kuunnella Surunlapsen laulua, olisivat he jyrähdysten väliajoilla voineet kuulla seuraavat sanat, joita säestivät lasipalasten helinä, sateen sohina ulkona ja tornin kellojen kumina.

Päivä jo laskee, pilvet kaihoa täynnä kulkee
pois yli vaahtisen veen, yli kuohuvan salon siimeen.
Lokki luodolla kirkuilee,
haukka rotkonsa kätköön jää:
ajoon uupuin se päänsä peitti
siipensä märkiin untuviin.

Päivä jo haipui, häälyy yö yli kankaan honkain,
vuorilla häälyy, miss' sammal turpuu ja tihkuu, huokaa.
Pilvi itkuun jo puhkeaa
ja äidin helmassa levähtää
nyt poika pilven. Ja yhdessä niin
ikäväi he ja sulavat kyyneliin.

Noita sanoja lauloi Surunlapsi, mutta ennenkuin hän oli laulunsa lopettanut, nousi ritari ylös, meni hänen luokseen ja polki lasinpalaset pirstaleiksi.

"Etkö kuule ukkosta?" sanoi hän ja tarttui poikaa kiivaasti käsivarteen. "Tahdotko pilkata Jumalan ääntä myrskyssä? Missä olet ihmistapoja oppinut? Eikö tule hurskaan ristiä silmiään ja taivuttaa päätään salaman edessä? Oletko pakana?"

Surunlapsi katsoi rikottuja soittokoneitaan ja sitten ritaria.

"Saanko vai enkö saa palvella sinua sata päivää?" kysyi hän, niinkuin ei olisi ritarin vihaa ymmärtänyt.

Ritari päästi hänen kätensä eikä ollut voida hänen katsettaan kestää, mutta vastasi:

"Tulehan sitten, sillä minua haluttaa nähdä, kuka olet. Mutta nämä sata päivää eivät tule olemaan sinulle makean leivän päiviä, ole siitä varma! Saat maata matollani, mutta myöskin olla koirani, joka saa potkuja palkakseen. Ja jolleivät kadonneet luostarin aarteet kauttasi löydy, niinkuin uskottelet äidillesi ilmoitetun, saat vielä pahempaakin odottaa."

Surunlapsi ei näyttänyt pelkäävän, vaan iloitsevan ritarin lupauksesta, sillä oli niin kuin olisi ilo hänen mustissa silmissään kimmeltänyt.

Ritari heitti nyt hyvästinsä priorille, joka sydämessään oli murheellinen tämän kovuudesta pientä pyhiinvaeltajaa kohtaan. Mutta isä Henrikki koetti hyvittää sitä osoittamalla pojalle sitä suurempaa hellyyttä. Kun ritari oli mennyt, ei priori vienytkään Surunlasta luostarin keittiöön, vaan munkkien pöytänsä refektoriossa, osoitti hänet ruoka-aikana istumaan itsensä ja vanhimman luostari veljen väliin ja puheli munkkien kanssa hänen retkestään ja merkillisestä asiastaan.

Kun munkit olivat sen kuulleet, osoittivat he Surunlapselle suurempaa kunnioitusta kuin vanhemmat

miehet poikasille osoittavat.

Aterian jälkeen tehtiin Surunlapselle makuusija kirjastoon, jossa hänet jätettiin yksinäisyyteen, kun priorin ensi oli toivottanut hänelle hyvää yötä, siunannut häntä ja vetäytynyt kammioonsa.

RITARI JA PYHIINVAELTAJA.

Varhain seuraavana aamuna pidettiin luostarin kappelissa messu, jolla isä Henrikki oli päättänyt pyhittää Surunlapsen hurskaaseen toimeensa ritari Erlandin palveluksessa.

Edellisen yön ukkonen oli puhdistanut ilman. Aamu oli ihana. Erlandin rinnalla käveli Helena rouva luostariin kaikkien linnan palvelijain seuraamana. Ritari oli puolisolleen kertonut kohtauksestaan Surunlapsen kanssa, kertonut tämän asiasta ja lupauksestaan ottaa hänet vastaan. Tätä lupausta vastaan ei Helena rouvalla ollut mitään muistuttamista, varsinkin kun oli kysymys hurskaasta teosta, jonka kautta Jumalan voima tulisi ihmeellisellä tavalla ilmaistuksi. Hänellä oli päinvastoin palava halu nähdä nuorta pyhiinvaeltajaa ja hän iloitsi suuresti, että ilmestys oli juuri hänen huoneessaan määrännyt katumus- ja palvelustyön tapahtuvaksi. Ja kun Helena rouva astui kappeliin ja munkkien juhlallinen laulu kaikui häntä vastaan, ja kun hän heidän kumarain vartalojensa joukosta huomasi pojan, joka oli lumivalkoiseen pukuun puettu ja kauniimpi kuin yksikään noista kerubeista, joilla muuan taiteilija oli herranhuoneen seinät koristellut, silloin polvistui hän ja hänen kanssaan ritari ja kaikki kansa, ja he yhdistyivät rukoukseen tämän hurskaan teon onnistumisesta ja lauloivat seuraavan Ambrosion tekemän hymnin, joka juhlallisesti kajahteli kirkon holvissa, vaikka laulajain äänet vapisivatkin:

*O rex aeterne domine,
Rerum creator omnium,
Qui eras ante saecula
Semper cum patre filius...*

Suitsutuskupeja heilutettiin ja jo kääriytyi kuori vaaleiden pilvien sisään; pyhiinvaeltaja polvistui alttarin pyörylän päällä ja vastaanotti siunauksen. Sittenkun tämä oli tapahtunut, tarttui priorin hänen käteensä ja vei hänet ritarin luo. Helena rouva otti hänet vastaan ystävällisin sanoin: ritari ei mitään puhunut, mutta piti tarkkaa huolta siitä, että Surunlapsi samoin kuin kaikki muutkin sai osansa pyhästä vedestä, kun he kappelista lähtivät. Kun Surunlapsi taas oli pukeutunut tavallisiin vaatteisiinsa, seurasi hän, kaikkien häntä uteliaasti katsellessa uutta isäntäänsä linnan.

Matkalla sinne tapahtui, että takkuinen koira hitain askelin, niinkuin olisivat jalkansa olleet vanhuuttaan kankeat, liittäytyi Surunlapsen seuraan ja nuoleskeli hänen kättään. Senjälkeen nuuski se ritaria, päästi ulvonnan suustaan ja tahtoi hypätä hänen rintaansa vasten. Ritari potkasi pois koiran, mutta kun hän katseli sitä tarkemmin, pysähtyi hän ja huudahti:

"Vanha Hurttani! vieläkö sinä elät? Mistä sinä tulet?"

Ritari Erland hyväili koiraa eikä voinut kyllin kummastella tätä odottamatonta kohtausta, sillä kymmenen vuotta takaperin oli Hurta kadonnut, ja ritari luuli, että muukalaiset olivat sen varastaneet tai sudet syöneet.

Ei ritari kuitenkaan iloinnut koiransa ilmestymisestä, vaan se täytti hänen mielensä synkillä ajatuksilla ja herätti eloon muistoja, joista hän olisi tahtonut vapautua. Mutta Hurta seurasi uskollisesti ritarin jälessä linnan, missä talon vanhemmat ihmiset, joille koiran takaisin tulo antoi aiheita paljoihin puheihin, sitä hyvin hoitelivat, ja anasti nuoremman koirapolven kiusaksi vanhan pesäpaikkansa linnan pihalla.

Nyt on kerrottava, miten Surunlapsi vietti päivänsä Ekön linnassa.

Vastahakoisesti mukautui ritari Erland niihin muutoksiin, jotka kävivät välttämättömiksi Surunlapsen palveluksen vuoksi. Helena rouva valitsi miehensä makuuhuoneeksi tornikammion, ja kehoitti häntä ystävällisesti, mutta hartaasti, antamaan ainoastaan Surunlapsen palvella itseään, vaikka tämä kuinka huonosti tahansa tehtävänsä suorittaisi, sillä sellainenhan oli ilmestyksen antama määräys. Tunnollisesti pidettiin huolta siitä, että ainoastaan Surunlapsi saisi hänen maljansa täyttää ja hänen käskyjään toimittaa. Mutta ei näkynyt maistavan ritarille juoma maljasta, jonka ojensi hänelle pieni pyhiinvaeltaja; ensi päivinä ei hän sitä huulillaan koskettanut. Synkkiä katseita ja kovia sanoja sai poika

runsaasti osakseen; välistä tapahtui myös, että ritari kohotti kätensä häntä lyödäkseen; mutta silloin seisoivat Surunlapsi tapansa mukaan liikkumattomana, äänetönnä, silmät maahan luotuina... ja ritari hillitsi vihansa. Kaikkein vähimmin kärsi ritari hänen silmiään; sen tiesi Surunlapsi ja katsoi sentähden häntä harvoin silmiin. Välttääkseen pakollista palvelijaansa oleskeli ritari tavallista enemmän ulkosalla, hän metsästeli, kalasteli, kävi alustalaisiaan katsomassa ja johti heidän töitään pelloilla ja niityillä. Silloin oli Surunlapsi vapaa ja sen aikansa käytti hän kulkeakseen metsässä, jolloin Hurtta tavallisesti seurasi häntä, tai istuakseen yksin autiossa tornikammiossa, jossa rikkoutunut ikkuna antoi hänelle aineksia uuteen soittokoneeseen; sen ääressä hän silloin lauloi surumielisiä ja kummallisia laulujaan joita joku hänen sisässään sepitti. Surunlapsi sai silloin olla häiritsemättä, sillä luultiin että hän yksinäisyydessään odotti ilmestystään, tietoa mistä voisi löytää luostarin ryöstetyn aarteen. Mutta öisin lepäsi Surunlapsi matolla ritari Erlandin oven edessä ja levottomana kuuli tämä unettomia hetkiä valvoessaan huokaukset, jotka pojan povesta pusertuivat.

Iltaisin kun ritari istui salissa puolisonsa luona, oli Surunlapsen paikka etäisessä nurkassa. Helena rouva puhui pojalle usein ystävällisiä sanoja; mutta tämän kasvot eivät koskaan ilosta loistaneet. Ymmärsi hän kuitenkin rouvan hyvyyden; sen huomasi hänen silmistään. Mutta kun ritari otti poikansa, pikku Erlandin syliinsä, ja se tapahtui usein, antoi hänen ratsastaa polvellaan tai hyväili ja suuteli häntä, silloin tukahutti Surunlapsi nyyhkytyksensä, mutta antoi kyynelten vuotaa, sillä kyynelien kulku ei korvaan kuulu, ja pimeää oli nurkassa, jossa Surunlapsi istui.

Ja niin koitti kymmenes päivä siitä kuin Surunlapsi oli Eköhön tullut. Ritari oli soutanut järvelle kalastamaan. Surunlapsi meni metsään. Kun ritari palasi kalasta ja istui päivällispöytään, ei Surunlapsi ollut saapuvilla. Hänen paikkansa oli muuten ritarin tuolin takana, sillä hän palveli herraansa myöskin ruoka-aikoina.

"Täsmällinen palvelija ja innokas katumuksen tekijä, tuo Surunlapsi!" sanoi ritari "voi hänen kurjan isänsä sielua, jolleivät muut ansiotyöt kuin tämän pojan tekemät voi vapauttaa häntä kiirastulesta!"

Mutta ritari oli tuskin lausunut nämä sanat, kun Surunlapsi astui sisään.

"Tule tänne", huusi ritari jonka viha oli kuohahtanut, vaikka on vaikea siihen syytä sanoa; "jos kerran olet palvelijani, niin hoida myöskin tehtäväsi, mokoma kummitus!"

Ja silloin löi ritari Surunlasta niin kiivaasti kasvoihin, että tämä kaatui maahan.

Helena rouva loi moittivan katseen kovasydämiseen mieheensä hänen julmuutensa tähden; mutta Surunlapsi nousi ylös, pyyhkäisi kostean kiillon silmistään ja otti viittansa alta kiiltävän koristeen ja ojensi sen hehkuvien poskien ritarille.

Se oli Mariankuvan kultainen kruunu, jonka muukalaiset kymmenen vuotta sitten olivat luostarista ryöstäneet. Ritari tunsu sen ja hämmästytti; Helena rouva tarttui kruunuun ja ilohuuto pääsi hänen huuliltaan. Pikku Erland, joka istui isänsä vieressä, ojensi kätensä sitä kohden, sillä sen loiste ilahutti hänen silmiään.

"Mistä olet kruunun löytänyt?" kysyi ritari.

"Metsästä", vastasi Surunlapsi.

"Oletko löytänyt kaikki?"

"En, mutta kymmenen päivän perästä olen löytävä enemmän ja sadan päivän perästä olen löytänyt kaikki, niin puhui äitini."

Ritari vaikenä ja jatkoi syöntiään. Mutta Helena rouva tarttui Surunlapsen käsivarteeseen, painoi poskensa hänen poskeensa ja kuiskasi:

"Sinä pieni pyhiinvaeltaja, anna anteeksi herra Erlandille! Ei hän tahdo tehdä sinulle pahaa, vaikka luontonsa on niin kiivas." Silloin purskahti Surunlapsi itkemään. Pikku Erlandkin alkoi itkeä. Lasten tunne-elämä on seuraavaa. Ja pikku Erland rakasti Surunlasta, sillä Surunlapsi leikki välistä hänen kanssaan eikä kyllästynyt hänen oikkuihinsa.

Silloin nousi ritari ylös, sysäsi tuolinsa lattiaa pitkin ja meni tornikammioonsa.

Surunlapsi seurasi häntä, sillä hänen toimensa sitä vaati. Mutta tornikammion ovi oli lukittu; ritari tahtoi olla yksin. Silloin istuutui Surunlapsi oven luo ja odotti pitkät hetket. Mutta vasta illansuussa astui ritari ulos. Hän meni saliin, ei puhunut paljoa Helena rouvan kanssa, söi illallisensa ja palasi Surunlapsen seuraamana (jonka toimi sitä vaati) takaisin makuuhuoneeseensa.

Himmeä valo tunki huoneeseen läpi ahtaan ja tumman ikkunan. Ritari tarkasteli vanhaa miekkaa ja

oli vaiti. Oli niin hiljaista, että kuului hiekan juoksu tuntilasissa, kuului kuin heikko ääni, joka kuiskailee lohdutusta ja kuolemaa.

"Täytä maljani!" käski vihdoinkin ritari Erland.

Surunlapsi kaatoi vähän iltaviiniä maljaan ja ojensi sen vapisevalla kädellä, silmät maahan luotuina, herrallensa.

"Se maistui makealle" sanoi ritari ja asetti maljan pöydälle.

Erland meni levolle. Surunlapsi paneutui matolleen. Silloin huomasi hän, että hänen vuoteensa oli tavallista pehmoisempi, ja löysi peitteen maton alta. Kummastellen kuka tuon oli mahtanut tehdä, sillä ei kukaan muu kuin ritari ja hän itse ollut kamarissa käynyt, laahasi hän pois peitteen, sillä hänen toimensa vaati, että tila olisi kova.

Sen näki ritari, mutta ei virkkanut mitään.

Hetkinen kului, ja ainoastaan hiekkakellon sihtyys kuului tornikammiossa. Silloin sanoi ritari Erland:

"Surunlapsi, tasoittele päänaluihini." Surunlapsi nousi ylös, täytti käskyn ja palasi matolleen.

"Nyt lepään minä hyvin", virkkoi ritari.

Puoli tuntia kului. Surunlapsi luuli nyt ritarin nukkuvan, ja antoi huokauksen päästä rinnastaan, varmana siitä, ettei nukkuvan korva sitä kuulisi. Mutta hän säpsähti ritarin ääntä, joka hetken kuluttua kysäsi:

"Nukutko, Surunlapsi?"

"En."

Taas oli kaikki hiljaa. Tunti kului. Väsymätön hiekkakello kuiskasi niinkuin ainakin lohdutusta ja kuolemaa. Surunlapsi kuunteli kuisketta ja luuli sen ymmärtävänsä. Silloin kuului taas ritarin ääni: "Nukutko Surunlapsi?" Tämä kysymys oli niin lempeä, että sen jälkikaiku soi Surunlapsen sielussa.

"En", vastasi hän ja puri peitettään tukehduttaakseen huokauksen.

"Surunlapsi, miksi et nuku? Lapsethan nukkuvat yöllä! Onko mielesi paha, Surunlapsi? Olen ollut kova sinulle, olen pidellyt sinua pahoin. Pieni pyhiinvaeltaja parka, yksin olet maailmassa, mutta Jumala sinua rakastaa! Annatko minulle anteeksi?"

Surunlapsi vastasi nyhkyttäen.

"Nuku nyt! Nuku makeasti, lapsi parka!" sanoi ritari.

ROTKO.

Suuresti ihastui Helena rouva huomattessaan muutoksen, mikä oli tapahtunut ritari Erlandin mielialassa Surunlasta kohtaan. Kärsivällisyys ja lempeys voittavat vihan, ajatteli rouva Helena; oli kai myöskin vaikuttanut ritarin lempeyteen se, että Surunlapsi oli löytänyt kultaisen kruunun, ja että ilmestys siis oli tosi. Niin ajatteli ainakin Helena rouva.

Niin, aina yhdenkymmenestä päivästä alkaen pienen pyhiinvaeltajan tulon jälkeen linnaan oli ritari Erland hänelle ystävällinen. Se vaikutti Surunlapsenkin niin, että hänen käytöksensä muuttui vapaammaksi ja avonaisemmaksi. Ritarinkin läsnäollessa soitteli hän nyt lasinpalasillaan ja lauleli, välittämättä siitä, kuunneltiinko häntä vai ei. Hän ei nyt tuntenut mitään katkeruutta tai mitä se lienee ollut joka oli puristanut hiljaiset kyneleet hänen silmistään, kun ritari poikaansa hyväili. Hän katseli ritari Erlandia vapaasti silmiin ja hymyili hänelle pikaria tarjotessaan. Mutta metsässä kävi hän joka päivä niillä tunneilla, jolloin ei ritari hänen palvelustaan kaivannut, ja Hurtta seurasi häntä melkein aina.

Kahdentenaatoista päivänä tapahtui, että isä Henrikki meni linnaan, osaksi nähdäkseen pientä pyhiinvaeltajaa, jota hän rakasti ja jota hän katseli yhä suuremmalla kunnioituksella sitten kun tuo ihmeellisesti löydetty kruunu taas koristi pyhän neitsyen kuvaa luostarissa; osaksi myös ilmaistakseen

ritarille erään kirjeen sisällön, joka oli tullut muutamasta Norjan rajalla olevasta luostarista. Mutta kun isä Henrikki tuli linnaan, sai hän tietää, että Surunlapsi jo kauan oli ollut metsässä. Sitä vastoin oli ritari Erland juuri tullut kotiin, ja isä Henrikki meni silloin hänen luokseen.

Priorin kasvoissa, joiden ilme muuten oli rauhallinen ja samalla vilkas, näkyi selviä jälkiä raskaasta ja levottomasta mielialasta. Miehet tapasivat toisensa tornikammiossa.

"Surullisia uutisia", sanoi prior, ja pani kirjeen pöydälle ja istuutui raskaasti nojatuoliin. "Tämän pergamentin on minulle lähettänyt veli Benediktus, Gudtorpin luostarin prior, joka luostari on Norjan rajalla."

"Ja mitä sitten?" kysyi ritari.

"Oikein ennustit... minä pelkäsin sitä... Lue! Se lähestyy meitä pitkin askelin, Jumalan vihan päivä, *dies irae dies illa*... Rutto on maassa ja leviää nopeasti. Armahda meitä. Jumala! Ken ihmettelisi, jos pelottominkin sydän nyt vapisisi!"

Ritari Erlandin kalpeat posket kävivät kalpeammiksi. Hän tarttui pergamenttiin, ja hänen silmänsä sattuivat seuraaviin riveihin:

"Tuo kamala murhamies lienee saapunut norjalaiseen Bergenin kaupunkiin tuuliajolla olevalla englantilaisella laivalla, jonka miehistö oli kuollut, kun laiva ajautui satamaan. Se ei säästä ylhäisiä eikä alhaisia, ei hengellisiä eikä maallikoita, ei rikasta eikä köyhää. Nidarosissa on se jo kaatanut arkkipiispa Arnen ja koko tuomiokapitulit. Se on vaeltanut laaksosta laaksoon ja lakaissut pois kaiken, jossa henki on, ei ainoastaan ihmisiä, vaan myöskin kotieläimet, jopa taivaan linnutkin. Nyt on se täällä. *Parce, parce, cohibe flagellum. Domine Deus!* Luostarini on autioksi joutunut. Minä yksin olen elossa. Veljeni ruumiit mätänevät luostarin portin edessä; en ole voinut heitä haudata. Näen ikkunastani vielä elossa olevain saattokulussa kirkkoa kiertävän, rukoillen Jumalalta laupeutta. Jonon liikkeessa harvenevat sen rivit, ja kuolevien ja kuolleitten kasa kasvaa kirkon ympärillä. Itse minä joka hetki ruumistani tarkastelen odottaen siinä näkeväni nuo mustat merkit, jotka tautia ja kuolemaa ennustavat. Tiedän, että minun täytyy kuolla, Jumala olkoon sielulleni armollinen! Muuan mies, joka luulee saavansa elää, jos lähtee pois täältä kuoleman mailta, ottaa kirjeen. Epäilen suuresti, tuleeko se perille. *Pax tecum!*"

"Jumala olkoon meille armollinen!" sanoi ritari syvällä äänellään. "Tämä kirje on jo vanha. Ehkä on suuri murhamies jo aivan lähellä meitä. Vaikeaa on tähän aikaan elää sen, jolla on vaimo ja lapsi!"

"Parasta on kun ei mitään maallista rakasta", sanoi isä Henrikki; "silloin ei kammota kuolon portti."

"Olen nähnyt ruton aivan läheltä", jatkoi ritari; "olen etelän kaupungeissa vaeltanut ruumiskasojen keskellä, kantanut sairaita selässäni, tuntenut heidän hengityksensä omaani sekoittuvan, ja kuitenkin minä elän."

"Kohtalomme on Jumalan kädessä..." Sillä ajatuksella kevensi isä Henrikki mielestään sen kauhun, joka oli hänet vallannut, kun sana uhkaavasta onnettomuudesta ensiksi hänen luokseen saapui, ja hengitti taas vapaasti.

"Niin, olette oikeassa: kohtalomme on Jumalan kädessä. Hurskas isä, jos juomanlaskijani Surunlapsi olisi täällä, keventäisimme me sydäntämme pikarillisella hyvää viiniä. Mutta hän saapuu kai pian, sillä hän hoitaa tointansa nuhteettomasti."

Ja ritari katseli ulos ikkunasta, sillä hänen sydämensä, joka oli kovasti taistellut omia tunteitaan vastaan, oli nyt vastustelematta antautunut sellaisen kiintymyksen valtaan, että hän ikävöi Surunlasta joka hetki kun tämä oli poissa. Tämä tunne oli salaperäinen ja käsittämätön. Kuvastivathan Surunlapsen silmät hänen omaa sieluaan, mutta kuitenkin tuntui ritarista siltä kuin näiden silmien syvyydestä olisivat häntä katselleet toiset silmät, jotka hän ensin vavahtaen, mutta sitten tyyntyen tunsu Singoallan silmiksi... "vavahtaen", sillä Singoallan muisto oli hänelle pakanallinen muisto, johon myrkkijuoman ruumiillinen ja taikauskoisten tarujen vaikutuksen kautta oli liittynyt kuvia kirkon ryöstöstä, petoksesta, murhasta ja noituudesta; sillä Singoallan muistoon oli myöskin yhtynyt muisto valasta, joka tosin oli pakanallinen, mutta silti vala, minkä ritari oli rikkonut, ja muisto kostosta, jonka tämä vala hänelle tuottaisi... "sitten tyyntyen", sillä pienen pyhiinvaeltajan kautta tämä muisto ikäänkuin ristittiin, ja ritari luuli tuntevansa, että hän hyvydellä Surunlasta kohtaan voisi sovittaa sen, mitä hän vasten tahtoaan oli Singoallaa vastaan rikkonut.

Mutta jättäkäämme ritari ja seuratkäämme Surunlasta metsään. Niin nopeasti että hänen kalpeat poskensa punehtuivat, oli Surunlapsi juossut kuusikossa pitkin sisäjärven rantaa niin kauas, kunnes tuli jyrkkäin kallioiden muodostamalle röykkiöpaikalle, jossa muinaiset vuoret olivat kerran halkeilleet ja nyt hujan hajan heitettyinä lepäsivät toistensa päällä ja toisiaan vasten.

Surunlapsi tunkihe noiden kallioiden välissä oleviin harhakäytäviin, kiipeili milloin ylös, milloin alas, ja seiso vihdoin luolassa, jonne ainoastaan heikko valo pääsi tunkeutumaan paasien välitse, jotka olivat hakatut kuin katoksi kallellaan olevien kivilohkareiden päälle. Hurтта oli seurannut poikaa hänen vaeltaessaan tuskin näkyvää polkua, joka kiemurteli risujen ja pensaiden välissä.

Rotko oli asuttu. Metsän elävien nahkoilla katettu sammalvuode kulki epäsäännöllisiä seiniä pitkin. Pöytänä oli keskelle luolaa asetettu kivi. Lattialla oli jousi, viini, nuolia ja miekka, ja niiden vieressä hiiltyneitä oksia tuhkakasan päällä.

Kaksi olentoa istui siellä hämärässä, kun Surunlapsi tuli sisään Hurttan seuraamana. Toinen näistä oli laiha, mustanruskea mies, jonka ontot silmät katselivat synkistä, syvistä kuopistaan. Toinen oli nainen, tumma ja laiha niinkuin mieskin. Molemmat olivat vaiti ja katsoivat tuijottaen eteensä. Sanatonta kärsimystä kuvastivat tämän naisen kasvojen piirteet: hivuttava tuska oli muotoillut hänen vartalonsa ääri viivat. Mutta kauneutta, vaikka jo kyllä kalpeaa ja kuihtuvaa, oli vielä tässä surun kuvassa: alakuloista kauneutta, joka muistutti omaa, kohta alkavaa häviötään.

"Surunlapsi on täällä", sanoi mies, sillä nainen ei ollut kuullut pojan askeleita, eikä edes huomannut, että Hurтта oli paneutunut hänen viereensä sammalvuoteelle, jossa haukottelihe ja ojentelihe aivan kuin kotonaan. Nainen säpsähti ja katsahti ympärilleen. Surunlapsi kietoi kätensä hänen kaulaansa, suuteli hänen suutaan ja silmiään ja otsaansa, painoi poskensa hänen poskeensa ja sanoi:

"Hyvä äiti, minulla on ilosanoma sinun sielullesi kerrottavana."

Singoalla... sillä tuo nainen oli Singoalla... vastasi kasvot ilosta loistaen:

"Ilosanoma? Tahdotko antaa minulle auringon säteen, sinä julman isän poika? Surunlapsi, rakastettu, rakastettu, anna hänet minulle, mutta älä anna hänen kadota!"

Singoalla tarttui Surunlapsen käteen ja vei sen otsalleen.

"Isäni ei enää minua vihaa", sanoi Surunlapsi. Se oli tämä sanoma, jota hän oli tullut tuomaan.

"Assim!" huudahti Singoalla tuolle tummalle miehelle; "kuuletko? Erland ei enää vihaa omaansa ja Singoallan poikaa!"

"Kuulen", vastasi mies kumeasti; "voima voipi siis vaikuttaa. Anna sen vaikuttaa pian."

"Hän ei enää vihaa sinua", uudisti Singoalla rajattomalla riemulla. "Onko hän kutsunut sinua pojakseen, aavistaako hän, että olet hänen poikansa? Eikö hän välistä sano, että olet Singoallan näköinen? Eikö hän koskaan ole maininnut sinulle nimeäni? Varmaankin on!"

"Ei ole."

Singoalla vei kätensä otsalleen. "Ei", sanoi hän hiljempaa, "olisihan minun pitänyt se tietää... Surunlapsi, sano, onko Helena rouva hyvin kaunis? Hyväileekö ritari usein puolisoaan? Rakastaako hän häntä suuresti?"

"Rakastaa", vastasi Surunlapsi, ja Singoalla käänsi pois kasvonsa ja painoi otsansa kylmää kalliota vasten.

"Anna voiman vaikuttaa!" kuului Assimin ääni sanovan.

"Älä ole pahoillasi, äiti", pyyteli Surunlapsi ja hyväili häntä niin kauan, kunnes Singoalla taas käänsi kasvonsa häneen päin.

"Hyvä on", huudahti Singoalla ja nousi ylös. "Voima vaikuttakoon. Surunlapsi, sinun on tuotava isäsi luoksesi."

"Jos Jumala minulle voimaa antaa."

"Sinulla on se", vastasi äiti; "sinulla on se voima, jonka Alako valituilleen antaa. Sinä voit sillä voimallasi saada aikaan suuria. Sinä olet syntynyt etelän hehkusta ja pohjan kylmyydestä. Olet syntynyt uskollisuudesta ja vilpistä, pakanasta ja kristitystä, valosta ja pimeydestä, ensimmäisestä rakkaudesta ja ensimmäisestä miehuuden voimasta. Surunlapsi parka! Miksi olet täällä? Katso, olethan ritarin poika, linnan pitäisi olla asuntosi, samettia pukusi ja kultakannusten pitäisi kulkiessasi kilistä. Mutta sinä olet suruun syntynyt, etkä iloon; kätesi viivat, otsasi kaarevuus, suonien kudokset silmäluomissasi määräävät sinut surkeuteen ja huoliin. Poskesi on kalpea, niinkuin kukkanen, joka pimeässä kasvaa. Surussa olet maailmaan syntynyt, huokailevaa povea olet imenyt, äitisi suudelma on ollut suola ja kyyneltä. Surunlapsi, sinun tulee tuoda isäsi luoksesi; hän on vannonut minulle uskollisuutta Alakon kuvan päällä; hän on minun; minulla on oikeus vuodattaa hänen verensä, sulkea hänen taivaansa, jos

hänen jumalansa ja sinun jumalasi on minun jumalani. Vielä tänä yönä täytyy sinun tuoda hänet minun luokseni! Hänet on vedettävä tuomiolle petoksestaan ja julmuudestaan. Oi, jos hänellä on sydäntä, on hän itkevä kalpeita poskiasi ja kauhistuva kurjan äitisi tuskia!"

"Minä tuon isäni luoksesi, mutta Assim ei saa tappa häntä", sanoi Surunlapsi.

"Niin kuin äitisi käskee", sanoi Assim kuivasti ja potkasi miekkaa, joka oli lattialla. "Olen luvannut olla äitisi orja, vaikka minun uskollisuuteni on hänelle vähemmän arvoinen kuin isäsi petos."

"Vaiti!" huusi Surunlapsi Assimille; "jos olet äitini orja, niin vaikene!"

"Olen ruhtinaan poika ja äitisi orja."

"Nyt lähden, äiti, luotasi. Ritari vartoo minua. Yöllä palaan minä isäni kanssa."

"Kas tuossa", sanoi Assim, "paaden päällä on muutamia siemeniä, jotka olen täyden kuun aikana poiminut. Pane ne ritarin maljaan, niin tottelee hän helpommin voimaasi."

Surunlapsi arveli. "Ota ne", sanoi Singoalla; "Assim kerää muitakin siemeniä kuin myrkyllisiä."

Assim loi silmänsä maahan. Surunlapsi otti siemenet, jotka Assim oli kerännyt.

"Äiti", sanoi Surunlapsi levottomasti, "vielä sananen! Onko sinulla ollut ilmestystä, mistä minä ensikerralla olen löytävä maahan kaivetut luostarin kalleudet?"

"Minulla on ollut uusi ilmestys ja kahdeksan päivän kuluttua tahdon minä näyttää sinulle paikan, mistä olet löytävä ehtoolliskalkin."

Singoalla suuteli Surunlasta. Poika kutsui Hurttaa, joka juuri oli nukkumaisillaan, lähti rotkosta ja kiiruhti metsän läpi linnaan.

Kun hän oli mennyt, sanoi Singoalla Assimille:

"Ylös, mies, ota lapio ja ehtoolliskalkki! Kaiva se tuon irtonaisen puun juuren alle, jonka näytin sinulle siinä, missä puro järveen laskee! Valhe ei saa saastuttaa Surunlapsen sielua."

Assim vieritti pois kiven, joka oli reiän suulla, mihin ryöstetyt luostarin kalleudet olivat kätkeyt. Hän otti ehtoolliskalkin, antoi muiden olla, siirsi kiven takaisin reiän suulle, otti lapion ja poistui.

Näiden ryöstettyjen aarteiden kanssa oli Assim hyljännyt kansansa, oltuaan vähän aikaa sen päällikkönä Singoallan isän jälkeen, joka oli kaatunut taistelussa Juutinmaan hiekkaisella rannikolla. Sen ajan kuluessa oli Singoalla seurannut Assimia, ja he olivat olevinaan mies ja vaimo, vaikkeivät olleet, sillä Singoalla ylenkatsoi Assimin rakkautta, ja Assim oli hänen orjansa.

Mutta Surunlapsi luuli, että pyhä kruunu oli metsästä löydetty Jumalan ilmestyksen avulla.

SALAINEN VOIMA.

Kun Surunlapsi palasi linnaan, istuivat priorin ja ritari vielä tornikammion pöydän ääressä synkkiä asioitaan puhellen. Surunlapsi täytti heidän maljansa ja priorin tyhjensi omansa luottamuksella, koska sen ojensi hänelle hurskas pyhiinvaeltaja.

Aterian jälkeen palasi priorin luostariin. Ei hän eikä ritarikaan ollut rouva Helenan eikä talon väen kanssa puhunut mitään tuosta kamalasta uutisesta, sillä he eivät tahtoneen ennen aikojaan ketään pelottaa.

Surunlapsen seuraamana meni ritari Erland tornikammioon nauttimaan yön lepoa. Surunlapsen sydän vavahteli, sillä hän oli ritari Erlandin juomaan sekoittanut Assimin salaperäistä siemeniä; hänen sydämensä vavahteli, sillä tänä yönä tulisi hän sen avulla, jota Assim ja Singoalla olivat kutsuneet salaiseksi voimaksi, viemään isänsä äitinsä luo. Tämä voima on meidän päivinämme yleisesti tunnettu ja kuitenkin on se vielä selittämätön arvoitus. Meidän aikamme viisaat, jotka tutkivat hermosäikeitten näkymättömiä pidennyksiä, tuntevat ne lait, joiden mukaan taivaan kappaleet äärettömässä avaruudessa liikkuvat ja joiden mukaan vesipisara liikkuu hiuksen hienossa putkessa, eivät kuitenkaan

vielä ole täydellisesti päässeet selville tämän voiman salaisuuksista.

Mutta ennenkuin Mesmer keksi sen, olivat sitä jo käyttäneet Intian braminit ja Assarian kansa. Mutta Assarian kansa ei tutkinut; se vain käytti voimaa, ja antoi sen olla sinä, mitä oli: arvoituksena.

Surunlapsella oli suuressa määrin tuo salainen voima vallassaan; sen oli hänen äitinsä huomannut. Kun hänen sydämensä oli tuskasta revetä, ja uni pakeni hänen vuoteeltaan, oli Surunlapsen tapana hivellä käsillään hänen kasvojaan, ja uni tuli, ja sydän tuudittui muutamien hetkien lepoon.

Nyt nukkuu ritari: se kuuluu hänen hengityksestään. Hiekkakello kuiskaa. Tähdet tuikkavat tornin ikkunasta sisään. Surunlapsi nousee ylös matoltaan ja hiipii äänettömästi askelin Erlandin vuoteelle. Pienokaisen sydän sykkii kiihkeästi. Epäillen kohottaa hän kätensä. Ne väikkyvät kuin varjot yli ritarin otsan ja alas rintaa vasten. Yhä kuiskaa hiekkakello. Tähdet tuikkivat tornin ikkunasta sisään. Ei kuulu hiiskahdustakaan; ritari on lakannut hengittämästä. Hän lepää vuoteellaan kuin kuollut ja tähtien valo väreilee hänen kalpealla otsallaan. Kun varjot väikkyvät Surunlapsen kädet yli ritarin kasvojen; ne väikkyvät hänen kasvojensa yli kuin hiljaiset varjot.

Silloin nousee ritari ylös. Surunlapsi hypähtää taapäin, päästää puoleksi tukahdutetun huudahduksen ja heittäytyy polvilleen. Ritarin silmät ovat kiinni.

"Herra Erland", kuiskaa Surunlapsi, "en tahtonut tehdä sinulle pahaa. Elä vihastu minuun!"

Ritari ei vastannut. Silloin huomasi Surunlapsi, että voima oli vaikuttanut. Hän nousi ylös ja sanoi rauhallisesti:

"Ritari, sinun tulee jättää vuoteesi ja seurata minua."

"Minne tahdot viedä minut, Surunlapsi?"

"Saat kohta sen tietää."

Ritari pukeutui. Surunlapsi tarttui hänen käteensä.

He astuivat tornin rappuja alas ja tulivat takaportin kautta rantaan, jossa ritarin kalastusvenheet olivat. Venheistä pienimmässä souti hänet Surunlapsi salmen yli niin äänettömästi, että vartijankin olisi ollut vaikea sitä kuulla, tarttui sitten hänen käteensä ja vei hänet metsään.

Tuo salainen voima vaikutti niin, että ritarin tahto, vaikka muuten olikin luja ja taipumaton, mukautui pojan tahtoon; niin, sulipa yhdeksikin sen kanssa. Ritarin sielu katsoi Surunlapsen sieluun, niinkuin uskollinen palvelija katsoo herransa silmiin ja tietää, mitä tämä tahtoo, ajattelee ja tuntee. Kohta olisi salainen voima vaikuttava vielä voimakkaamminkin. Niinkuin kasvavassa puussa syyt syntyvät ytimen ympärille ja kuivettuvat sen mukaan kuin uusia kokoontuu vanhojen ympärille, niin kasvavat myöskin ihmisolennon ytimen ympärille intohimojen, tunteiden ja ajatusten syyt, jotka toinen toisensa jälkeen vanhenevat, samalla kun uusia intohimoja, tunteita ja ajatuksia kokoontuu kuihtuneiden ja mehuttomain ympärille. Mutta sielun vanhimmat syyt ovat kuitenkin ne, jotka ovat lähinnä ydintä; sen vuoksi ovat lapsuuden muistot niin suloiset, ne kun ovat lähinnä hengen sydäntä. Sill'aikaa kun poika kuletti Erlandia puiden runkojen välitse, tunki tuo salainen voima yhä syvemmälle hänen olentoonsa; ja sitä mukaa kuin se sinne syyltä syylle tunki, heräsivät uudelleen eloon kuihtuneet ja unhotetut intohimot, imien itseensä mehua muiston juurista. Erland muuttui samaksi kuin oli ollut kymmenen vuotta takaperin, poimiessaan kukkia puron rannalta ruskean tytön kanssa. Varjo, joka oli piillyt hänen sielunsa syvyydessä, nousi ylös tunteen kirkkaampaan valoon; nuoruuden rakkauden tunne, tuo kaikista suloisin, joka ei muuten koskaan palaja, viilsi läpi hänen olentonsa ja hän ajatteli, tunsu vain Singoallaa.

"Surunlapsi", sanoi ritari, kun he olivat ehtineet vähän matkaa metsään, "istukaamme lepäämään. Yö on niin kaunis. Näetkö tähden, joka kiiluu tuolla ylhäällä tammen latvan takaa? Minä rakastan sinua niinkuin poikaani, niinkuin olisit minun pikku Erlandini; rakastan sinua vielä enemmän, kalpea lapsi, ja minä näen sinun sielustasi, että sinäkin minua rakastat. Nyt on niin kaunista, niin viileää. Minne viet minua, Surunlapsi? Minä seuraan sinua maailman ääriin."

"Vien sinut äitini luo."

"Asuuko äitisi metsässä?"

"Asuu."

"Oi, että olisit poikani! Etkö olekin poikani?"

"Olen", vastasi Surunlapsi, hämmästyneenä, liikutettuna ja hämillään näistä suloisista sanoista.

"Ken on äitisi? Onko se Singoalla... Singoalla... Singoalla?"

Hänen äänensä sointu muuttui yhä lempeämmäksi.

"On, äitini on Singoalla."

"Oi Jumalani", sanoi ritari ja kyyneleet alkoivat tippua hänen raollaan olevista silmistään, "minä olen niin onnellinen. Rakastettu poikani, miksi en sinua heti paikalla tuntenut? Sinä olet ollut muukalainen isäsi huoneessa, olet kärsinyt paljon ja syyttömästi hänen vihastaan. Näen kuitenkin sielustasi, ettet vihaa minua; ei, sinä rakastat minua ja olet onnellinen sanoistani. Tule, Surunlapsi, minä tahdon mennä äitisi luo."

He jatkoivat kulkuaan. Surunlapsi vapisi autuaasta mielialasta, sillä niin voi myöskin tapahtua, kun autuus mielen täyttää ja niinkuin auringon valo tulvii silmiin, jotka ennen olivat sokeat... vapisi kamalasta tunteesta, sillä ritari oli niin kalpea, niin muuttunut ja hänen äänensä niin aavemainen. Se oli kuin harhanäky, niinkuin olisi vieras sielu hänen suunsa kautta puhunut. He pysähtyivät kalliomurroksen eteen. Surunlapsi tarttui isänsä käteen ja vei hänet sokkeloon.

Tulta tuikki jostain, se katosi taas, sillä kallion seinä sattui eteen, mutta kohta näkyi se taas jälleen. Se tuli rotkosta.

"Oi, minä vapisen", mutisi ritari; "asuuko sieluni rakastettu näissä kallioissa?"

Ritarin ja pyhiinvaeltajan askeleet ilmaisivat yksinäisen asunnon eläjille heidän tulonsa. Singoalla istui sammalvuoteella, tulenvalo hulmusi kosteilla kiviseinillä ja loi petollisen punan hänen kasvoilleen. Assimkin istui vanhalla paikallaan, kädet ristissä rinnan päällä. Hän oli äsken hionut miekkaansa vuoren kylkeä vastaan; nyt riippui se paljastettuna hänen vyössään.

"Kuule", kuiskasi Singoalla, joka aina hämäristä asti oli kuunnellut ja odottanut, odottanut ja kuunnellut; "Kuule. He tulevat. Assim, menähän nyt!" Assim nousi ylös.

"Jään tänne varjoon", sanoi hän, "jos tahdot, että hänen on kuoleminen, niin kohenna tulta; se on oleva merkki. Miekkani on terävä, käteni on varma, odottamaton isku on kaatava villin jääkarhun."

"Mene, mene!" kuiskasi Singoalla. Assim katosi.

Seuraavassa silmänräpäyksessä astuivat ritari ja Surunlapsi sisään. Singoalla seisoi Erlandin edessä. Hän katseli häntä... Kuka taitaa kuvata moisen katseen? Elämä kaikkine kohtaloinen, iloinen ja suruinen, kaikkine loppumattomine intohimoinen ja tunteineen voipi keskittyä katseeseen, niinkuin särmiö kokoo auringon kaikki säteet polttopisteeseensä. Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus voivat sulautua yhteen ainoaan katseeseen. Ne sulautuivat Singoallan katseessa yhteen ainoaan kysymykseen, ylpeään ja musertavaan ja kuitenkin vapisevaan.

Se oli kysymys muistosta tai unhotuksesta, rakkaudesta tai vihasta, kyynelistä tai verestä. Raotetuilla silmiensä luomilla tunsu ritari polttavan tunteen tästä katseeseen asetetusta kysymyksestä.

"Singoalla!" kuului Erland sanovan.

Se ääni, joka tässä kysymyksessä kaikui, vastasi kaikkeen, mitä Singoallan sielu oli kysynyt. Hän tuli muistaen, rakastaen ja anteeksi anoen. Kuinka voisikaan hänet musertaa puhumalla valapattoudesta, kostosta ja kuolemasta? Singoallan pää vaipui povea vasten, hänen alakuloinen otsansa kätkihi laihoihin, läpikuultaviin käsiin.

"Singoalla", virkkoi uudelleen Erland, ja kyyneleet tippuivat hänen silmäluomiensa alta.

Singoalla ei vastannut; hän seisoi kuin kuvapatsas, mutta hänen povensa ja huokauksensa ilmaisivat, että hän eli.

Ritari nosti Surunlapsen käsivarrelleen ja astui askeleen Singoallaa kohti. Heidän päänsä nojasivat toisiaan vastaan. Erlandin ruskeat kiharat sekaantuivat nyt niin kuin muinoin mustiin aaltoihin, jotka lainehtivat Singoallan otsan ympärillä.

Rotkossa vallitsee hiljaisuus. Missä ovat nyt tuskat, viha, katkerat muistot, jotka siellä asuivat, kamalat huokaukset, jotka sen täyttivät, rajut huudot, jotka tunkivat esiin Singoallan rinnasta, kun hänen epätoivonsa kuorma kävi hänelle ylivoimaiseksi? Nyt kuuluu vain hiljaisia nyyhkytyksiä. Erland kietoo kätensä Singoallan vyötäisten ympärille ja kuiskaa — Singoalla ei kuule, mitä hän kuiskaa, mutta se kuuluu siltä kuin tuulen henkäys tuodittaisi koivun lehtiä lepoon.

Mutta luolan ulkopuolella kiiluvat Assimin silmät. Hän puree hammasta tuskassaan. Hän tahtoo, että Singoalla olisi onnellinen, mutta että hänen, tuon hyljätyn, täytyy nähdä tuota onnea! Parempi olisi

hänen kuolla tuleen.

Singoalla hivelee kädellään Erlandin poskia; hän kysyy kuiskaten, silmät kyyneliä vuotaen, helliä, kummallisia kysymyksiä: "Miksi olet niin kalpea, Erland? Miksi kuihtuivat poskiesi ruusut? Minne nuoruutesi pakeni? Näin unta, että olit seitsentoistavuotias. Erland, oletko kärsinyt?"

"Missä olet ollut niin kauan, Singoalla?" kysyy vuorostaan Erland. "Muistatko onnemme kotoa, missä kuusi humisi, missä puro liris? Oi, kuusi humisee vieläkin, puro lirisee vieläkin. Menneisyys on palannut, olemme nuoria jälleen. Tule, Singoalla, leikkikäämme ja poimikaamme kukkasia puron reunalta! Aikahan on jo käsissä; taivaan tähdet tuikkivat! Etkö näe niitä?"

Erland tarttui Singoallan käteen ja vei hänet rotkosta. Mitään ajattelematta, ainoastaan autuaasti tuntien seurasi häntä Singoalla. Hän kulki ritarin rinnalla, silmät maahan luotuina, haaveellisiin unelmiin vaipuneena. Ei hän nähnyt tähtiä, ei puita, joiden välitse kulki. Oi, kun ei koskaan tämä autuus loppuisi! Antaa heidän leikkiä puron reunalla ja kuolla, ennenkuin aamun kylmä valo koittaa ja tuo tullessaan tunteettoman todellisuutensa! Yö, uni, haaveilu, häilyvät varjot, tuikkivat tähdet, epämääräisyys ja rajattomuus, nuo suloiset näköhäiriöt, jotka syntyvät hämäryyden helmassa, oi, mitä on rinnallanne aurinko ja sen kultainen valo, mitäpä päivä kirkkaine esineineen ja kylmine totuuksineen!

Surunlapsi seurasi isää ja äitiä. Pienokaisen kasvot loistivat. Tunteeton voima liikkui hänen povessaan ja pakotti häntä laulamaan. Laulu kaikui niinkuin se olisi ollut vain henkiä varten, jotka yön pimeässä lihoittelevat.

He tulivat kukkulalle puron luona; se oli lähellä rotkoa. Erland ja Singoalla istuutuivat kukkulan juurelle nurmikolle, missä ennen muinoin olivat istuneet; mutta leikkiä, poimia kukkia eivät he enää voineet; uinaillen lepäsivät he toistensa olkapäihin nojaten; puhella eivät he voineet, ainoastaan huokailla ja tuntea toistensa läsnäolon, puoleksi valveilla, puoleksi unessa.

Mutta Surunlapsi istuutui puron rannalle, katseli tähtiä, jotka kuvastuivat veteen; ja lauleli niille. Niin vierivät hetket, ja toinen toisensa perästä sammuivat tähdet lännen sumuihin. Harmaata usvaa sekaantui pimeyteen ja aamukaste kostutti maata. Silloin lähestyi Surunlapsi isäänsä, laski kätensä hänen olkapäälleen ja sanoi hänelle: "Yö kuuluu. Nouse ylös ja seuraa minua!" Ritari heräsi tuskallisesta horrostilastaan; hänen tahtonsa oli Surunlapsen tahdon alle alistunut; hänen täytyi totella.

Tämän teki Surunlapsi siksi, että aika oli kulunut pitkälle yli puolenyön, ja se salainen voima, jonka avulla Surunlapsen sielu hallitsi ritarin sielua, alkoi heikontua. Sen tunsu Surunlapsi jäsentensä kylmenemisestä ja uupumisesta.

"Äiti", sanoi hän Singoallalle, "tule! minua uuvuttaa ja minun on kylmä. Meidän täytyy kiiruhtaa."

"Heitä hyvästi, äiti. Meidän täytyy rientää", uudisti Surunlapsi hätäillen. Singoalla nousi ylös. "Hyvästi", kuiskasi hän ritarille.

"Ei, ei", sanoi ritari Erland; "me jäämme tänne ainiaaksi."

"Me tapaamme taas. Hyvästi!"

"Pakene, äiti! Älä jää!" rukoili Surunlapsi.

Singoalla riensi pois. Ritari levitti sylinsä hänen jälkeensä.

"Tule", sanoi poika; "sinun täytyy seurata minua, isä."

Ja Surunlapsi tarttui hänen käteensä, ja hänen täytyi seurata. Nopein askelin palasivat he linnaan, soutivat salmen yli, kiipesivät tornin rappuja ja tulivat tornikammioon.

"Riisu vaatteesi ja nuku!" käski Surunlapsi. Ritari totteli. Surunlapsi kääriytyi peitteeseensä, paneutui matolleen ja nukkui heti.

Hiekkakello kuiskaa, kalpenevat tähdet tuikkavat tornikammioon, ritari nukkuu vuoteellaan, pyhiinvaeltaja matollaan.

Tunnin kuluttua alkaa päivä valjeta. Linnut helähtävät laulamaan; linnan palvelijat heräävät; metsästä kuuluvat jo uutteran uudisviljelijän kirveen iskut.

PÄIVÄ JA YÖ.

Ritari heräsi pää raskaana. Surunlapsikin heräsi kohta sen jälkeen uuvuksissa, mutta tuntien sielussaan yön onnen jälkikaikua. "Isä" oli hän vähällä sanoa herra Erlandille, sillä hän muisti kai ne isänrakkautta ilmaisevat sanat, joita ritari yön kuluessa oli lausunut, mutta se sana kuoli hänen huulilleen, kun hän katsahti ylös ja näki ritarin kasvojen synkän ilmeen.

"Kiros", mutisi ritari, "olen nähnyt kauheaa unta tänä yönä. Pahat henget ovat minua kiusanneet. Yksi niistä oli sinun näköisesi, Surunlapsi."

Herra Erland pukeutui kiiruusti ja riensi ulos hengittämään aamun raitista ilmaa. Koko päivän oli hän synkkämielinen. Hän puhui tuskin mitään Helena rouvalle, Surunlapselle vielä vähemmin, ei hän hyväillyt pientä poikaansaakaan, mutta torui sitä enemmän palvelijoita.

Illan suussa lähti herra Erland ratsastamaan. Surunlapsi kiiruhti metsään ja rotkolle. Singoalla istui siellä säteilevin kasvoin, yhä vieläkin huumaantuneena yöllisistä muistoista. Assim keitti ruokaa kattilassa eikä puhunut mitään.

Singoalla sulki Surunlapsen syliinsä, suuteli häntä suutelemistaan ja kysyi hänen isästään.

"Isänikö!" vastasi Surunlapsi. "Oi, en uskalla enää tänään kutsua häntä isäkseni. Hän on vihainen ja sanoo yöllä nähneensä kauheaa unta."

"Sanoiko hän *kauheaa* unta?" kysyi Singoalla miettivästi.

"Sanoi."

"Se on mahdotonta. Hän rakastaa minua. Esi-isämme ovat sanoneet, että kun salainen voima vaikuttaa, silloin ihminen esiintyy sellaisena kuin hän on. Hän rakastaa minua sisimmässä sydämessään. Oo, tätä yötä, tätä autuaallista yötä. Surunlapsi, sinun tulee taas tänä iltana tuoda ritarini luokseni. Mutta sitä ennen tahdon minä näyttäytyä hänelle, vakuuttaakseni sinulle että hän rakastaa minua aina. Tule, Surunlapsi, minä lähden linnaan."

"Äiti", huusi Surunlapsi, "sinä saatat itsesi onnettomuuteen. Muista ritarin puolisoa, Helena rouvaa!"

"Häntäkö!" virkkoi Singoalla säihkyvin silmin. "Minä olen ritarin ensimmäinen ja oikea puoliso, niin totta kuin Jumala asuu taivaassa. Hän ei rakasta häntä, hän ei voi rakastaa häntä. Etkö kuullut, etkö nähnyt sitä viime yönä? Minua, yksin minua rakastaa hänen sielunsa. Minä lähden hänen luoksensa."

Turhat olivat Surunlapsen valitukset. Hän lähti. Surunlapsi seurasi häntä itkien ja rukoillen. Hän lähti, sillä epäily, jonka hän tahtoi vääräksi todistaa, mustasukkaisuus, jota hän turhaan ivasi, oli herännyt hänen mielessään. Assim otti jousensa olalleen ja seurasi häntä, loitompana.

Hetken kuljettuaan tuli Singoalla Surunlapsen seuraamana hiukan viettävälle ylängölle, jonka poikki hänen tiensä vei. Saavuttuaan harjulle pysähtyi hän, sillä hän näki ritarin hevosen selässä alempana. Hänen muotonsa oli synkkä ja pelottava. Hänen hevonsa oli vaahdossa. Jousi riippui hänen satulansa nappulassa.

Ritarikin huomasi Singoallan; hän pysähtyi, varjosti kädellä silmiään, katseli ja huusi:

"Kirottu kummitus! Pakanallinen noita! Ajatko minua takaa päivälläkin?"

Ja hän tempasi jousensa, jännitti sen, asetti nuolen jänteelle ja ampui.

Mutta Singoalla oli jo kadonnut. Assim oli syössyt hätään, temmannut hänet luokseen ja vienyt hänet näkyvistä. Sen tehtyään jännitti Assim jousensa ja riensi takaisin, ampuakseen hänkin, mutta silloin oli ritari jo poissa.

Kun Assim palasi, istui Singoalla vihreällä sammalella ja tuijotti eteensä. Surunlapsi istui äänetönnä hänen vierellään ja toivoi itselleen kuolemaa.

"Singoalla", sanoi Assim ja kumartui hänen puoleensa. "Tahdotko, että tapan Erlandin? Minulla on myrkyllinen nuoli viinessäni ja minä ammun tarkkaan."

"Minulla on oikeus ottaa hänen verensä. Tapa hänet!" sanoi Singoalla.

Assim meni. Hänen silmänsä loistivat riemusta. Hänkin alkoi toivoa.

Mutta hänen riemunsa oli lyhyt. Singoalla huusi hänet takaisin. Hän tuli. "Ei, Assim! Ei vielä, Assim!"

sanoi Singoalla. "Ei, ei vielä!" uudisti hän ja kohotti miettiväisenä kätensä otsalleen. "Surunlapsi saa illalla tuoda sen petturin luokseni. Minä silloin tuomitsen hänet, ja jos tuomio on kuolemaksi, tulee sinun, Assim, hänet tappaa..."

"Haa!" lisäsi hän ja nousi ylpeästi seisoalleen; "tuo valkotukkainen nainen, hänen sinisilmäinen Helenansa saa omistaa hänet päivällä; mutta minun, minun on hän yöllä, sillä hän on Surunlapseni voiman orja. Hyvästi, Surunlapsi! Odotan sinua ja häntä yöllä luokseni. Ensi yönä langetetaan tuomio."

Pitkät olivat Singoallalle illan hetket hänen istuessaan rotkossa nuotiotulen ääressä tuomion hetkeä odotellen. Surunlapsi, sinä silmieni ilo, voimasi ei ole pettävä... niin puheli hän itsekseen. Hio... niin puhui hän Assimille, joka uupumatta, mielipuolen levollisuudella, teroitti miekkaansa kallion kylkeä vastaan.

Mutta Surunlapsi, pitkät olivat hänenkin hetkensä! Mikä kamala hetki, kun ritari taas sortui hänen voimansa alle! Mikä kammottava retki, kun hän yöllä taas vaelsi metsässä isänsä vieressä!

"Surunlapsi, poikani..." Niin kuuluivat taas ritarin sanat. Mutta nyt pudistuttivat Surunlasta nuo sanat. Ne eivät olleet hänen isänsä, ne olivat ivailevan hengen, joka puhui hänen äitinsä suulla. "Surunlapsi! Sinä et tiedä, kuinka minä sinua rakastan", sanoi ritari heidän yön pimeässä kävellessään.

"Ei, hellitä käteni! Et saa koskea minuun. Minä en tahdo olla sinun poikasi."

"Yö on pimeä, pilviä purjehtii taivaalla... ja sinä, Surunlapsi, puhut sanoja, jotka saavat vereni jähmettymään. Näetkö pilven taivaalla, sinä oma Surunlapseni?"

"Niin, alkaapa sataa. Jouduhan nyt! — Minä vien sinut kurjan, onnettoman äitini luo."

Vettä satoi virtanaan. Metsä ratisi; ei ainoakaan tähti valaissut heidän yksinäistä tietään. Yölinnut huutelivat rotkoissa. Ja pienen pojan sivulla vaelsi kalpea haamu silmät raolleen.

He saapuivat kalliomurrokselle. Surunlapsi pysähtyi, ja häntä pudistutti taas. Hän ajatteli Assimin miekkaa, ajatteli tuomiota, joka odotti. Hän pysähtyi ja toivoi kuolemansa tulevan.

"Surunlapsi", sanoi ritari. "Anna minulle kätesi. Viethän minut Singoallan luo. Paha poika, minä valitan äidillesi, että olet puhunut julmia sanoja isällesi."

Niin uhkaili ritari hyväilevällä äänellä. Mutta Surunlapsi itki.

"Miksi itket? Miksi olet suuttunut minuun? Tule Surunlapsi! Rauhoita mielesi! Enhän minä valita Singoallalle."

Ja ritari tahtoi mennä kallioiden väliin.

Mutta Surunlapsi tahtoi pidättää häntä. Poika tiuskasi:

"Ei, pysähdy! Eikö sinua pelota, herra Erland?"

"Tuuli puhaltaa metsässä, mutta kukahan pelkäisi tuulta ja pimeää?" vastasi ritari. "Olet lapsellinen, poika."

"Etkö kuule, mitä tuuli sinulle kertoo? Se on surullinen tarina, ja sinun pitäisi pelätä."

"Mitä kertoo tuuli? Kerro hänen tarinansa! Minä kuuntelen mielelläni, jos pyyhit kyyneltesi ja olet iloinen."

Ritarin näin puhuessa, nojasi hän kalliopaatta vasten, hymyili ja kohotti otsansa synkkää taivasta kohden. Kallioiden välistä häämötti joku haamu.

"Tuuli kertoo: 'Äitini synnytti minut eräänä yönä kirkkomaalla. Hän haki siellä puolisonsa hautaa, mutta hänen puolisonsa ei ollutkaan kuollut'."

"Kuulitko tuulen sitä kertovan, kummallinen poika? Mitä se nyt sitten kertoo?"

"Tuuli kertoo: 'Isäni oli ritari, joka matkusti maita mantereita, oli epävakainen ja uskonon'."

"Silloinhan on tuuli isänsä kaltainen."

"Äitini etsi häntä ja vaelti maasta maahan, mutta ei häntä löytänyt. Itse luuli hän olevansa rakastettu ja etsitty hänkin. Luuli hänet hyvin onnettomaksi, ja itki hänen tähtensä: kyynelensä tippuivat kuin kaste niitylle, kuin sade vuorille'."

"Niinkö tuuli kertoi? Mutta mitä kertoo hän nyt? Nyt kuuluu hänen äänensä tyylyltä metsässä."

"Tuuli kertoo: 'Isäni ei ollut onneton, sillä hän oli unhottanut äitini eikä häntä etsinyt. Hän rakasti toista, joka tuli pohjolaista'."

"Tuulella on uskonon isä", sanoi ritari. "Mutta kuule, kuinka metsä vaikeroi! Se on taaskin tuulen ääni. Mitä sanoo hän nyt?"

"Tuuli sanoo: 'Minua on huokaileva rinta imettänyt; valitusvirret olivat kehtolauluni. Äitini on hyvin onneton'."

Ritari painoi otsansa alas ja pani kätensä rintansa päälle.

"Surunlapsi", sanoi hän, "sinä, joka ymmärrät tuulen kielen, mitä kertoo se nyt, sillä nyt huutaa se, nyt on se vihainen ja puiden latvat vapisevat."

Varjo siirtyi lähemmä puhelevia. Surunlapsi vastasi:

"Tuuli kertoo: 'Isäni tahtoi tänään tappaa äitini; hän ampui nuolen hänen rintaansa vasten, mutta äitini pakeni. Miksi vihaat sinä äitiäni? Mitä on hän rikkonut sinua vastaan; vastaa minulle, ritari!'"

Ritari painoi päänsä rintaansa vasten ja kysyi:

"Surunlapsi, sanoiko äitisi, että oli yö, kun synnyit? Sanoiko hän synnyttäneensä sinut kuolleiden kalmistossa isäsi hautaa etsiessään?"

"Sanoi."

"Sumu haihtuu ja minä katselen kahteen maailmaan. Nyt muistan minä, kuka minä olen, kun aurinko taivaalla paistaa. Minä olen mielipuu päivällä. Minä tahdoin tappaa äitisi. Minä vihaan äitiäsi päivällä, sillä silloin olen minä mielipuu. Eikö äitisi tahdo tappaa minua uskottomuuteni vuoksi, julmuuteni ja kaikkien niiden tuskien vuoksi, joita olen hänelle tuottanut? Surunlapsi, kysy äidiltäsi, tahtooko hän ottaa vereni. Hänellä on siihen oikeus."

Mutta Surunlapsi vastasi:

"Kuuletko kuinka tuuli valittaa: 'Voinko minä viedä isäni kuolemaan?'"

Ja Surunlapsi, joka värisi Assimin miekkaa ajatellessaan, tarttui ritarin käteen paetakseen hänen kanssaan takaisin linnaan.

Silloin astui kuunteleva varjo esiin hämärydestään.

"Pakene", kuiskasi hän Surunlapselle, "sillä Assim raivoo ja vainuaa verta. Hän väijyy rotkon suulla. Minä olen herättänyt hänen vihansa, mutta en voi sitä nukuttaa."

Ritari tunsu kuiskaavan äänen, kääntyi päin ja tahtoi tarttua hänen hameeseensa.

Mutta hän uudisti hädissään: "Pakene, Surunlapsi! Assim kuulee meitä!"

Surunlapsi kiiruhti kulkuaan ja ritarin täytyi seurata, vaikka hänen sielunsa vaikeroi.

Mutta myöskin Singoalla — sillä se oli hän, joka oli varjona kulkenut — seurasi Surunlasta, ja kun he olivat ehtineet vähän matkan päähän vaaralliselta kalliolta, jossa surma väijyi, pyysi hän häntä pysähtymään.

Ritari vaipui Singoallan jalkoihin ja syleili hänen polviaan.

Singoalla kumartui hänen ylitsensä ja hiveli hänen kiharoitaan.

"Erland", sanoi hän, "me näemme toisemme nyt viimeisen kerran maan päällä. Hyvästi rakkaani!"

"Saanko minä kuolla?"

"Et", vastasi Singoalla. "Aioin tosin eilen illalla tappaa sinut, mutta silloin oli sieluni musta vihasta ja epätoivosta. Nyt saat sinä elää, Erland, puolisoasi ja poikaasi varten. Sinähän rakastat Helenaa, ja hän rakastaa sinua... ja pieni poikasi, sano onko hän enemmän sinun näköisesi vaiko sinisilmäisen Helenasi? Tahtoisin kernaasti hyväillä pientä poikaasi."

"Vaiti!" huudahti ritari Erland. "Älä puhu Helenasta! Päivällä, kun mieleni on sekaisin, tulen minä kyllä toimeen tuon naisen kanssa; mutta sinä, Singoalla, olet ainoa, oikea rakkauteni, niinkuin olet

ensimmäinen ja oikea vaimoni."

"Älä petä minua", sanoi Singoalla, "rukoilen: älä puhu niin, että minä taas alan elää toivossa, joka sitten pettää ja jättää jälkeensä vihaa ja epätoivoa! Enkö joutunut harhaan sanoistasi, silloin kun Surunlapsi ensi kerran toi sinut luoksesi? Luulin sinun minua aina rakastavan ja että sinun oli suloista minua nähdä. Silloin päätin tulla luoksesi. Mutta sinä kauhistuit minut nähdessäsi ja pikaistuit ja tahtoit tappaa minut. Erland, sinä vihaat minua päivällä; rakastaa minua voit ainoastaan yöllä, kun Surunlapsen salaperäinen voima on tahtosi kahlehtinut."

"Totta on se, mitä sanot, mutta totta vain puoleksi, sillä nyt näen minä selvästi", sanoi ritari. "En ole sama päivällä kuin nyt, kun olen luonasi. Päivällä olen minä onneton ja mielipuoli; niin, mielipuoli. Muistat kai Assimin ja isäsi? Sen pahan, minkä *he* minulle tekivät, siirsi sekava mieleni sinuun. Sairaat ajatukseni tekivät sinusta kauhukuvan, ja nimesi, tuo suloinen Singoalla, soi korvissani kamalalta. Silloin tuli tyttö, joka oli lapsuuteni ystävä, ja hoiti minua, kun olin sairas. Luulin häntä rakastavani; mutta se nainen, jota rakastin, olit aina sinä, puolisoni; se olit sinä, jolla vain oli Helenan naamio. Niin, en minä koskaan Helenaa rakastanut, mutta sinua rakastin minä hänessä; sen tunnen minä nyt. Singoalla, jos et tahdo tappaa minua oikeuden täyttämiseksi, et rikotun valani tähden etkä niiden tuskien tähden, joita olen sinulle tuottanut, niin tapa minut oman itseni vuoksi, sillä minä vapisen huomista päivää. En tahdo herätä hulluuteen enkä vihaan sinua kohtaan, joka olet sieluni sydän."

Singoalla vastasi:

"Väärä valasi on anteeksi annettu; sen vuoksi ei sinun tarvitse kuolla. Eivät myöskään saa sanasi minua vakuutetuksi siitä, ettet rakasta Helenaa ainakin päivällä, kun olet mielipuoli. Mitäpä siitä, jos oletkin mielipuoli, kunhan olet onnellinen. Katso, minä tulin tähän maahan, ja lähetin sinulle poikani, että hän taivuttaisi mielesi nöyryyteen, sillä jäykkään mieleen ei salainen voima vaikuta, ja toisi sinut luoksesi. Valitsin asunnokseni tuon rotkon tuolla ja odotin sinua yksitoista päivää. Tahdoin nähdä ja puhutella sinua vielä kerran ennen kuolemaani sillä minä tunnen kuolemani lähestyvän. Sen tahdoin minä korvaukseksi Jumalalta kaikista niistä suruista, joita olen kärsinyt, ja sen korvauksen on laupias Jumala minulle antanut. Mitä tahdon minä enää itseäni varten? Vaikeampi on ajatella Surunlasta, sillä mikä on hänestä tuleva, kun minä kuolen? Päivällä, kun sielusi on vihamielinen, ei hän enää ole poikasi! Mutta Jumala on häntä suojeleva, jos hänen sielunsa pysyy puhtaana kuin valkoinen lumi, eikä Surunlapsi ole vanhaksi elävä. Sen olen minä nähnyt kohtalosi viivoista, rakas kalpea poika!... Ei, Erland, nyt tulee meidän erota iäksi. Huomenna, kun heräät, olet muistava minua kuin pahaa unta, jonka vaikutus tuuleen haihtuu. Singoallan kuva ei sitten enää ole ajatuksiasi häiritsevää, hänen nimensä ei ole koskaan korvissasi kaikuva; hän on sinulta kadonnut niinkuin ei häntä koskaan olisi ollut olemassa. Mutta jos hän kuitenkin sieluusi palajaisi, jonkun kerran yksinäisenä hetkenä, niin älä ajattele häntä kostavana, pakanallisena, äläkä myöskään surevana naisena, vaan muista häntä anteeksi antavana, joka iloitsee siitä yöllisestä rakkaudesta, jonka annoit hänelle rotkossa puron reunalla! Elämäsi Helenan kanssa on kulkeva kuin tyyni joki läpi viheriäisten niittyjen, välitse varjoisten lehtojen. Erlandisi on kasvava vanhuutesi iloksi. Huoneesi on kauan pysyvä pystyssä ja Jumalasi siunaus on sitä suojeleva."

"Hyvästi, Erland!" jatkoi hän. "Hyvästi, sinä puron poika! Hyvästi ensimmäinen ja ainoa rakkauteni! Hyvästi, onneni ja onnettomuuteni! Ole siunattu, puolisoni. Siunattu sinä riemuni, auringonvaloni, henkeni, kaikkeni!"

Ja Singoalla painoi suudelman Erlandin huulille ja riensi pois.

Kyyneleet virtasivat Erlandin poskia pitkin; hän väänteli käsiään ja huusi Singoallaa; mutta Singoalla oli poissa, ja Surunlapsen voima kytki Erlandin paikoilleen.

Silloin päästi Erland suustaan sellaisia valitushuutoja, että ne koskivat Surunlapsen luihin ja ytimiin. Pienokainen vapisi ja tunsi voimansa vähenevän, tahtonsa heikkenevän, sydämensä sulavan.

"Surunlapsi", huusi ritari, "minä muserran sinut, jos et Jumalan nimessä vanno vieväsi minua ensi yönä, joka yö Singoallan luo."

"Minä vannon", huokasi Surunlapsi, melkein tiedotonna.

"Pian! Palatkaamme linnaan, ennenkuin minä herään! Minä tunnen sinun voimasi vähenevän, ja pian minä herään. Joudu! Me olemme muutoin hukassa."

Surunlapsi kulki nopein askelin. Erland seurasi häntä. Tuskin oli neljännestunti kulunut, kun ritari jo lepäsi vuoteellaan ja pyhiinvaeltaja matollaan.

Mutta turhaan väijyi Assim saalistaan, seisossaan kallioiden välissä teräväksi hiottu miekka kädessään. Kun Singoalla palasi rotkoon, sanoi hän vain: "Ritari ei tule." Assim iski miekkansa kallioon

niin että se murtui kahvan kohdalta, juoksi rantaan ja huvittelihe koko yön matkimalla yölintujen ääniä ja vyöryttämällä kiviä kalliolta järveen.

VIIMEINEN YÖVAELLUS.

Surunlapsi piti valansa.

Ja Singoalla, — hän, joka oli alkanut tyytyä ajatukseen ikuisesta erosta ja kuolemasta — oi, hän unhotti pian päätöksensä, kun ritari palasi seuraavana yönä Surunlapsen kanssa ja pyysi häntä jäämään. Hän sanoi olevansa hulluuden ja Helenan oma päivällä; hän tahtoi olla onnen ja Singoallan oma yöllä. Hän kutsui häntä puolisooseen ja pyysi häntä pitämään sen valan, jonka oli Alakon kuvan päällä vannonut, vaikka hän itse pahain henkien vaikutuksesta olikin ollut pakotettu oman valansa rikkomaan. Suloisia olivat nyt Erlandin hyväilyt tuolle kurjalle, jonka ainoa onni hän oli ollut aina nuoruudesta alkaen. Ihania olivat nuo salamyhkäiset yöt, kun he rotkossa toisilleen kuiskailivat tai äänettömään haaveiluun vaipuneina käsi kädessä puron reunalla istuivat. Singoalla ei voinut vastustaa; hän jäi sinne ja eli aikansa autuaissa unelmissa.

Kahdentenkymmenentenä päivänä pyhiinvaeltajan tulon jälkeen Ekön linnaan palasi hän metsästä ehtoollismalja kädessään. Se annettiin priorille, ja kaikki ihmettelivät ilmestyksen totuutta ja katumuksen voimaa.

Mutta ritari Erlandissa tapahtui muutos, joka päivä päivältä tuli yhä selvemmin näkyviin. Ennen oli hän aika ajoittain ollut synkkä, nyt oli hän synkkä koko päivän, aamusta yöhön saakka. Hän laihtui kauheasti; hänen silmänsä painuivat kuoppiinsa, hänen poskensa onttonivat, joka hetki uursi vaon hänen otsalleen, joka hetki valoi öljyä hänen katseensa kamalaan liekkiin. Palvelijat vapisivat, kun hän lähestyi, Helena rouva ei uskaltanut enää kysyä, mikä hänen mieltään kalvoi, sillä ritari näkyi aavistavan, milloin tuo kysymys oli tulossa, ja poistui silloin hänen läheisyydestään. Hän oli kylmä vaimonsa surullisille katseille, karttoi hänen hyväilyjään, eikä välittänyt pienestä pojastaan. Harvoin puhui hän kenenkään kanssa.

Helena rouva ilmaisi priorille huolensa herra Erlandin tilasta ja keskusteli hänen kanssaan, mitä olisi tehtävä hänen pelastukseksi, sillä silminnähtävää oli, että tämä sairasmielisyys vei häntä nopein askelin hautaa kohti. Priori päätti puhua avomielisesti ritarin kanssa ja vaatia häntä ripille.

"Rasittaako synti sieluasi, poikani? Vai mikä se on, joka saattaa sinut epätoivoiseksi? Älä haudo tuskaasi! Sitä voi muuten seurata ajallinen ja iankaikkinen kuolema! Pakene Jumalan ja kirkon helmaan! Katso, hän on valmis ottamaan syysi ja surusi omille hartioilleen!"

Noin puhui priori ritarille. Mutta tämä vastasi: "Älä ahdistele minua moisilla sanoilla, hurskas isä! Jos vielä toisen kerran tästä puhut, niin jätän minä teidät ja pakenen toisiin seutuihin! Antakaa minun olla! Kun aika on tullut, tulen minä ripille."

Toisen kerran, kun ritari näytti rauhallisemmalta, virkkoi hän priorille: "Sieluni on täynnä rikkinäisiä kuvia. Koetan niitä panna kokoon; sentähden täytyy minun niin paljon miettiä. Kun taulu on valmis, silloin näen minä, mitä tahdon nähdä; silloin tiedän, mitä tahdon tietää. Vasta sitten voin tulla ripille, sillä eihän voi tunnustaa sitä, mikä on tuntematonta."

Näinä päivinä palveli Surunlapsi tavallisuuden mukaan herra Erlandia. Mutta vapaita hetkiä ei Surunlapsella enää ollut ainoatakaan, sillä ritari salli hänen tuskin näkyvistään poistua. Katkeria hetkiä oli Surunlapsella sitä useampia. Melkein aina tuijottivat ritarin silmät häneen ja katseissa hehkui pidätettyä uhkaa, pelkoa ja epäluuloa. Hän vartioi Surunlapsen jokaista sanaa, jokaista hänen liikettään. Kun he olivat kahden kesken, tapahtui että hän nousi ylös, puristi Surunlapsen käsivarsia ja nosti hänet lattiaista heittääkseen hänet takaisin kiviä vastaan. Mutta hän hillitsi itsensä, ja kaikki loppui siihen, että sinelmät Surunlapsen käsivarsissa lisääntyivät.

Myöskin Surunlapsi kärsi paljon. Hänen poskensa olivat vielä kalpeammat kuin ennen, hänen ruumiinsa oli melkein kuin varjo. Mutta hän kesti kärsivällisesti ritarin räikkäykset, lasi päivän tunteja ja ajatteli riemulla yötä, jolloin nuo kammottavat kasvot taas muuttuisivat ystävällisiksi, nuo julmat silmät lempeiksi ja jolloin nuo äänettömät huulet taas kutsuisivat häntä pojakseen ja lakkaamatta hänelle rakkautta vakuuttaisivat. Yö oli Surunlapsen päivä ja päivä hänen yönsä. Päivällä istui hänen äitinsä yksin äänettömän Assimin kanssa metsässä; päivällä olivat hänen isänsä ja hän itse onnettomat; mutta yö toi tullessaan hurmaavaa autuutta heille kaikille.

Ritarin kävi niin, että hän tuli kuumeeseen, jolloin hän kerran kavahti ylös vuoteeltaan ja oli vähällä lävistää Surunlapsen miekallaan. Priori ja eräs toinen munkki, jotka valvoivat sairaan ääressä, pelastivat pojan. Houreissaan haasteli ritari paljon jostain rotkosta ja jostain kukkulasta, jonka päällä kuusi kasvaa; hän kutsui Surunlasta välistä pojakseen, välistä pieneksi piruksi. Sanalla sanoen: hänen kuumeensa oli kova ja hänen päänsä oli täynnä sekavia kuvia. Niinä päivinä odotti Singoalla turhaan ritariaan; mutta Surunlapsi kävi usein äitinsä luona.

Kun herra Erland taas parani, päätti hän mennä ripille. Priori säikähtyi kovasti kuullessaan, että ritari oli kahden pirun riivaama: toinen ilmestyi naisen muotoisena; toinen oli pukeutunut Surunlapsen muotoon, varmaankin sillä tavalla ivatakseen pyhiinvaeltajaa ja hänen hurskasta tehtäväänsä.

Isä Henrikki kutsui ritarin salaa luostarin kappeliin ja manasi pahat henget poistumaan. Ritari tunsu helpotusta ja luuli päässeensä vapaaksi kiusaajistaan.

Mutta seuraavana päivänä oli paha palannut. Aamulla herättyään muisti hän, että nuo molemmat hornan henget olivat häntä koko yön kiusanneet.

Vähän aikaa sen jälkeen tapahtui eräänä yönä, että herra Erland heräsi, ei vuoteellaan, vaan metsässä. Kalpea kuutamo valaisi maisemaa, mutta kun hän hämmästyneenä katseli ympärilleen, huomasi hän pakenijan, joka oli Surunlapsen näköinen. Kuinka oli hän tullut tänne metsään? Hänellä ei ollut aikaa sitä miettiä, vaan hän riensi haamun jälkeen. Mutta kun ritari avasi tornikammion oven, makasi pieni pyhiinvaeltaja vuoteellaan.

Siitä alkaen rupesivat herra Erlandin ajatukset selviämään. Hän koetti kaikin tavoin koota käsitettäväksi kokonaisuudeksi noita hajanaisia kuvia. Hän keräsi kaikki muistonsa yöllisistä unistaan, vertaili niitä toisiinsa, valitsi yhteen sopivat, hylkäsi toistaiseksi toiset, tutki uudistetulla tarkkuudella Surunlapsen käytöstä ja päätti valvoa öillä.

Mutta tätä päätöstä ei hän kuitenkaan kyennyt pitämään. Illan tullen tunsu hän itsensä niin veltoksi, että hänen oli mahdotonta karkoittaa unta silmistään. Lupauksensa pakotti häntä nukkumaan yksin Surunlapsen kanssa.

Vähitellen, uupumattoman mietiskelyn jälkeen, onnistui ritarin saada kuvansa valmiiksi. Se oli kamalaa mosaikkia, paikkaamalla tehty hämäristä muistoista, mutta kokonaisuus antoi kuitenkin aavistuksen todellisuudesta.

Muistellessaan iltoja ja horrostilaansa ennen nukkumistaan näki hän yhä selvemmin edessään kaksi varjoa, jotka liikkuivat edestakaisin hänen otsallaan, ja näki Surunlapsen silmien loistavan näiden varjojen läpi niinkuin tähdet pilvien välitse.

Hän muisti vaelluksensa metsässä Surunlapsen kanssa ja koetti päivällä löytää sen polun, jota luuli yöllä kulkeneensa. Mutta muistonsa petti hänet, vei hänet harhaan, ja hän meni aivan toisaalle, usein penikulmia pois päin kalliolouhusta.

Hän muisti myöskin näiden vaellustensa määrän ja kohtaukset Singoallan kanssa; mutta muistonsa näistä vaelluksista liittyivät kaikkeen siihen kauheaan, mitä hänen mielikuvituksensa oli luonut tuosta ruskeasta pakanatyöstä, ja kietoutuivat ne sen vuoksi ikäänkuin paksuun sumuun, josta mitä kamalimmat kuvat häämöttivät.

Mutta hänen epäluulonsa Surunlasta kohtaan olivat nyt vakaantuneet. Hän hautoi erästä tuumaa. Joka ilta levolle mennessään luuli hän voivansa sen toteuttaa. Mutta Surunlapsen voima voitti. Pienokaisen koko maallinen olemus näkyi sulautuvan tuohon salaiseen voimaan.

Neljäskymmenes päivä Surunlapsen tulosta Ekön linnaan oli tullut. Päivä oli sateinen ja tuulinen. Sisäjärven aallot vaahtosivat, puitten latvat taipuivat, pilvet keräytyivät kallioiden jyrkänteiden ympärille. Aurinko laski mustien kellankalpeiden pilvien taa. Ilta tuli, ja tuo synkkä mietiskelijä meni tofnikammioonsa nyt niinkuin ainakin pyhiinvaeltajan seuraamana. Mutta sitä ennen oli ritari kätkenyt teräväksi hiotun metsästyspuukon vaippansa alle.

Herra Erland meni levolle. Surunlapsi panihe matolleen. Hiekkakello kuiskasi, tuuliviirit katolla vinkuivat, järven aallot kohisivat.

Ennen maatapanoan oli ritari sanonut olevansa hyvin uupunut. Kohta vaipuikin hän luonnolliseen uneensa. Sen kuuli Surunlapsi hänen hengityksestään.

Silloin hiipi pyhiinvaeltaja ritarin vuoteelle ja hänen pienet kalpeat kätensä liikkuivat kuin läpikuultavat varjot nukkuvan pään kohdalta hänen rintaansa...

Mutta ainoastaan muutamia sekunteja. Ritari istuutui.

"Nyt vaikutti voima pian", ajatteli pienokainen. "Nouse ylös ja seuraa minua", käski hänen lempeä äänensä.

Ritari nousi ylös, Surunlapsi tarttui hänen käteensä, vei hänet rappuja alas, vei yli vaahtoavan salmen metsään.

"Tämä on kamala yö", sanoi poika, jonka kiharat tuulessa hulmusivat. "Kuule, kuinka ympärillämme ulvoo! Tuuli on kylmä. Entä, jos puut putoisivat päällemme, isä! Joutukaamme!"

"Minnekkä viet sinä minua?" kysyi ritari arvellen.

"Minnekkäs muuanne veisin sinua kuin äitini luo, Singoallan luo?" sanoi Surunlapsi, kummastellen tätä kysymystä.

"Singoalla on siis äitisi?"

"On kyllä... Kuinka kummasti sinä puhut tänä yönä?"

Ritari lienee huomannut, että hänen kysymyksensä eivät olleet oikein asetetut, ja että tässä olisi viisaampaa vaieta kuin puhua, sillä hän vaelsi kauan äänetönnä pyhiinvaeltajan vieressä.

He tunkivat yhä syvemmälle metsään.

Mustien pilvien välitse, jotka haaksirikkoisen laivan tavoin ajelehtivat taivaalla, valoi kuu keltaista, sairaloista valoan. Puitten edestakaisin huojastelevat oksat ja lehvät muodostivat väräjävän, tuhansista varjoista ja valosäteistä kudotun verkon yli metsän valaistujen paikkojen; siellä näyttivät kaikki esineet elävän, liikkuvan ja hyppivän aavemaisessa sekasorrossa. Mutta siellä, missä puut olivat tuuheampia ja tiheämpiä, oli pilkkopimeää.

Mikä on se, joka loistaa tuolla puitten runkojen takana? Se ei ole kuun valoa; punaisia liekkejähän siellä hulmuu tervassoihdusta. Metsässä kuuluu ääniä, jotka eivät ole tuulen. Kuule, mitä huutavat:

"Alako, armahda! Alako... Alako..."

Surunlapsi pelästyi. Ritari mutisi: "Hornan henget pitävät kokoustaan tänä yönä."

"Isä!" sanoi poika ja painautui lähemmäksi häntä; "minua pelottaa... tämä on kauhea yö... suojele minua!"

"Isä!" sepä oli merkillinen sana tämän merkillisen paholaisen pyhiinvaeltajan suusta. "Älä pelkää", sanoi hän ääneensä ja puristi yhä kovemmin pojan kättä; "ei kukaan ole ottava sinua minulta."

Niin vaeltivat he eteenpäin natisevien, huohottavien ja valittavien puiden alla, läpi vaaleankeltaisen kuutamon ja läpi mustien varjojen. Lakkaamatta, vaikkakin kauempana, kuului kuin monesta suusta huutoja: Alako! Alako! Myrskyn vinkunassa, järven kohinassa, kuutamon haamumaisessa valossa, jopa pilvienkin muodoissa oli jotain kummallista ja kuoloa ennustavaa.

"Alako!" ajatteli ritari, kuunnellen halveksivalla korvalla tuota huutoa; "mitä merkitsee tuo sana? Missä olen sen ennen kuullut? Oo, minä tiedän... loihutusana, joka sieluni kahlehti. Mutta tänä yönä se turhaan kaikuu. Tänä yönä ovat kaikki loihdut tehottomia päätöstäni vastaan."

Hän pysähtyi ja katseli vihoissaan ja vavisten kuuta, jonka pilkut selvemmin kuin muulloin olivat kasvojen näköiset — kasvojen, jotka olivat selittämättömät, käsittämättömät. Ritari kohotti nyrkkiin puristetun kätensä tuota hiljaista katselijaa kohtaan tuolla ylhäällä, ja hänen sielunsa puhui hänen suljettujen huuliensa välistä: "Sinä, sinä, joka hopeasirpin kiroton lahjan avulla kahlehdit sukuni hengen omaan henkeesi, yölliseen taivaaseen ja korprien syvyyteen! Sinä, joka kostat kääntymisemme Herraan Kristukseen kiihottamalla pakananaisen, sen mustasilmäisen verenimijän, imemään sydämeni mehun! Alako sinä!"

He olivat nyt lähellä kalliomurrosta.

"Surunlapsi, onko tie äitisi luo pitkä?" kysyi herra Erland, haparoiden puukkoaan viittansa alta.

"Taas puhut sinä niin kummallisesti... Niinkuin et muka sitä tietäisi", sanoi Surunlapsi ja katseli isänsä kasvoja. Eivät ne olleet sen näköiset kuin tavallisesti, kun salainen voima hänessä vaikutti. Ne olivat synkät niinkuin päivällä, vielä synkemmät ja kamalammat.

Kauhea epäily lensi läpi Surunlapsen mielen. Hän pysähtyi ja huudahti, samalla kun hänen povensa vapisi:

"Herra Erland, me palaamme linnaan. Seuraa minua!"

"Mikä naurettava oikku, kun kerran olemme lähteneet ulos ja niin kauan myrskyssä ja pimeässä vaeltaneet äitiäsi tavataksemme! Ei, hurskas pyhiinvaeltaja, me jatkamme matkaamme. Kohta kai lienemme jo perilläkin."

"Me palaamme! Minä käsken sinun palaamaan!"

"Haa, sinä lasket hupaista leikkiä. Etkö ole palvelijani? Enkö ole herrasi? Kuka meistä kääntää?"

Ei ollut enää epäilemistäkään. Se salainen voima, johon pieni opas oli luottanut sanoessaan: "Minä käsken", ei vaikuttanutkaan; Surunlapsen tahto ei tepsinyt. Ritari oli hereillä; sen näki Surunlapsi hänen raivoisista katseistaan.

Kuoleman tuskan valtaamana lankesi hän polvilleen ritarin eteen, syleili hänen polviaan ja rukoili:

"Herra Erland... isä... älä tee minulle pahaa!"

"Mitä pelkää sinä? Joko moittii sinua omatuntosi? Kas niin, älä kujeile siinä! Ylös, poika, ja vie minut äitisi luo!"

Erland tarttui poikaa tiukasti käteen ja riuhtasi hänet ylös.

"Minä vien sinut hänen luokseen. Mutta... et kai tahdo tappaa häntä? Et kai tahdo äidilleni tehdä mitään pahaa?"

"Älä ajattele häntä; ajattele itseäsi", sanoi ritari. "No, totteletko sinä, vai uskallatko vastustella?"

"Herra Erland, minä tottelen... tottelen mielelläni. Mutta lupaa..."

"Vaiti!" huusi ritari ja veti, voimatta enää mielialaansa salata, metsästyspuukon tupestaan. "Sinä olet äitisi rikostoveri, ja niin totta kuin hän on elinvoiman sydämestäni imenyt, lupaan minä, että hänen oma sydämensä on tänä yönä veitseni kärjessä hytkähtelevä. Ja sinulle sanon minä, että jos hetkeäkään vitkastelet opastamasta minua hänen luokseen, minä tapan sinut ja opastan itse itseni. Ja jos en häntä tänä yönä tapaa, niin tulevat metsästystorvet huomenna soimaan, tulevat koirat irti laskettaviksi ja metsästysajo toimeenpantavaksi saartamaan sitä pirullista noita-akkaa. Hän ei ole pääsevä käsistäni. Älä sen vuoksi enää sanallakaan kärsivällisyyttäni koettele! Muista itsesi vuoksi sitä tottelevaisuuden valaa, jonka olet minulle vannonut! Eteenpäin!"

"Ei, ei!" parkasi Surunlapsi hätähuudon voimalla ja tarttui vielä kerran ritarin polviin. Tämä irroitti rajusti hänen kätensä ja potkasi hänet vihaa ja inhoa kuohuen luotaan.

"Roisto, voisit sinut yhdellä nyrkin iskulla musertaa! Ylös, sanon minä, ja vie minut matkamme määrään! Tottele tai kuole!"

"Isä, säästä minua! Älä tapa minua!"

"Isä", virkkoi ritari yhä kasvavalla raivolla; "sinä, joka saatanan loihutempuilla kauan olet kahlehtinut ja turmellut sieluani, sinä, joka olet helvetin sukua, perkeleen ja noita-akan sekasikiö, uskallatko vielä häväistä kristittyä miestä häntä isäksesi kutsumalla! Sinun tulee kuolla yhdessä äitisi kanssa. Vielä viimeisen kerran käsken minä: nouse ylös ja opasta minua!"

Ja kun poika ei liikahtanut, tarttui ritari hänen käteensä ja laahasi hänet mukanaan. Surunlapsen jäsenet tarttuivat puunjuuriin, orjantappurat niitä raatelivat. Kipu ja pelästys panivat hänet vaikeroimaan, mutta hänen valituksensa ja se vähäinen vastarinta, jota hän koetti tehdä, lopettivat verisissä unelmissaan olevan ritarin kärsivällisyyden. Hän pysähtyi, katseli uhriaan äärettömällä vihalla ja iski puukkonsa hänen rintaansa.

Hän oli poistunut muutamia askelia siitä paikasta, jota Surunlapsen veri punasi, kun hän pysähtyi ja virkkoi itsekseen:

"Isä! Mikä valhe!"

Hän astui taas muutamia askeleita, mutta pysähtyi ja virkkoi taas:

"Isä! Mikä anteeksi antamaton, julma, kauhea valhe! Minä palaan ja huudan hänen korvaansa: sinä valehtelet! Minä en ole isäsi... Minä huudan: kirottu ollos sen valheesi tähden!"

Musta pilvi kulki kuun editse ja seutu pimenei. Mutta ritari oli kuulevinaan kuolevan korinaa ja meni ääntä kohti. Hän kompastui ruumiiseen. Taas paistoi kuu. Se valaisi kasvoja, jotka eivät olleet

Surunlapsen, valaisi kamalasti vääntyneitä, sinisen kalpeita, verivaahtoon tahraantuneita kasvoja. Siinä makasi tuntematon, mustaverinen mies. Hänen rintansa oli paljas, ja ritari, joka hämmästyneenä katseli häntä, näki siinä suuren murhamiehen merkkejä: paiseita ja mustia pilkkuja.

"Rutto!" mutisi ritari kalpein huulin.

Hän nousi ylös ja kulki eteenpäin tietämättä minne meni. Hän vei kätensä otsalleen, jonka takana veri kihisi sekavissa aivoissa. Milloin kulki hän kiivaammin; milloin pysähtyi hän ja katseli keltaisen kalpeata, surullista kuuta. Hän meni ilman mitään määrää ja mitään ajattelematta. Hän kuuli puitten lehvien kuiskailevan sanoja, milloin julmia, niin että niitä säpsähti; milloin ilkkuvia, niin että hän kiukuissaan hammasta puri ja repi ne lehdet, jotka noin olivat kuiskailleet, irti oksistaan; milloin hullunkurisia, niin että hän nauraa hohotti; milloin surullisia, että hän vuodatti kyyneleitä.

Mutta kaikista kummallisimmin kuiskaili yölliselle kulkijalle, joka sitä lähestyi, kuusi kukkulan laella, metsäpuron reunalla, sillä sinne sattuma hänen askeleensa johti. Se seiso siellä niinkuin ennen muinoin, solakkana, suorana, ylpeänä ja myrskyä uhkaavana. Surisiko se särkynyttä sielua, kuihtunutta vartaloa, jolla muinoin, vaikkakin jalommassa muodoissa, oli sama oman voiman ja ylpeyden leima kuin hänelläkin? Vai ivasiko se? Hän ei tiennyt kumpaako se teki, mutta hän tahtoi tietää sen ja kuulosteli, ja kun hän kuulosteli, oli hän tuolta ylhäältä, vai omasta rinnastaanko, kuulevinaan jotain, joka sanoi: "Tuolla liikkuu joku kukkulan laella; onko se kuusi, joka mustia oksiaan heiluttaa? Onko se ruusupensas, joka taipuu, kun tuuli noukkii sen vaalean punaisia kukkia? Vai onko se Singoallan hame, joka liehuu tuulessa, kun hän rakkahintansa vartoo? En tiedä, mutta minä aavistelen ja olen onnellinen. Suloista on neitoansa kohdata, suloisinta silloin, kun hämärä maita peittää..." Pyh, mitä varten muistella tätä laulua? Ei ole mitään syytä sitä nyt laulaa. Ei ole mitään ivaa eikä mitään sääliä, vaan pelkkää lapsellisuutta sitä laulaa. Eihän voi siitä suuttua eikä sille nauraa. Niin päätteli yöllinen kulkija mielessään. Samassa muisti hän puukon, joka hänellä vielä oli kädessään, ja kun hän kuutamossa sen terää tarkasteli, ajatteli hän:

"Se voisi todellakin olla verta minun verestäni."

Hän nakkasi aseensa menemään ja ajatteli, että hän kuitenkin oli aika onnellinen, kun olentonsa oli särkynyt niin moneksi kappaleeksi, ettei hän tiennyt, mikä niistä oli oikea. Paloitellun käärmeen osat elävät epätoivoista liikkuvaa elämää, ennenkuin kangistuvat ja muuttuvat kuolleiksi osiksi jostain, joka ennen oli yhtenäistä. Mutta että ne pyrkivät yhtymään, niinkuin taru kertoo, sitä ei yöllinen vaeltaja voinut ymmärtää. Hän puolestaan ei mitään yhtymistä halunnut. Parasta oli jäljettömiin kadota, ja hänen pitäisi nyt oikeastaan nauraa kaikelle, kun tiesi, että rutto raivoaa nyt kautta maailman ja tuho kaikki murhamiesten sikiöt, joita maassa matelee. Sitten saisivat ruohot ja kukkasot kasvaa rauhassa eläinten hampailta eikä mikään kirves tulisi kaatamaan puita, jotka silloin vapaasti saisivat kutoa oksistaan holvin yli vaikenevan maan. Silloin olisi paratiisi kaikessa komeudessaan uudistettu. Kun ei vaan sitten mitkään Aatamit ja Eevat tulisi sitä uudelleen turmelemaan! Uutta Aatamia seuraisi uusi Kain, joka veljensä murhasi, ja Kainia isät, jotka poikansa tappoivat, ja isäi pojat, jotka isänsä tappoivat. Tällaisissa sekavissa mietteissä jatkoi ritari harhailuaan ristiin rastiin metsässä.

Silloin sattui päivän koittaessa, että hän näki tulen tuikkivan ja meni sitä kohti.

PÄIVÄN KOITTO.

Tulen valo tuli kalliomurroksesta.

Tämä yö — niin oli Singoalla päättänyt ja sanonut sen Surunlapsellekin — tulisi olemaan hänen onnensa viimeinen yö. Oliko se ennustus siitä, mitä tänä yönä tapahtuisi? Ei, Singoallalla oli kyllä ennustustaito, oli hyvin kehittynyt aavistelemiskyky; mutta itse olisi hän aina vakuuttanut, että tämä oli päätös eikä aavistus. Se onni, jota hän oli nauttinut, oli ääretön; se pyyhki pois kaikki hänen kärsimyksensä, hänen sydämensä paisui kiitollisuudesta Jumalaa kohtaan näiden öiden salaperäisestä riemusta ja unhottumattomista hetkistä hänen lemmittynsä ja puolisonsa rinnalla. Ne olivat nyt luetut nuo hetket, sillä hän ymmärsi, ettei Erland voinut niitä kestää. Hän olisi kuoleva, ja hajaannus yöllisen ja päiväisen elämän välillä tulisi kestämään. Mutta eikö muisto olisi kylläksi voimakas sulostuttamaan sitä kaipuuta, jota hän tulisi tuntemaan, sittenkun oli sanonut Erlandille viimeiset peruuttamattomat jäähyväisensä ja poistunut ainiaaksi hänen läheisyydestään. Mutta miksi kaipuuta? Eikö elämä voi olla unelma, jossa mielikuvitus tarjoo sydämelle sen, mitä se haluaa, jossa menneisyys on takaisin saatua todellisuutta, missä ei kaipuulla ole mitään sijaa? Niin, unessa tulisi Singoalla loppuelämänsä elämään.

Toisella puolella meren, kaukana itäisten arojen takana, on maa, missä palmut kohoavat vihreän sinistä taivasta kohden ja ilma on täynnä unettavaa kukkien tuoksua.

Se on levon ja unelmien maa. Siellä on kallioon hakattuna kummallinen temppeli, jota valkopukuiset, äänettömät papit vartioivat. Siellä uinailee pehmoisilla patjoilla pylvästöjen varjossa papittaria, joiden ainoana tehtävänä on silloin kun tamtam soipi, tanssia kulta- ja helmipukuihin puettuina tanssi aistien iloksi ja sitten palata iankaikkista olemattomuutta miettimään. Sinne aikoo Singoalla kulkunsa suunnata, kun kerran tämän havupuiden maan jättää. Siellä on hän palmulle puhuva Pohjolan kuusesta, lotuskukkaselle lummekukasta ja itselleen on hän kertova loppumatonta tarinaa sinisilmäisestä nuorukaisesta ja laulava tätä tarinaa kuin kehtolaulua sydämelleen, kunnes sydän herpoo ja sykkimästä lakkaa. Surunlapsi on oleva tämän temppelin poikapappi, sillä tapa on siellä semmoinen, että jumalan uhritulen sytyttää siellä poikanen, jonka kauneudessa näkyy kaiken katoavaisuus. Siellä on Surunlapsi pyhistä kirjoista, joita papit säilyttävät, oppiva entisaikain viisautta, ennenkuin se ennustus on täyttynyt, minkä äiti on hänen silmäkulmiensa luomista lukenut.

Niin oli Singoalla päättänyt. Hän oli koristautunut jäähyväisjuhlaan. Hän oli kauniimpi tänä yönä kuin sinä päivänä kymmenen vuotta takaperin, jolloin Erland ensi kerran näki hänet metsäpuron reunalla. Onni oli tuonut takaisin hänen nuoruutensa kauneuden, mutta henkisempänä ja enkelillisenä. Rakkaus ja uhrautuvaisuus, jotka olivat läpitukenneet hänen olentonsa, olivat tehneet hänen kauneutensa taivaalliseksi. Se olisi hurmannut silmää niinkuin silmäys toisesta maailmasta, ellei siinä samalla olisi välkkyillyt jotain tästäkin maailmasta, vaikkakin sen tutkimattomimmista syvyyksistä — jotain honkametsän huminasta ja tähtiyön salaperäisyydestä, jotain lumottua ja luonnon kummaa...

Rotko oli koristettu syksyn viimeisillä ruusuilla. Assim oli sytyttänyt tulen lieteen. Singoalla oli sanonut hänelle, että se nyt tapahtuu viimeisen kerran ja äänetönnä oli Assim sen ilmoituksen vastaanottanut. Singoalla oli käskennyt hänen pitämään kaikki valmiina lähtöä varten huomanaamuna, ja vaieten oli Assim hänen tahtonsa täyttänyt. Nyt istui hän ja tuijotti tuleen ja näki, kuinka kekäleet tummenivat, hiiltyivät ja tuhkaksi muuttuivat. Hänestä tuntui välistä kuin ei olisi hän lieden tuleen katsellut, vaan oman sydämensä tuleen.

Singoalla istui sammaleisella vuoteellaan otsa käteen nojaten, unelmiin vaipuneena, ja kuulostaen ääniä, jotka voisivat ilmaista odotettujen tulon. Hän voi istua noin tunnin toisensa perästä. Hänen elämänsä oli näinä päivinä ollut juuri tuollaista vartoilemista. Hän tuskin huomasi ajan kulun, mutta piti kuitenkin hetkistä lukua.

Ulkona raivosi myrsky. Silloin tällöin osui tuulenpuuska kalliolohkareiden välitse rotkoon ja uhkasi sammuttaa tulen.

"He viipyvät kauan tänä yönä", sanoi Assim muutamien tuntien vaitiolon jälkeen. Ja kun tähän huomautukseen ei odotettu vastausta eikä saatu, virkkoi hän itsekseen, pannen muutamia risuja tuleen: "Vielä vähän aikaa on tuli palava. Mutta kohta se on itsensä loppuun kuluttava. Hyvä on. Me pääsemme rauhaan."

Assim meni rotkon suulle, katseli pilven keskessä vaeltavaa kuuta taivaalla ja kuunteli nautinnolla myrskyn laulua. Ihanammin kuin tänä yönä ei ollut pohjolan metsä koskaan soinut, niin tuntui ainakin hänestä. Hän tahtoi pukea sanoihin mitä tunsikin, mutta ei voinut. Sen hän kuitenkin käsitti, että metsän laulu ilmaisi arvoa ja vihaa, tuskia ja miehuutta, synkkiä kokemuksia ja voiton varmuutta.

Mutta näiden äänien seasta kuului muitakin, jotka eivät olleet myrskyn. Ne huusivat ulkona metsässä: Alako, Alako! — ja Assimin kasvot, jotka olivat ilmaisseet jotain haaveilevaa ja uinailevaa, kävivät silloin valppaiksi, kuulostaviksi ja kummasteleviksi. Kun hän oli tullut vakuutetuksi siitä, etteivät korvansa häntä pettäneet, sanoi hän Singoallalle:

"Täällä metsässä on ihmisiä, jotka huutavat avukseen kansamme Jumalaa!"

"Se on rukoukseni kaikua", sanoi Singoalla ja kohotti päätään; "minä olen rukoillut kansani jumalalta kieltämyksen voimaa ja olen sen saanut. Mutta etkö kuule muita ääniä metsässä? Etkö kuule Erlandin ja Surunlapsen ääntä?"

"En."

"Yö on pelottava niille, jotka peljätä osaavat. Ehkä vapisee Surunlapsen sydän ja ehkä vie pelko hänen askeleensa harhaan. Mene heitä vastaan, Assim, ja opasta heidät tänne!"

"Täällä on paljon tutkittavaa tänä yönä metsässä", sanoi Assim ja meni. —

Kun hän vihdoinkin palasi, oli hänellä kuoleva poika sylissään ja hän laski sen Singoallan jalkojen juureen.

Olisihan kyllä voinut olla tukalaa pujotella välitse ja kiivetä ylitse noiden mullin mallin olevien kalliolohkareiden, varsinkin öiseen aikaan ja hämärässä kuutamossa; mutta kävihän se sentään aika helposti, ja ritarista tuntui kuin hän useamman kuin yhden kerran olisi tätä tietä kulkenut ja siihen miltei tottunut. Sitä hän vain ihmetteli, ettei hän poikasena ollessaan, jolloin niin paljon metsässä harhaili ja etupäässä haki ja rakasti sen hämärimpiä piilopaikkoja, kuitenkin ollut lähemmin tutustunut tähän hullunkuriseen polkuun, joka uhkasi saattaa itseensä vuoren kuninkaan linnaan.

Nyt ei hän enää ollut kaukana rotkon suulta. Silloin pysähdytti hänet se ajatus, että hänkin kulki tänä yönä metsässä jatkaakseen pakanakuninkaan Torin työtä ja tappaakseen metsän pahimman peikon, jättiläisnaisen, tuon viekoittelevan, joka oli imenyt elinvoiman hänen sydämestään. Mutta sitten muisti hän ruton, joka oli tullut maailman kaikkea elämää hävittämään, ja joka siis teki tappamisen turhaksi, jopa naurettavaksikin. Ja hän muisti tuon kalpean pojan ja sanan: isä, ja puukon, josta tippui voivottelevia veripisaroiita ja jonka hän pensaaseen nakkasi, ja muisti kuusen kukkulan laella ja laulun: "Suloista on neitoansa kohdata, suloisinta silloin kuin hämärä maita peittää."

Ne olivat kaikki sekavia muistoja, eikä ritari kyennyt niitä järjestämään. No niin, miksei pysyä niille kaikille välinpitämättömänä, ja miksi vähääkään välittää mistään menneestä, nykyisestä tai tulevasta? Kunhan kulkee kulkeakseen, ei välitä matkansa määrästä, menee tuonne rotkoon siksi, että on sattunut askeleensa sinne päin suuntaamaan eikä minkään muun vuoksi. Onhan vain kuin uoma yhtä mittaa vuotavan mielialojen virran, mutta antaa virran mennä menojaan eikä koeta pysäyttää sen laineita. Sellaisessa mielentilassa kulki ritari eteenpäin ja astui väliäpitämättömin askelin rotkoon.

Hän katseli ympärilleen. Hänen vieressään seiso, seinään nojaten, mustaverinen mies, joka häntä hehkuvin silmin katseli. Mutta se ei liikuttanut ritaria. Se oli taaskin noita vaikutuksia, joista voi olla aivan välinpitämätön. Mutta syvemmillä rotkossa näki hän muutakin. Näki naisen kauniimman kuin koskaan oli voinut kuvitella, surullisemman, polvistuessaan tuossa kuolleen pojan yli, kuin kaikki se suru mitä ritari oli voinut ajatella — sillä siinä surussa, mitä hän tähän saakka oli nähnyt, oli aina ollut heikkoutta ja lohdutuksen tarvetta tai myöskin epätoivoa ja vihaa, mutta tämä suru oli luonnollinen ja sekoittamaton eikä se ollut mitään muuta kuin oma itsensä. Hän tunsu tuossa naisessa kasvojenpiirteitä, joita hän oli rakastanut ja vihannut, epäjumaloinut ja kironnut; hänen muistonsa eteen kuvastui päivän paistetta ja kukkaistuoksua, yöllistä pimeyttä ja kauhua. Hän tunsu taas mielensä hämmentyvän. Silloin kuuli hän mustan miehen sanovan:

"Singoalla, ritari on täällä. Et tarvitse enää kauemmin odottaa kuolemaa."

Ja ritarille sanoi mies, hänen käteensä tarttuen:

"Älä vitkastele, vaan päätä, mitä olet alkanut! Hän tietää, mitä varten tulet. Surunlapsi ehti ilmoittaa tulosi, ennenkuin silmänsä ummisti. Sinä tulet kostamaan vääryyttä, jota Singoalla on sinulle tehnyt, kun teki sinut silmiensä valoksi ja sydämensä haluksi ja lupauksiensa puolisoiksi ja poikansa isäksi. Hän on julmasti loukannut sinua rakkaudella ja uskollisuudella. Hän ansaitsee kuoleman ja toivoo sitä kättesi kautta. Hän tahtoo kuolla oikeutetun vihasi ensimmäisen uhrin — oman poikasi — viereen. Niin, hän on hyvin rikollinen ja ansaitsee kuoleman, sen voin minä todistaa, joka olen kuullut ne lukemattomat huokaukset, joita muistosi on pusertanut hänen rinnastaan, ja nähnyt ne loppumattomat kyyneleet, joita hän on sinun tähtesi vuodattanut. Tapa hänet, herra ritari! Sitten tulee tilinteko meidän välillämme."

"Se on tarpeetonta", sanoi ritari; "minä lähdin häntä tappamaan, niinkuin sanot, mutta metsä on mieleni muuttanut. Rutto on tullut eikä enää maksa vaivaa kuoleman kanssa kilpailla. Sen ja paljon muutakin olen metsässä oppinut. Sitäpäitse ei tuo nainen ole se, jota etsin, vaikka he ovatkin toistensa näköiset. Tuo tuossa on ihminen; hän itkee kuollutta lastaan ja hän näyttää niin surulliselta, että rintani voivottelee häntä katsellessani..."

"Mitä", huudahti Assim, "etkö aio lopettaa mitä olet alkanut? Onko sinulla rohkeutta peräytyä? Jos uskallat mielesi malttaa, silloin saat kuulla sen kamalan..."

"Älä jatka", sanoi ritari, "minulla on rohkeutta mihin tahansa enkä minä mitään pelkää. Ei kukaan ole vielä voinut sanoa minun pelkäävän. Minulla on rohkeutta malttaa mieleni. Älä häiritse minua, sillä sielussani alkaa valjeta, ja minä olen kohta saava muistoni kootuksi. Tämän naisen kasvot luovat valoaan syvälle menneisyyden kuiluihin."

"Joudu!" sanoi Assim; "hän *tahtoo* kuolla kätesi kautta. Hän ei voi elää ja samalla kertaa tietää, että sinä hänen puolionsa, olet tappanut hänen ja sinun poikasi. Älä ole julma tuota naisparkaa kohtaan! Hän anoo kuolemaa kuin armoa. Palkitse hänet siitä lempeydestä, jota hän on sinulle osoittanut! Hän ei ole virkkanut kovaa sanaa lapsensa murhaajasta; itseään on hän syyttänyt, vaan ei sinua..."

"Niin", sanoi ritari, "olet oikeassa. Hänen kasvonsa ilmaisevat liikuttavaa hyvyttä. Minä rakastan noita kasvoja, vaikka niitä nähdessäni tahtoo sydämeni sulaa. Minä olen kova ja karkea mies, kiivasluontoinen ja taipuvainen ihmisiä ylenkatsomaan; mutta tämä nainen voisi pelkällä läsnäolollaan muuttaa minut, varsinkin jos saisin hänen jalkainsa juuressa istua ja hän jostain pyhästä kirjasta tahtois lukea minulle Jumalan rakkaudesta ja armosta..."

"Hän ei ole sama kuin ennen", sanoi Assim ja häntä kammotti; "hän puhuu kuin mielipuoli. Herra ritari", huusi hän, "älä kokoo muistoja, varo lapsuutesi muistoja; muuten ehkä johtuu mieleesi päällikön viisitoistavuotias tytär, tuo hento lapsi, jonka sydämen ryöstit... Näkisit todellisuuden ja katuisit niin, ettet sitä kestä jaksaisi! Ei, pidä ne pyhät ennakkoluulosi, jotka tähän saakka ovat olleet varustuksesi, kilpesi ja jousesi, ja juokse umpisilmässä sitä tietä, jota olet verellä tahrannut! Minä sanon sinulle, että tämä mustasilmäinen nainen on olento, aivan toista sukua kuin sinä, on salaperäinen luonnon lapsi, joka yhtä vähän kuin kukkakaan on muuta kastetta saanut kuin mikä lankee taivaasta, joka ei koskaan ole rukoillut minkään muun temppeliholvin alla kuin tähditetyn taivaan ja jota eivät mitkään muut pyhät savut ole kietoneet kuin ne, jotka usvana maasta nousevat. Pyhää vettä ei hänen päälleen ole heitetty, eivät koskaan ole häntä papit siunanneet eikä hänellä ole toivoakaan sinun taivaaseesi tulla. Hän on — kuuletko? — hyljätty olento, pakana, puoleksi peikko, noita, joka katseidensa ja poskiensa ja äänensä pakanallisella loihutuvoimalla on sinut noitunut ja tästä kauheasta rikoksestaan kuoleman ansainnut. Ylös ritari! Pistä hänet kuoliaaksi! Olet aseeton... tässä on miekka. Tapa noita-akka, niinkuin olet tappanut hänen sikiönsä! Pian! Älä arvele! Pian, tai tapan minä sinut!"

Ja Assim pisti miekkansa Erlandin käteen ja tahtoi temmata hänet mukaansa. Mutta tämä irroittautui ja sanoi kiivastumatta:

"Sinä puhut, niinkuin olet kuullut munkkien puhuvan. Jo riittää. Sinä tahdot sekoittaa mieleni, mutta se ei onnistu. Tuo nainen tuossa ei ole noita, vaan jumalanlapsi, joka suree maailman onnettomuutta ja jonka sydän minunkin kurjuuttani hellii. Sillä en tahdo kieltää olevani onneton. Tekee mieleni itkemään ja katumaan, vaikkun oikein tiedä, olenko ainoastaan minä rikkonut jotain vastaan, vai onko kohtalokin minua vastaan rikkonut."

Hän astui muutamia askeleita Singoallaa kohden ja jatkoi:

"Vaimo parka, sinä suret tuota poikaa, etkä ehkä tiedä, että minä olen hänet tappanut. Ritarikunniani kautta vakuutan minä, että kernaasti tahtoisin antaa henkeni saadakseni hänet henkiin ja tuskasi lohdutetuksi. Mutta sitä en minä voi, ja lupaan vain sen, minkä voin täyttää: etten enää koskaan palaja kattoni alle, vaan, jos rutto minut säästää, pukeudun jouhipaitaan elämäni loppuajaksi ja elän kasvien juurista ja rukoulen joka päivä Jumalalta anteeksi syntejäni. Sen tahdon tehdä. En tästä päivästä ole vaimoani Helena näkevä enkä poikaani Erlandia; jätän linnani ja tavarani, ja vietän päiväni katumuksen tekijänä täällä metsässä. Se ei tosin voi sinun suruasi lievittää, mutta minua se on lohduttava, sillä joka hetki tunnen yhä selvemmin, että olen onneton; kuta kauemmin sinua katselen, sitä enemmän mieleni selviää, kuta varmemmaksi muistoni tulevat, sitä varmemmasti tulen minä vakuutetuksi siitä, että sinä... oi, Jumalani!... että sinä... niin, minä tunnen sinut, Singoalla... sinä nuoruuteni unelma... ensimmäinen rakkauteni... puolisoni!"

Oltuaan tähän saakka liikkumatonna kuin kuvapatsas, kumartui Singoalla nyt yhä lähemmä poikansa ruumista kohden, ja ritari kuuli hänen itkevän. Silloin meni hän hänen luokseen, nosti hänet ylös ja sulki hänet syliinsä. Hänen rintansa kohosi, hänen silmänsä kostuivat kyynelistä, joiden läpi kimmelteli selvinnyttä mieltä ilmaiseva katse. Mutta tämä syleily oli lyhyt; eräs ajatus sen keskeytti; ritari kääntyi pois ja kulki käsi otsallaan ulos rotkosta, ja Assim, joka seurasi häntä louhukosta, näki hänen hiljalleen astuvan metsän sisään.

RUTTO.

Kun päivä koitti, oli ilma raskas ja taivas pilvessä. Silloin kun aurinko jonkun kerran puhkasi pilvet, oli sen valo kellan vaaleaa ja outoa. Oli herennyt tuulemasta ja tullut tyyni ilma, joka pilvisestä säästä huolimatta oli tukehduttavan kuuma.

Varhain aamulla heräsivät munkit kiivaaseen soittoon. Veli Johannes avasi portin ja näki miehen, joka oli puettu kirjaviiniin kuluneihin vaatteihin. Hän pyysi saada puhutella munkkeja. Kohta tulivat muutamat näistä saapuville priorin kanssa. Nopealla silmäyksellä tarkasteli isä Henrikki miehen kasvoja ja huudahti: "Mitä sinä tahdot? Sinähän olet sitä jumalatonta joukkoa, joka kymmenen vuotta sitten ryösti

tämän luostarin, vai valhettelevatko silmäni?"

Mutta mies vastasi: "Sen asian olisit voinut unhottaa jo. Minä tulen nyt pyytämään sinulta apua, jos voit mitään apua antaa. Me saavuimme tänne yöllä ja leirimme on metsässä. Ajosrutto raivoo keskessämme."

"Ajosrutto?" sammalteli priorin kammeltelevin kielen.

"Niinpä niin, musta surma", sanoi mies.

"Musta surma!" kertoivat munkit ja horjahtivat holvin pilareita vasten tai heittäytyivät suulleen maahan tai painoivat kalvenneet kasvonsa rintojaan vasten, mutisten: *Miserere domine!*

Isä Henrikki tointui ensiksi ja sanoi miehelle: "Me seuraamme sinua kaikki."

"Ylös!" virkkoi hän munkeille. "Niittomies on tullut. Tässä täytyy pelastaa vehnä, kun ohdakkeita revitään iankaikkisessa tulesta poltettaviksi. Nouskaa ylös ja varustautukaa juholliseen saattokulkuun! Ottakaa risti, ehtoollisleipä, kastemalja ja pyhäinjäännösrasia! Ylös!"

Munkit nousivat vavisten ylös. Neljänneksen kuluttua lähti saattokulku luostarista. Vieras mies oli oppaana. Vastaantulijat heittäytyivät maahan kasvoilleen. Toiset heistä tiesivät jo kamalan vieraan tulosta; toiset, jotka olivat tulleet yksinäisistä kodeistaan erämaassa eivätkä tänä aamuna vielä ketään tavanneet, eivät siitä mitään tieneet. Kulkiessaan eteenpäin risteineen ja lippuineen, ehtoollisineen ja pyhäinjäännösrasioineen veisasivat munkit, mutta laulu kuului soinnuttomalta raskaassa ilmassa, niinkuin olisi kaiku metsästä kadonnut:

Aufer immensam, Deus, aufer iram,
Et cruentatum cohibe flagellum:
Nec scelus nostrum properes ad aequam
Pendere lancem.

Non opus summi pereat magistri,
Nec sinas passam fore passionem,
Corde sed manans lavet omne crimen
sanguis et unda.

Väkijoukko seurasi saattokulkuetta, joka vieraan opastamana lähestyi ahoa, mihin muukalaiset nyt, niinkuin kymmenen vuotta takaperin, olivat leirinsä tehneet.

Täällä oli ruumiita, sairaita ja kuolevia. Täällä oli äänetöntä epätoivoa, kuoleman kauhua, surua ja onnettomuutta. Toiset noista muukalaisista huusivat raivoisin äänin: Alako, Alako! Toiset kantoivat vettä lähellä olevasta lähteestä, sammuttaakseen sairaiden sisusten polttoa.

Valitushuudot vaikenivat, kun saattokulku astui esiin metsän reunasta, ja ruttovirren synkät sävelet vaakuivat ahon ylitse. Vaaleiden pilvien ympäröimänä, jotka suitsutusastioista kohosivat, kiersi saattokulku ahon. Mutta väkijoukossa, joka uteliaisuudesta oli lähtenyt seuraamaan, levisi kuiskauksina tieto rutosta, ja katsojat haihtuivat kuin akanat tuuleen.

Isä Henrikki tarttui ristiin, kulki elävien ja kuolleiden lomitse, ja pystytti pyhän merkin keskelle tätä surkeuden kenttää. Senjälkeen hajaantuivat munkit aholle pelastamaan pakanasieluja ja tuskaa lievittämään. Terveet ja sairast taivuttivat päänsä kastemaljaan ja saivat siitä sen kylvyn, jonka avulla he tulisivat saamaan armon kristittyjen Jumalalta. Moni sairas, joka nyt kastettiin, sai kuolevana vastaanottaa viimeisen voitelon. Viinillä ja vedellä virvoitettiin kuivuneita kurkkuja, lohduttavilla sanoilla epätoivoisia mieliä. Niitä muukalaisia, jotka olivat terveitä, kehoitettiin tarttumaan lapioihin ja kaivamaan hautoja kuolleille. Niin tapahtuikin, ja tuntimääriä messusi muuan munkki yksitoikkoisella, vapisevalla, mutta uupumattomalla äänellä tämän haudan partaalla, johon yhä useampia uhreja kannettiin.

Sillaikaa kuin munkit tätä tekivät, levisi tieto suuren murhamiehen tulosta yli koko seudun. Kaikkien sydämet vapisivat. Monet turvautuivat ihmiskeinoihin onnettomuutta häätääkseen. Muutamat pakenivat vaimoineen ja lapsineen edemmäs etelän metsiin; uudisasukkaat yksinäisissä metsätaloissa tarttuivat jousiin ja nuoliin, uhatakseen jokaista, joka uskalsi heitä lähestyä. Mutta eivät voineet nuolet eivätkä jouset säilyttää pois kamalaa vierasta. Jo edellisillä viikoilla oli monin paikoin niillä seuduilla epäilyttäviä taudinkohtauksia ilmaantunut, mutta ei kukaan ollut uskonut tai tahtonut uskoa, että se oli tuon hirviön työtä. Kun ei nyt enää ollut epäilystäkään hänen läsnäolostaan, näyttivät samalla viimeisetkin näkymättömät esteet hänen tieltään kaatuneen. Muukalaisten tulon jälkeisenä yönä lensi murhanenkeli ovelta ovelle, eikä mikään liitonmerkki oven pielessä estänyt häntä astumasta sisään.

* * * * *

"Ei, heidän vetensä ja viininsä ja öljynsä ja laulunsa ja suitsutuksensa eivät mitään auta. Meidän on kuoleminen. Eläkäämme siis niin kauan kuin elämme. Pelottomien matkamiesten tulee viettää iloisia kemuja haudankin partaalla."

Niin puhuivat muukalaiset miehet ja ottivat aseensa ja menivät Ekön linnaan, jonka kellareissa varmaankin olisi runsaasti olutta ja viiniä. Tultuaan salmen rannalle huomasivat he nostosillan olevan ylhäällä ja linnan pihalla oli miehiä, jotka olivat käärineet huiveja kasvojensa ympärille, niin että tuskin muuta näkyi kuin heidän silmänsä; he vaeltelivat yksikseen, ikäänkuin olisivat pelänneet tulla toisiaan lähelle.

"Halloo! Nostosilta alas!" huusivat muukalaiset.

Linnan pihalla olevat miehet vastasivat tuohon kehoitukseen uhkaavilla liikkeillä, sitten kivillä ja nuolilla. Mutta siitä välittämättä kahlasivat muukalaiset salmen yli. Silloin pakeni linnanväki venheissä yli järven sen toiselle puolelle. Sitten pidettiin iloista elämää Ekön linnassa: juotiin ja laulettiin yöhön saakka, jolloin vieraat murhapolton liekkien valossa, jotka torneista ja räystäistä roihusivat, lähtivät tiehensä.

Mutta Helena rouva ja hänen poikansa ja palvelijansa olivat jo linnan viimeisen päivän aamuna muuttaneet luostariin toivoen pyhän paikan seinien sisällä ja hengenmiesten läheisyydessä saavansa jotain viihdytystä vapiseviin rintoihinsa. Missä ritari Erland ja tuo pieni pyhiinvaeltaja olivat, sitä ei kukaan tiennyt.

* * * * *

Seitsemän päivää on kulunut, kun keskiyön aikana luostarin portinkello soi.

Hetken kuluttua kuuluu askelia käytävässä ja ääni kysyy:

"Kuka on siellä ulkona?"

"Veli portinvartija! Veli Johannes! Tunnen äänesi. Avaa Erland Pentinpoika Månesköldille!"

"Mitä!" huudahtaa ääni, "elättekö vielä, herra ritari? Vai onko se kummitus, joka korvaani pettää?"

Portti avautui ja munkin kalpeat, kuihtuneet kasvot, joissa nyt ihmettelyä kuvastui, esiintyivät lampun valossa, joka hänellä oli kädessään.

"Veli Johannes", sanoi ritari, "älä pelkää! Minä en ole haamu, vaan elävä ihminen, vaikka se kyllä kummalta tuntuu sekä sinusta että minusta, sillä mihin silmäni sattuu, on keto niin niitettyä, että siinä tuskin korttakaan kohoaa."

"Kaikki on muuttunut, sittenkun viimeksi teidät näin, herra ritari. Jos tahdotte astua tähän kuolon asuntoon, olette tämän katon alla ainoa elävä olento paitse minua."

"Ei", vastasi ritari, "olen vannonut valan etten astu katon alle, jonka ihmiset ovat rakentaneet. Kuolon asunto on muuten yhtä paljon täällä ulkona kuin siellä sisälläkin. Maailma on hautausmaa, ja sinä veli Johannes, näytät niinkuin olisit siihen elävältä haudattu. Niinpä olen minäkin mielestäni. Tottahan onkin, että sydämeni on kuollut ja haudattu eikä voi enää mitään surua tuntea."

"Hyvä se! Poveesi eivät voisikaan muuten kaikki surut mahtua. Tiedätkö, että puolisosi on kuollut, että uskollisimmat palvelijasi ovat henkensä heittäneet, että isäsi ja opettajasi isä Henrikki ei enää ole elävien joukossa? Oletko nähnyt linnasi hiiltyneet rauniot, herra ritari? Kaikki on turhuus, kaikki, kaikki."

"Jätä lamppusi ja seuraa minua ulos", sanoi ritari, "olen perehtynyt ajatukseen kaiken katoamisesta, mikä on ollut minulle kallista."

"Herra antoi, Herra otti; kiitetty olkoon hänen nimensä!" huokasi munkki astuessaan ulos ja kulkiessaan ritarin vieressä. "On vain muutamia tunteja siitä kuin hautasin rakastetun priorini, mutta ihme ja kumma!... silmissäni ei ole ollut kyyneliä hänen muistokseen. Minun laitani on sama kuin sinun; olen haudannut sydämeni veljieni hautaan."

"Kumpi kuoli heistä ensiksi, puolisoni vaiko poikani?" kysyi ritari hiukan häilyvällä äänellä.

"Poikasi elää vielä... enkö sitä jo sanonut?... Jollei ole kuollut, sittenkun panin hänet lohduttajan helmaan. Jumala lähetti luokseni enkelin naisen haamussa, joka lohduttaen istui vaimosi kuolinvuoteen

ääressä. En tiedä kuka hän on. Ei koskaan ennen ole häntä näillä seuduilla nähty. Hän puhui kuolevalle Helena rouvalle kauniita sanoja ja lohdutteli häntä usein nimeäsi mainitsemalla."

"Minä tiedän nyt kuka tuo nainen on", sanoi ritari, "ja hänenkö helmaansa sinä panit poikani?"

"Mitä olisin muutakaan voinut tehdä?"

"Onko hän nyt poissa täältä?"

"On, hän seurasi tuota vierasta kansaa, tai oikeammin vieras kansa seurasi häntä. Oli ihmeellistä nähdä: kun hän näyttäytyi heille ensimmäisen kerran, alkoivat epätoivoiset riemuita, raivot rauhoittuivat ja rutto pakeni aholta. Hän on korkeampi olento, ja poikasi lepää hyvin hänen käsivarrellaan."

Vaieten vaelsivat miehet vähän aikaa toistensa rinnalla. Ritarin oli mieli ikäänkuin tyytyväinen siitä, ettei hänellä ollut mitään kadotettavaa. Vihdoinkin tunsu hän vapaana seisovansa otsakkain kohtalonsa kanssa. Hän oli kaiken kadottanut, mutta ei nurissut; olisihan mieletöntä tässä muunnosten, katoavaisuuden ja kuoleman maailmassa vaatia ajallisen onnen pysyvää omistusoikeutta. Se, joka antautuu aistielämän kirjavaan karkeloon, käsittäköön sen tarkoituksen. Se kullon kiiltävä pilvi, joka aamun uskossa uiskentelee, ei kaikessa komeudessaan ole ikuisten aatteiden oikea keskus. Kimmellys vedenpinnalla, laine, joka nousee ja laskee, humina tammen latvassa, tahdotko vaatia niiltä ikuisuutta, jota niissä ei ole, tahdotko kivetyttää ne muotoihin, jotka eivät murene? Ellet tahdo, niin älä silloin myöskään vaadi ikuisuutta linnoilta torneineen ja harjoineen, älä rikkaudelta ja kunnialta, älä perheelliseltä onnelta, älä miltään, mihin kokematon tarttuu kiinni ja jonka kadotettuaan hän hyödyttömiä kyyneliä vuodattaa. Se, joka kerran on saanut jalansijaa ikuisuuden kalliolla, ei pelkää, vaikka maailman kannattimet katkeavat, vaikka taivas ja maa muruiksi musertuvat. Se on vain auringon kimmellystä, joka sammuu, se on aalto, joka on laskenut, humina, joka on vaiennut. Ritari katseli ylös pilviin ja tunsu, että mitäpä hänen niihin kirjoitettu kohtalonsa sisältäisikin tulevaisuutta, ei hän siitä enää voisi pelästyä eikä ihastua: hän on vapaa — vapaa kaikesta, mitä voi ilmaantua ja tapahtua ja sattua ja mitä voidaan ajan mittapuulla mitata. Mutta kaiken sen takaa hämmötti hänen sielussaan jotain muuta, joka ei tulisi katoamaan. Mitä Helenan, mitä pikku Erlandin, mitä Surunlapsen ja Singoallan kadonneet kuvat sisältänevätkään, mikä lieneekään aate heidän esiintymisessään ja poistumisessaan, se olisi jotain, jota kuolema ei saisi kouriinsa, tai ehkä pikemminkin jotain, jota kuolema kirkastaisi.

Kamala muisto oli tuo yö metsässä, kun kuutamo vavisten valaisi verellä tahrattua veistä, mutta ei sekään kuva enää häntä kauhistuttanut; siitä oli hän vakuutettu, että rikos on sovitettavissa, ja hän tahtoi kernaasti, mikäli rikos häntä rasitti, kärsiä ankarimmankin rangaistuksen. Ei ollut hänellä vaakaa mitataksaan omaa osaansa elämänsä kolkoissa kohtaloissa, ja jos hänellä se vaaka olisi ollutkin, olisi hän heittänyt sen käyttämättä luotaan, sillä hän ei tuntenut halua tinkiä mitään pois rikoksesta ja rangaistuksesta. Ja hän ajatteli silloin toista vertauskuvaa — sovinnon vertauskuvaa, ja hartaudella hän kuunteli, kun veli Johannes, joka hänen vieressään käveli, hiljaisella äänellä lauloi värssyä ruttovirrestä:

Da crucem, clavos, scuticam, coronam,
Lanceam, funes rigidamque mortem
Inter iratam mediare dextramm
Et mala nostra.

Erland Månesköld ja veli Johannes vaelsivat koko yön metsässä. Kun aamun aurinko valaisi maisemaa, jonka hiljaisuutta ei linnun laulu, ei kellon kilinä, ei paimenen torvi elähyttänyt, koska musta surma oli sen äsken jättänyt ja jälkeensä hiljaisuuden heittänyt — silloin seisoivat nuo molemmat miehet kukkulalla metsäpuron luona, ja veli Johannes virkkoi:

"Tähän kukkulaanko me siis, veli Erland, erakkoasuntomme kaivamme."

"Tässä asukaamme", sanoi Erland. Hän katseli nurmikkoa kukkulan juurella, jossa puron reunalla vielä kasvoi muutamia syksyn viimeisiä kukkia. Siitä siirtyi hänen katseensa metsään päin, mistä muinoin hänen sielunsa lemmitty oli tullut häntä vastaan.

"Kaivammeko tässä itäpuolella?" kysyi Johannes. "Meidät herättää silloin aamurusko ja me voimme aamuvirrellä tervehtiä nousevaa aurinkoa."

"Ei, veli", sanoi Erland, "ellet erikoisesti halua itäistä puolta, niin valitkaamme tämä puoli länteen päin, puroa vasten, jossa voimme ilta-auringolle, oman laskevan elonaurinkomme kuvalle jäähyväiset heittää veisaamalla virren ylösnousemisen toivosta."

"Hyvä, me valitsemme sitten läntisen puolen..."

"Jollet vain sinä halua toista..."

"Ei, ei, hyvä veljeni", sanoi Johannes ja katseli lempein silmin tuon entisen ritarin muinoin niin ankaria ja käskeviä, mutta nyt lempeitä ja nöyriä kasvoja. "Palatkaamme luostariin lapioitamme noutamaan! Ja sitten työhön käsiksi!"

METSÄN ERAKOT.

Oli kaunis kesä-ilta. Läntinen taivaanranta hohti kullalle ja purppuralle. Sade, joka oli keskipäivällä langennut, oli virvoittanut seudun; kuuset ja niityt tuoksuivat, ihmiset hengittivät nautinnolla puhdasta ilmaa.

Kaukana metsässä kuului uudisviljelijän kirveen kalke; siellä oltiin uutterassa työssä; sillä nyt oli auran kärki tungettava ketoihin, jotka viisikolmatta vuotta, aina ruton ajoilta asti, olivat kasvaneet rikkaruohoa.

Luolansa ovella istui toinen erakoista, kansan suuresti kunnioittama Erland pyhimys. Tunti sitten oli hän tullut yrttitarhastaan, jossa melkein koko päivän oli kuokan ja lapion kanssa työskennellyt? Nyt istui hän sammalvuoteellaan ja katseli haaveilevin silmin aamuruskoon, jonka heijastus sattui hänen rauhallisille kasvoilleen. Kädessään oli hänellä kirja mystillisen hengen tutkistelemuksista, hänen lempikirjansa, joka monta vuotta sitten oli tuotu aution luostarin holvista.

Toinen erakko, veli Johannes, oli juuri palannut kalasta ja valmisteli illallista.

Johannes, joka harvoin häiritsi Erlandin haluamaa hiljaisuutta, oli tänä iltana tavattoman puhelias. Palatessaan järveltä oli hän nähnyt jotain merkillistä metsässä eikä voinut olla sitä kertomatta.

Hän oli nähnyt vierailta näyttäviä miehiä, arvokkaita ja ylpeitä ryhdiltään, komeilla aseilla varustettuja, lepuuttamassa hevosiaan metsässä. Epäilemättä olivat he kaukaisia, ja olivat he latinankielellä tiedustelleet häneltä parasta ratsutietä pohjoiseen päin Vetterin rannoille. Keitä he olivat ja mikä oli heidän asiansa, sitä ei hän tiennyt.

Erland kuunteli hyväntahtoisesti, ei juuri siksi, että tuollainen tapaus todellakin olisi ollut tavaton, vaan sen vuoksi, että Johannesta nähtävästi huvitti siitä puhua ja että hän näkyi odottavan jotain uteliaisuutta ystävältään.

Keitä nämä miehet olivat ja mikä oli heidän asiansa, ei Johannes tiennyt, niinkuin jo on sanottu; eikä tarukaan voi muuta kuin viitata siihen, sillä monin paikoin peittää hämärä vielä muinaisuuden. Ne salaiset kirjat, jotka seitsemän sinetin alla erään veljeskunnan kätköissä säilyttävät sen polveutumistiedot eräästä vanhemmasta hajoitetusta veljeskunnasta, voisivat jos ne avattaisiin syrjäisten nähtäväksi, ilmaista kaikenlaista eräästä retkestä, jonka "kaatuneen temppelin ritarit", ja "palavan raunion tutkijat" tekivät Pohjoismaihin, löytääkseen, jos mahdollista, sieltäkin alkuaineita siihen muinaisuuden uskontoon, josta olivat hajanaisia piirteitä keränneet Intian pagodeista, Egyptin hautatemppeleistä, Delphoin ja Eleusiin maanalaisista holveista, Salomonin temppelin tuhkasta ja druidien luolista, kutoakseen niistä kaikista kunnian kruunun ristin ympärille. Ne voisivat kertoa, nuo kirjat, että kulkueen mukana oli intialaisen papittaren nuori poika, joka oli vihitty "kaatuneen temppelin ritariksi", joka tunsu itä- ja länsimaiden viisaudet ja omisti suuria aarteita. Enempää ei tarina voi kertoa.

Kun veli Erland vielä lepäsi luolansa ovella ja haaveili kalpenevan iltaruskon maita, seisoi puron toisella rannalla yksi muukalaisista, voimakas nuorukainen, jonka iho oli ruskea, mutta hiukset vaaleat. Hän pysähtyi, katseli ympärilleen ikäänkuin tuntevin silmin, vaikkei hän varmaankaan koskaan ollut tällä paikalla käynyt, kahlasi sitten veden yli ja meni erakon luo, istuutuen sammalpenkille hänen viereensä.

Ihmetellen katseli Johannes, seisoen vähän loitommalla, tuota kohtausta, ja hänen ihmettelynsä kasvoi, kun Erland ja nuorukainen puhelivat keskenään ja Erlandin kasvot puhelun aikana osoittivat jännittyneitä huomiota. Johanneksen kummastus kohosi korkeimmilleen, kun hän lopulta näki miten nuorukainen vasta pitkän syleilyn jälkeen ja vedet silmissä erosi Erlandista ja meni metsään takaisin.

Johannes ei tahtonut kysyä näkemänsä merkitystä, sillä olisihan se ollut aivan liian selvä todistus erakolle hiukan sopimattomasta uteliaisuudesta. Mutta hän odotti, että Erland itse siitä kerran jotain virkkaisi.

Erland ei kuitenkaan mitään virkkanut. Seuraavana aamuna, kun Johannes meni järvelle kalaan, seurasi veli Erland häntä.

Johannes työnsi venheensä vesille ja laitteli kalanpyydyksensä kuntoon. Sitä tehdessään lauloi hän hiljaisella äänellä laulua kalastaja Simon Pietarista. Erland istui rannalla vanhan lehmuksen varjossa ja syventyi taas rakkaaseen kirjaansa "Levosta Jumalassa."

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SINGOALLA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.